

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARA
Bucureşti

Cota III 453358

Inventar 771165

RAZBOAIELE PRINCIPALE

IN LEGATURA CU ISTORIA UNI-
VERSALA DELA 1815 LA 1865 CU
PLANSE SPECIALE DE COLONEL
I. MANOLESCU

N. DELEANU

VOLUMUL III

1 9 2 2

TIP. : RASARITUL : BUCUREŞTI

DE ACELAŞ AUTOR

Armata în fața noului curent de cultură (1909).	Epuizat
Cauza Cauzelor. Studiu critic asupra nestatorniciei legilor militare (1909)	Epuizat
Noțiuni de Psihologie și Pedagogie cu aplicații la educațunea în armată (1911).	Epuizat
Bunul Patriot (1912).	Epuizat
Metodele vechi, metodele nouă și armata (1913).	Epuizat
Armata și revizuirea constituției (1914).	Epuizat
Războiul Austro-German din 1866, cu planșe Ediția III-a.	Lei 25,—
Războiul Franco-German din 1870, cu planșe Ediția II-a	Lei 25,—
Războiul Ruso-Româno-Turc din 1877 cu planșe Ediția I-a	Lei 35,—
Războiul Ruso-Japonez din 1904 cu planșe Ediția III-a	Lei 25,—
Războiul cel mare din 1914—1916. Trei volume în colaborare cu General C. Găvănescu Ediția I-a	Epuizat
Războaiele principale în legătură cu Istoria Universală din antichitate până la 1864 inclusiv. Trei volume cu planșe speciale Ediția I-a	Lei 180,—

In curs de tipărire :

Războaiele principale dela 1866 până la 1914 în legătură cu Istoria Universală . Un volum cu atlas special	Se pun în vânzare în cursul anului 1923
Războiul din 1914—1918 pe toate fronturile. Două volume cu atlas special	
Arta și știința militară. Evoluție și principii actuale de conducere. Două volume	

In curs de lucru :

Dela una la alta. Studii de îndrumare socială și cetățenească. Un volum
Omul de nădejde. Îndrumare către fapte. Un volum

COLONEL I. MANOLESCU

Răsboaiele principale

în legătură cu

Istoria Universală

VOLUMUL III.

DELA 1815 LA 1865.

CU PLANŞE SPECIALE.

FOND
N. DELEANU

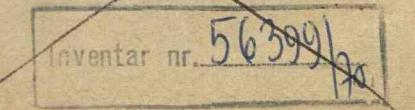
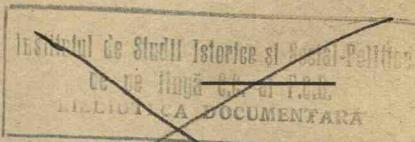
„RĂSĂRITUL“
INSTITUT DE ARTE GRAFICE
BUCUREŞTI, SF. APOSTOLI, 22
1922

BIBLIOTECĂ CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCURESTI
Cotn. III 453.358
Inventar 77A165

IV

LUCRĂRI CONSULTATE.

- N. Iorga.* Istoria universală sau istoria lumii.
I. S. Floru. Istoria timpurilor nouă.
C. Svărlescu. Istoria universală modernă.
A. D. Xenopol. Istoria românilor.
N. Iorga. Istoria românilor.
N. Iorga. Istoria armatei românești.
G. Seignobos. Histoire de la civilisation.
Maior Al. Lupescu. (Azi general). Studiul răsboiului. Curs litografiat la școala militară de infanterie și cavalerie.
Locot. Alex. Averescu. (Azi general, pensionar). Tactica. Teorii și aplicații.
Colonel N. Arghirescu. (general, mort în răsboiu). Răsboaiele napoleoniene.
Căpitan I. Manolescu. (autorul). Istoria militară. Curs litografiat și predat la școala specială de infanterie.
Căpitan Alexe Anastasiu. Istoria campaniilor dela 1796-1878.
Lt.-colonel Colin. Les grandes batailles de l'histoire.
Capitaine Ed. dela Barre Dubarcq. Histoire et l'art de la guerre.
Lt.-colonel Omega. L'art de combattre.
General Frederic Canonge. Histoire et l'art militaire.
M. Ernest Lavisse. L'armée de campagnes modernes.
La grande encyclopédie.
General Baron de Jomini. Traité des grandes operations militaires.
Librairie Berger-Levrault. Dictionnaire militaire.
M. N. Bouillet. Dictionnaire d'histoire et de géographie.
Giquet. Histoire militaire de la France.
Leon Vanaerkinder. Histoire contemporaine.
Colonel I. Vial. Histoire abrégée de campagnes modernes.
L-ts. Romagny et Piales d'Astrez. Etude sommaire de batailles d'un siècle.
Dr. I. N. Angelescu. Istoria luptelor pentru expansiunea economică.

PREFĂTA UNICĂ

pentru

TOATE LUCRărILE MELE MILITARE TIPĂRITE SAU RETIPĂRITE IN URMA RĂSBOIULUI CEL MARE.

Motto : „Un răsboi se poate îndrepta și numai când un neam se apără pe sine, și apără patria, limba, neatârnarea, liniștea, bogăția, de un vecin rău, care vrea să le răpească, sau când își apără cinstea jignită grosolan de un popor sălbatic; iar altfel e o vărsare de sânge zadarnică și, acei care o poruncesc, grămădesc o mare răspundere asupra sufletelor lor și sunt, multă yreme, blestemaj de căți au suferit fără voie de pe urma lor”.

N. Iorga, „Istoria lumii”, vol I, pag. 246.

Dela 1916 până astăzi am întrerupt publicarea lucrărilor — din cauza răsboiului.

Reiau, acum, drumul — întrerupt un moment — pentru a continua programul fixat cu mult înaintea răsboiului care ne-a dat România-Mare.

Examenul de nobletă, de eroism, de energie și de vitalitate, dat de poporul nostru în răsboiul cel mare, a făcut dovedă că acest program corespunde nevoilor curentelor noi și transformărilor la care orice societate este supusă.

* * *

In adevăr, la 1906, în articolul „*Din lumea ideilor în lumea reală*”¹⁾ și la 1907, în articolul „*Armata în fața nouului curent de cultură*”²⁾, susțineam următoarele :

1) Vezi „Revista Infanteriei” no. 106—107—109 și 110 din 1905—906.

2) Vezi „România Militară” no. 3—4—5—6, vol. I, din 1901 și no. 1, vol. II, din 1907.

a) Este absolută nevoie să legăm bine cultura generală socială cu cea special-militară, și prin urmare, cunoștințele de învățământ militar trebuie să se complecteze în acest sens.

b) În „noul curent de cultură“ societatea înclină, pe de o parte, către filozofare asupra practicei vieții, iar pe de altă parte, majoritatea cugetătorilor începe să privească armata ca element absolut necesar al organizării societății, și prin urmare, armata trebuie să se pregătească pentru această nouă fază.

c) Nimic nu începe dela noi, totul a fost început de alții, nouă revenindu-ne numai datoria de-a cunoaște bine ce a fost și ce este, pentru ca să avem meritul că, pe de o parte am știut să modelăm prezentul în raport cu necesitatea momentului, iar pe de altă parte, am trasat liniile generale a ceeace va fi.

Ce să mai avea de adăogat, acum, în 1922, la ideile călăuzitoare de mai sus.

Răsboiul cel mare a dovedit că: armata de carieră servește numai ca sănătatea în jurul căruia se adună toate elementele valide ale unui popor, nevoit să facă răsboiul pentru ca să-și apere drepturile.

După cât se poate prevede din modul cum s'a desfășurat răsboiul cel mare, precum și din consecințele imediate ale lui, este de susținut că: „cetățeanul și cetățeanca viitoare au datoria să se pregătească astfel ca, la un moment dat, să poată adăoga partea lor de sacrificiu, fie prin luptă, fie prin concurs material sau moral, când patria va fi amenințată în fruntariile ei, sau când se va încerca să stîrbească drepturile de viață deplină și liberă a neamului”.

* * *

Ostașul de astăzi — activ sau la vatră — mai mult decât acel din trecut, trebuie să cunoască viața popoarelor din timpurile antice, și până în zilele de astăzi, pentru a ști cum să așeză istoria propriului său popor în cadrul acelor timpuri și cum să înțeleagă timpul în care trăește.

* * *

Plecând de la considerațiunile de mai sus, precum și dela faptul că în literatura românească militară nu există încă o lucrare completă care să orienteze bine atât pe specialistul militar, cât și pe cetățeanul-ostaș, asupra acestor chestiuni, am

luat hotărîrea ca pe lângă alte lucrări,¹⁾ să tipăresc și Istoria răsboaielor principale din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre în legătură cu epocile corespunzătoare din Istoria Universală.²⁾

Pentru realizarea acestui scop — dacă l'am putut realiză în parte sau în total — îmi revine mie numai meritul muncii de a metodiză și interpreta materia, după nevoile noastre didactice și educative, precum și dorința de a fi folositor; iar meritul cel mare rămâne al acelor dinaintea noastră, care ne-au pus la îndemână lucrări de consultat și care ne-au îndrumat pe calea voinței.

Pentru întocmirea acestor lucrări, s'a cerut o muncă destul de grea, pe care am desfășurat-o însă cu multă dragoste, în dorința de a deschide tinerilor, elevilor și urmașilor noștri drumurile către mai bine, iar eu personal să am bucuria unui plan de lucru terminat și a rezultatului că, în calitate de ostaș, profesor și cetățean, mi-am făcut datoria până în ziua când am putut îndrumă pe alții ca să nu mai fiu eu necesar în această ramură.

Colonel I. MANOLESCU.

1) <i>Arta și știința militară. (Istoric. Literatură. Principii).</i>
<i>Omul de nădejde. (Psihologie. Educație. Morală. Aplicaționi).</i>	}	In curs de lucru.
2) Răsboalele principale în legătură cu Istoria Universală.
<i>Vol. I. Răsboalele antice, medii și moderne până la revoluția franceză.</i>
<i>Vol. II. Revoluția franceză și răsboalele napoleoniene.</i>
<i>Vol. III. Răsboalele dela 1815 la 1865.</i>		Tipărite.
<i>Vol. IV, Răsboalele dela 1866 până la 1914.</i>
<i>1918.</i>	}	Tipărite în volume separate și in curs de lucru pentru concentrare într'un volum.
<i>Vol. V și VI, Răsboiul european din 1914—</i>		In curs de tipărire.

CAPITOLUL I.

PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA EVENIMENTELOR ISTORICE PRINCIPALE DELA 1815 LA 1865⁽¹⁾.

După epoca lui Napoleon I, pe care am arătat-o în volumul II, a început „epoca restaurațiunii” și „epoca contemporană” care au durat: cea dintâi de la 1815 la 1847 și cea de a doua dela 1848 la 1880. În rezumat, evenimentele principale din Europa pe timpul acestor două epoci.

A. Epoca restaurațiunii.

Persoanele, care au jucat rolul principal în epoca restaurațiunii au fost: Ludovic XVIII și Carol X, regii Franției, Ferdinand VII regele Spaniei, Francisc I, împăratul Austriei, Alexandru I, țarul Rusiei, și Wilhelm al II și al III al Prusiei.

In această epocă domină sfânta alianță și se produc revoluțiuni în Europa și în colonii în modul următor:

După căderea lui Napoleon, suveranii Europei vioind să aducă lucrurile în starea lor de mai înainte de revoluția franceză, se întâlniră, în congres la

(1) Rezumat din C. Sărărescu, op. citat.

Viena (1815). La acest congres, cel mai strălucit din căte s'au văzut, se găsiau în persoană: Francisc I, împăratul Austriei; Alexandru I, țarul Rusiei, Wilhelm II, regele Prusiei; regii Bavariei, Danemarcei Würtemburgului, Electorul de Hessa, Marele elector de Baden; ducii de Sax-Weimar, de Brunswic, de Nassau și de Coburg; afară de aceasta, statele Europei erau reprezentate prin miniștrii și oamenii de stat cei mai capabili. Acest congres a hotărât între'altele, următoarele chestiuni principale: Austria renunță la Belgia, care se anexează la Olanda, forând împreună un singur regat; iar, în schimb, luă Veneția și Milanul, republica Genova este anexată Piemontului, Prusia se mărește și dobândește hotar spre apus Rinul; această mărire a Prusiei se face pe socoala Saxoniei, care fusese aliată eredincioasă a lui Napoleon. Toate aceste măriri se făceau, cu scop de a opri, pe viitor, revărsarea elementului francez asupra Europei, pentru că se credea, cum că elementele vecine cu Franția, vor fi în stare să se opue, la vreme de nevoie, la orice agresiune a Francezilor.

Danemarca, care, de asemenea, fusese aliată lui Napoleon, este pedepsită, luându-i Norvegia, care se anexează la Suedia. Bavaria câștigă Palatinatul. Rusia păstră marele Ducat al Varșoviei, însă detine ducatul de Possen Prusiei, care mai câștigase Prusia saxonă și Pomerania sudeză. Malta rămase a Angliei. etc. Regele Spaniei Ferdinand VII și relua tronul. Papa Pius VII se întoarse asemenea în statele sale. În fine, Neapolul fu dat Burbonilor.

Congresul de la Viena n'a mai reînființat imperiul german distrus de Napoleon, ci a instituit o confederație germană care avea o dietă în orașul Frankfurt. Deși congresul de la Viena credea, că a pacificat Europa, prin măsurile ce luase, cu toate acestea au rămas încă multe motive de război, între cari vom numără, anexarea Belgiei la Olanda, și mărirea Piemontului, micșorarea prestigiului Austriei în Prusia.

Sfânta Alianță s'a înființat de către împăratul Rusiei, al Austriei și regele Prusiei, la care au mai aderat și alte state, afară de Anglia și Papa, cu scopul de a păzii hotărările dela Viena. S'a numit sfântă, pentru că pretindea să așeze politica Europei pe bazele creștinismului: să se păstreze neatins dreptul divin, în puterea căruia regii și împărații sunt dați poporului de la Dumnezeu.

Dar fiind mai puternic curentul de libertate al poporului atât sfânta alianță, cât și congresul de la Viena, în loc să pacifice Europa, a făcut, ca — de la 1815 până la 1848 — să prezinte spectacolul unor dese revoluționi, ale poporului apăsat.

Spania. În anul 1812, se detese o constituție liberală, după modelul celei franceze din 1791, însă după căderea lui Napoleon, Ferdinand VII reluându-și tronul, înlătură constituția și se declară domn absolut, înconjurându-se de o mulțime de favoriți și linguiștori în mâinele căror se aflau toate treburile statului, și care au fost numiți de spanioli Camariila (odae mică). Cu ajutorul acestei camarile Ferdinand VII restabilește în Spania înquisițiunea și rechiamă pe Iesuiții, care fugiseră și, în fine, începe să persecute pe toți aceia care cereau libertatea și constituțione.

Italia. Ferdinand regele Neapolului și Victor Emanoil I, regele Piemontului, se declară domni absoluci și începând a persecuta, prin toate mijloacele libertatea și pe aceia cari o cereau. Victor Emanoil a mers cu persecuționea până acolo, în cât a interzis poporului să învețe carte. O persecuție și mai îngrozitoare era în provinciile italiene cedate Austriei, unde locuitorii se luptau și pentru libertate și pentru naționalitate și unde famosul Metternich cancelarul Austriei, a întrebuințat toate mijloacele pentru ca să înece, în pieptul italienilor, orice spirit de libertate.

Franța. Ludovic XVIII reluându-și tronul începe persecuționea atât în contra partidului care cerea libertate cât și contra partidei Bonapartiste. El a îm-

pușcat pe Mareșalul Ney, unul din cei mai buni generali ai lui Napoleon. Intr'o asemenea stare de lucruri, nimeni nu putea să-și ridice vocea, pentru că chiar camera era atât de servilă regelui, în cât însuși Ludovic XVIII, speriaindu-se de servilismul ei, o dizolvă. Din cauza acestor persecuții, se înființeaază în toată Franța societăți secrete și izbucnește dese conspirații, în contra persoanei regelui, cu scop de a-l omorâ. A lăuat naștere aci, că și în Italia societatea Carbonarilor.

În anul 1818, suveranii Rusiei, Austriei și Prusiei se adunără în congres la Aix-la-Chapelle și hotărâră între altele evacuarea teritoriului francez, de către armatele străine după ce mai întâiu, Franța a plătit colosală sumă de 700 milioane, drept despăgubire de război.

Germania. Poporul începe a fi persecutat de principii, cari deveniseră tirani: din această cauză, se formără, pretutindenea, societăți secrete, între care erau Tuhendbund sau societatea virtupei și Burschenschaft sau societatea studenților. În anul 1817, protestanții celebrară a trei-suta aniversare a Reformei. În ziua de 18 Noembrie același an, toți studenții de la toate universitățile germane, se adunără la Vartburg, ca să celebreze victoria de la Lutzen și pronunțară o mulțime de discursuri în contra tiraniei principilor. Din cauza acestei mișcări a spiritului de libertate, societățile studenților sunt opriate o mulțime de profesori sunt destituiți, mai multe jurnale liberale sunt suprimate; în fine, teroarea se întinde în toată Germania. Electorul de Hessa a readus la gradul de mai înainte pe toți acei ofițeri, cari înaintaseră, în timpul absenței sale.

Revoluțiunile din Spania, Portugalia și Italia. (1820—1821).

În ziua de 1 Ianuarie 1820, în Spania un simplu batalion, de 1500 oameni, care trebuia să plece

în America, pentru că să liniștească niște revolte în colonii, se revoltă și proclamă constituția de la 1812. Regele este nevoit să primească constituțiunea să desființeze înquisițiunea, și să gonească pe Iesuți; însă popii, cari țineau cu Iesuiții, alergără la fanatismul poporului și făcură că Spania să fie sfâsiată de războaie civile.

Revoluțiunea din Spania, a avut răsunet în Portugalia, care revoltându-se, proclamară o constituție și regele Ion VI fu silit să-i depue jurământ.

Tot în acelaș timp, Carbonarii revoltară poporul din Neapoli și regele Ferdinand I este nevoie să dea o constituție poporului (1820).

Piemontul, după exemplul Neapolitanilor se mișcă și el, regele Victor Emanoil I, în urma acestei mișcări, abdică în favoarea fratei său Carol Felix, care primește constituția proclamată de popor (1821).

Intervenirea sfintei alianțe.

Intr'un nou congres, în orașul Laybach (1821), se însarcinează Austria cu aducerea la îndeplinire a hotărârilor sale, adică să stabilească în Italia vechiul regim despotic. Două armate austriace năvălesc una în Piemont și alta în Neapoli, bat pe piemontezi și pe neapolitani, iar regii Ferdinand I și Carol Felix, devenind absoluci, încep a persecuta, pe toți înțâtași. Pentru a potoli revolta din Spania, un nou congres se adună în orașul Verona (1822), unde Francia fu însărcinată cu liniștirea Spaniei. O armată franceză pătrunse în Spania și învinse poporul revoltat. Constituția fu desființată, regele Ferdinand VII deveni domn absolut.

Anglia, nu numai că nu se amestecă, dar încă, a proclamat și a susținut principiul de ne-intervenire în virtutea căruia, nici un stat n'avea drept să se amestece în treburile interne ale altora. Vom vedea

însă că deși efectiv nu s'a amestecat, dar indirect n'a stat nici odată indiferentă.

Revoluția coloniilor spaniole și portugheze din America.

In coloniile spaniole și portugheze din America, se formară două partide între care unul voia să rămână sub dominațiunea Spaniei, iar altul lucra pentru independența coloniilor. De aici nașcuse revoluțiile în colonii; astfel se răscoală Venezuela și Noua Grenadă, care unindu-se, formară republica Columbia, (1820). Locuitorii din Peru, de asemenea se revoltă și se constituiesc în republică. Chily, se proclamă republică. În fine Mexicul, care aparținea, de asemenea Spaniei, se revoltă și el păstrând deocamdată forma de guvern monarhic, dar numai Mexicul se transformă în republică (1822).

Brazilia, o țară unde domnește o primăvară eternă folosindu-se de situațiunea din Portugalia, se revoltă, proclamă independența și alege de împărat pe Don Pedro fiul regelui Portugaliei Ion VI, care, la plecarea tatălui său în Europa, fusese lăsat regent. Don Pedro a fost ales împărat de colonii, pentru că sprijinise cauza lor cea dreaptă. Don Pedro, suindu-se pe tronul Braziliei, începe o domnie constituțională; și astfel, Brazilia și-a câștigat, independența și azi a rămas tot sub dinastia de Braganța, care domnește și azi în Portugalia.

Atât Spania, cât și Portugalia, n'au putut face nimic contra acestor revolte ale coloniilor; astfel că, coloniile se deslipesc de metropolele lor și rămân independente.

România.

In anul 1821 moare făthariotul Alexandru Șuțu dominul din Valahia; iar Mihail Șuțu, din Moldova,

este gonit de eteriștii greci. Tudor Vladimirescu, se folosește de împrejurare și ridică stindardul de revoltă, contra domniei fanarioților. Tot atunci eteriștii, în cap cu Alexandru Ipsilante, după ce jefuise că Moldova, veneau spre București. Vladimirescu, după ce întărise mănăstirile de peste Olt și le aprovizionase porni spre București și se așeză la Cotroceni. Ipsilante se încercă să atragă pe români de partea sa; însă Vladimirescu i răspunse: că Români s-au revoltat nu contra Turcilor, cu care țara are legături vechi, pe care voește să le păstreze, ci contra fanarioților cari au adus poporul român la sapă de lemn. Acest răspuns făcu pe Ipsilante vrășmaș de moarte al lui Tudor. În acest timp, Turcii auzind de mișcarea din principate, veneau ca să potolească. Tudor, se retrăsese la Golești unde a fost omorât. De și Vladimirescu murise cu toate acestea sângele lui aduse roade bune; căci, Turcii, înțelegând singura cauză a tuturor turburărilor din principata sunt numai fanarioții, redau românilor vechile lor drepturi, de a avea domni pământeni. În anul 1821, România se renaște și de aci înainte, merge, cu pași repezi, spre progres, mai cu seamă sub domnii Alexandru Ghica (în Muntenia), Mihail Sturza (în Moldova), Știrbei (în Muntenia), etc. Sub acești domni se înființără școale în toate capitalele județelor și prin unele sate; începură să publică cărți și să scrie jurnale în limba română despre care fanarioții ziceau, că este peste puțină să șreibă gramatică. Prin tractatul de pace încheiat la Adrianopole (1829), Principatele române se puneau sub protectoratul Rusiei. În anul 1848, pe când suflarea revoluției adia în toată Europa, Români se revoltară și se scăpară de protectoratul Russesc.

Apoi prin tractatul de Paris (1856) principalele erau puse sub protecția puterilor europene, iar de trei ani, visul țărilor domni ai Românilor se realizează. Milcovul nu mai desparte pe frați. Cele două țări surori și dau mâna (1859) pe o singură cale de progres și civilizație.

Revoluția greacă (1821—1829).

Grecii se revoltară în anul 1821, ca să scuture jugul turcesc. Revoluția greacă a luat naștere pe pământul românesc și anume în Iași. Aici s'a format aşa numita eterie sau fraternitate, în capul căreia se afla Alexandru Ipsilante, un general rus grec de origină. Armatelor turcești intrară în România ca să potolească revoluția greacă. Ipsilante fiind bătut de turci, fugă în Transilvania, unde este prins și pus la închisoare. De aci înaște revolta se transportă în Grecia.

Sultanul Mahmud văzând, că domnia sa asupra Greciei este aproape zdrobită, chiștămă în ajutor pe Mehmed-Ali, pașa Egiptului. Acesta prin dibăcia sa, îzbutise să organizeze Egiptul, în toate privințele și să se scape de Turci, rămânând numai ca vasal.

Mehmed-Ali, trimite în ajutorul suveranului, său, un corp de armată bine organizată, o flotă, sub comanda fiului său Ibrahim. Cu acest ajutor de la Egipți, situația grecilor se schimbă. Nu numai că toate fortărețele cad în mâinile Egipcenilor, dar încă după o lungă rezistență, cade și Misolonghi, cel mai puțernic adăpost al grecilor.

Sfânta alianță, Anglia și Franția, văzând că Grecii, cu toate luptele lor eroice și îndelungate, vor fi siliți să se supune iarăși Turcilor, intervin între Greci și Turci, și fac să se încheie un armistițiu. Acest armistițiu nefiind observat de Ibrahim flota aliată anglo-franceză atacă și distrugă cu desăvârșire flota otomană, într'o mare bătălie, lângă Navarin (Oct. 1827). Tot în acelaș timp, Egipcenii sunt goniti din Morea de către Francezi.

Răsboiul Rusiei cu Turcia. Nicolae I.

După moartea împăratului Alexandru I, urmează la tronul Rusiei al doilea frate al său Nicolae un principé ambicioz care visa desmembrarea imperiului turcesc. El folosindu-se de revoluția greacă, declară război

Turciei. Față cu aceste succese ale Rușilor, în acest război ne care îl vom descrie mai jos, puterile Europei temându-se de întinderea influenței lor în Orient, încep a amenință pe Ruși, și, cu chipul acesta se încheie tratatul de Adrianopoli (1829), prin care, Grecia se declară independentă însă nu în hotarele ei cele vechi; Rusia arată protectoratul asupra României și Serbiei; câștigă gurile Dunării și libera plutire pe acest fluviu, eum și în Dardanele.

Grecia căpătându-și independența, s'a constituit în republică. Capodistria, care fusese organizatorul revoluției grecești, încă de când se află cancelar al Rusiei, a fost ales președinte. Această formă de guvern n'a ținut mult; căci chiar de la început, se nasc neînțelegeri între greci. În cele din urmă, însuși Capodistria este asasinate. Grecii, după aceia, se hotărăsc să chemă la tron un principel străin, și astfel, în anul 1832, alege pe Othon, principel bavarez, cu titlul de rege al Greciei.

Revoluția franceză dela 1830 și suirea pe tron a lui Ludovic Filip.

Din cauza persecuțiunii monarhiilor, partidele înaționale se constituiau într-o societate cunoscută sub numele de: ajută-te și Dumnezeu te va ajuta, și la deschiderea camerei (Martie 1830), se manifestau către rege, printr-o adresă cunoscută sub numele de: adresa celor 221 de deputați, prin care dedeaun un vot de neîncredere ministerului. Carol X, supărat de această îndrăsneală, disolvă camera și face un nou apel la națiune.

Carol X, crezând, că printr-o expedițiune militară și va câștiga iubirea poporului și va face ca viitoarele camere să-i fie favorabile, întreprinde o campanie în Algeria. Încă de mai înainte, beilul din Alger atacase onoarea Franției insultând pe consulul francez de acolo. Regele Carol X, găsind această imprejurare favorabilă, pe de o parte ca să-și răzbune, iar pe de alta, ca să câștige iubirea poporului, trimite

flotă în Africa. Orașul Alger este înconjurat și silit să capituleze (Iulie 1830). Algeria este anexată Franției.

Un asemenea fapt strălucit, în alte timpuri ar fi produs un mare efect și entuziasm, însă, de astă dată, el n'a avut nici un rezultat, și Carol X s'a văzut înșelat în speranțele sale, pentru că cei 221 sunt realeși. Față cu această împrejurare, regele dizolvă camera, suprimă libertatea presei, și modifică legea electorálă astfel, în cît nu putea să intre în cameră decât numai aristocrații. Aceste măsuri fac să se declare în Paris o revoluționă, care durează trei zile (27, 28 și 29 Iulie 1830). Toate stradalele Parisului sunt baricadate. Armata regelui este bătută și multimea poporului înfruntă, se îndreaptă către Tuilleries și l' coprinde.

Regele care se găseà la St. Cloud auzind că revoluționă a triumfat, fugì d'aci și trecu în Anglia împreună cu familia sa. După fuga lui Carol X, Ludovic Filip de Orleans fu proclamat regele Franției. El revizuì constituția de la 1814, care se numì constituția dela 1830.

Revoluționă Belgiei (1830—1832).

Intre Belgieni și Olandezi era o mare rivalitate, din cauză că unii erau catolici iar alții protestanți și din cauză că olandezii voiau să împue belgienilor, limba și legile lor. Vestea despre revoluția franceză face pe belgieni să se revolte. Revoluția a luat naștere în Bruxel, în ziua de 25 August, al cărei subiect este revolta lui Mazanielo din Neapoli. Olandezii trimit un corp de armată, ca să potolească revoluționă, însă este bătut, iar Belgienii proclamără independența lor.

Guilom, regele Olandei, face apel la puterile semnatare ale tractatului de la Viena, ai căror reprezentanți se și întunesc în conferință, la Londra. Aci se recunoaște independența Belgiei și se pune sub protecționăa puterilor europene.

Revoluția Poloniei (1830 - 1831).

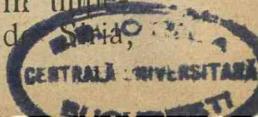
Indată ce revoluția s'a declarat în Franția, Poloni, cari, nu așteptau decât o împrejurare favorabilă pentru a-și căștigă independența bazându-se pe sprijinul francezilor, se revoltără. Din nenorocire cea ce a împiedecat întotdeauna o unitate de acțiune în Polonia, s'a întâmplat și acum, adică cearta și discordia între partide. Partida democratică voia independentă complectă pe când aristocrații cereau respectul constituției. Tarul Nicolae trimite în Polonia un corp de 100.000 oameni. Cea mai mare parte din revoltati, fură trimiși în Siberia, parte fugiră în Austria și Prusia. Averile lor fură confiscate. În urma acestei revoluțuni, Polonia pierde orice umbră de libertate și devine o provincie curată rusească.

Revoluția din Italia (1831—1832).

Statele papale, sub papa Gregoriu XVI, erau într-o mare anarhie și apăsată de popi; din această cauză poporul animat de idei liberale se revoltă. Începutul l'a făcut orașul Bolonia. Papa nefiind singur în stare să potolească revoluția, chiamă în ajutor pe austriaci. Deși mișcarea poporului se năbușise cu toate acestea, administrația cea păcătoasă și abuzurile, făcură, ca poporul să se revolte din nou. Si de astădată, Papa Gregoriu XVI, ca să-și liniștească supușii, alergă tot la austriaci, și cu chipul acesta, Italia rămase tot în starea de mai înainte.

Egiptul (1831—1841).

În orientul Europei, în acest timp se petreceau mari evenimente. Astfel Mehmed-Ali, pașa Egiptului, izbutise să se sustragă de sub domnia unei turcești și să rămână numai vasal al Sultanului. Apoi organizând Egiptul militaresc, căuta numai să-și căștige independența, dar încă să facă cuceriri în imperiu otoman. Astfel fiul său Ibrahim cuprinde

bate cu desăvârșire pe Turci lângă Konieh și amenință Constantinopolul. Față cu aceste victorii ale Egiptenilor, Sultanul Mahmud, speriat, chiamă în ajutor pe ruși. Tarul Nicolae se grăbește să se folosă de ocazie, pentru a pună pe Turcia sub protecția sa, și trimite un corp de armată, care să apere Constantinopolul.

Franța și Anglia, speriate de influența moscovită în orient, intervin și pacea se încheie cu condiție ca Siria să se cedeze lui Mehmed Ali. Această pace nu a ținut mult. Sultanul Mahmud voind să ia Siria începe iarăși răsboiul, însă de astă dată, turcii sunt învinși de Ibrahim lângă Nezib. În urma acestei învingeri, Sultanul văzându-și integritatea imperiului amenințată face apel la ajutorul puterilor Europene și mai cu seamă la Franța. Cu chipul acesta și cu ajutorul Franței se încheie pacea, prin care Mehmed-Ali cedă Siria, însă Poarta Otomană îi recunoaște posesiunea ereditară a Egiptului, astfel că, în Egipt s'a stabilit o dinastie. În urma acestei păci, puterile Europene subscriseră un tractat numit *convențiunea strâmtorilor*, prin care Turcia câștigă dreptul de a interzice intrarea în Bosfor a vaselor de răsboi ale oricărui națiuni.

B) Epoca contemporană.

Această epocă se distinge prin revoluția franceză de la 1848 și prin întemeerea principiilor democratice și a constitutionalismului.

Poporul francez cerea cu stăruință modificarea legii electorale. Guizot președintele consiliului de miniștri era surd la toate cererile poporului. Partidele înaintate organizaseră banchete de protestare în toate orașele Franței la cari se țineau discursuri foarte violente, în contra ministerului. Un asemenea banchet era să se dea în Paris, în ziua de 22 Februarie 1848, însă el este oprit de Guizot. Oprirea acestui banchet fu semnalul revoluției. Tot Ludovic Filip, înălțat la două zile pe Guizot dela minister, și cu chipul

acesta, lucrurile se păreau liniștite; dar chiar în această zi (23 Februarie), întâmplându-se o ceartă între popor și soldați și făcându-se omor ulițele sunt din nou baricadate; în deșert, regele se încearcă să potolească revoluția, chemând la minister pe liberalii Thiers și Odilon Barrot, pentru că poporul înfuriat înaintează spre Tuilleries. Atunci Ludovic Filip este nevoit să fugă și să treacă în Anglia.

După fuga regelui, se proclamă republică și se instituie un guvern provizoriu. Apoi în ziua de 4 Mai 1848, se strânse la Paris o adunare constituantă, care să dea o constituție Franței. O comisiune executivă, compusă din cinci membri, luă locul guvernului provizoriu.

Deși adunarea constituantă fusese aleasă prin vot universal cu toată majoritatea membrilor ei eră monarhică lucru care supără atât de mult pe republicanii, încât lucrau ca să dizolve adunarea. Această încercare a republicanilor avu rezultate foarte triste, căci, Parisul revoltându-se, se dete naștere la niște adevărate lupte, între republicanii și adunare, în cari s'a vărsat șiroacie de sânge. Pentru ca să liniștească această stare de lucruri, adunarea a fost nevoie să dea generalului Cavajinac o putere dictatorială și numai cu chipul acesta s'au putut potoli turburările. După ce

lucrurile s'au liniștit, Constituanta a purut să și urmeze în pace, desbaterile sale. În fine, în ziua de 10 Decembrie 1848 principale Ludovic Napoleon Bonaparte fu ales președinte al Republicei, cu o majoritate de 5 milioane jumătate voturi. Lucrările Constituantei se mai prelungiră până în ziua de 27 Mai 1849 când se dete loc adunării legislative.

Revoluțiunile din Italia, Austria și Germania.

Revoluția franceză dela 1848, cât și cea dela 1830, a avut răsunet în toată Europa, așa că foarte mulți suverani, mai ales din Italia s'au grăbit să dea câte o constituție. Numai Austria nu voia să schimbe

nimic, în posesiunile sale din Italia. Din această cauză, Italienii de sub Austria se revoltară. Această revoltă a Italienilor de sub Austria a fost sprijinită de Carol Albert, regele Piemontului, de Leopold II, ducele Toscanei și chiar de însuși Papa.

Din Italia, schintea revoluționei sări în inima Austriei, în Viena. În ziua de 1/13 Martie, poporul Venez se revoltă și cere o constituție. Impăratul Ferdinand I este nevoit să se supună dorinței poporului. Pe când Viena se liniștează, revoluționea ridică capul în alte părți. Bohemii și Ungurii, apăsați de despotismul Habsburgilor, se revoltă.

Bohemii cel mai civilizați dintre slavi, instituiesc la Praga un congres slav, și se hotărăsc a forma o confederație a tuturor popoarelor slave, din imperiul austriac. Generalul Windisch-Groetz merge contra Bohemilor cuprinde Praga și revolta este înăbușită.

In acest timp naște revoluționea ungurilor și românilor pe care o descriem în capitolele următoare.

Din Austria, scânteia revoluționei a trecut în Germania și mai cu seamă în Prusia, (18 Martie). Regele Prusiei Frideric Guilhelm al IV, constrâns de poporul berlinez promite că va lucra pentru răspândirea ideilor constituționale în toată Germania și în același timp, convoacă o dietă, în orașul Frankfurt, care să înzestreze Germania cu o constituție federală. Însă această dietă, sfâșiată de partide și pierdu timpul în discuții deșarte și se despărțește, fără să fi făcut ceva, astfel încât, lucrurile rămaseră în starea de mai înainte.

Franța sub Napoleon III Impărat. (1852—1870).

Napoleon alegându-se președinte al republicei știa că după împlinirea termenului de patru ani, conform constituției nu putea să fie imediat reales. De aceia lucra din toate puterile, ca să modifice constituția, și întâmpinând rezistența din partea Adunării, se hotărî să facă o lovitură de stat. Astfel, în noaptea de 2 Decembrie 1851, după ce a umplut Parisul cu ar-

mată, arestează pe câțiva deputați, dizolvă camera și se proclamă președinte pe 10 ani. După un an (2 Decembrie 1852), fù proclamat împărat al Francezilor, sub numele de Napoleon III.

In timpul domniei lui Napoleon III, în Europa se produc războaie crâncene și aproape generale pe care le descriem mai jos.

OBSERVATIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Congresele ce au urmat după răsboiul cel mare, mai ales cel din 1920—1922, și, în special, congresul dela Genua, pot fi socotite ca o reeditare, după un secol, a congresului de la Viena cu deosebire că atunci era Franța în locul Germaniei.

Dacă după alt secol de aci înainte se va repeta aceeași fenomen nu putem spune cu siguranță, dar putem afirma că diplomații de la Genua, nu sunt cu mult mai înaintați decât cei dela Viena, nici în ceeace privește dreptul sufletesc al popoarelor, nici în ceeace privește orânduirea materială a nevoilor lor de toate zilele.

Iată ce spune d-nul Iorga despre congresul de la Viena care se întrunise pentru a hotărî asupra țărilor și popoarelor din Europa :

„Aceasta era sarcină grea, cu multă răspundere. Dar diplomații crescute în școala usuratecă a secolului al XVIII-lea nu se priveau că făcând parte dintr'un popor sau ca având datorii față de o țară, ci numai ca trimiși ai unei dinastii, însărcinați să facă și biruì interesele acelei dinastii. Ei împărțiau țările și oamenii fără să se gândească la trecutul, la interesele actuale ale țărilor, la împrejurările economice pe care deosebitele neamuri le hrăniau în sufletul lor. Ba nu ținură seamă une ori nici de jertfele ce făcuseră atâta neamuri pentru zdrobirea tiraniei lui Napoleon (minunată e, astfel, lupta țăranilor din Tirol, sub Andreas Hofer).

Atâția kilometri pătrați, atâția oameni cutăruia, alți kilometri pătrați și alți oameni cutăruia altuia, —

acestea erau principiile de care se călăuziau trimișii Suveranilor Europei la adunarea cea mare din Vienă)". (Istoria Lumii, vol. II, pag. 209).

2). În timpul războiului din 1828—29 rușii au arestat pe domnul român Ioan Sandu Sturza.

Despre demnitatea acestui domn boer de țară iată ce zice d-nul Iorga :

„Ofițerul spuse lui „Vodă că-i pune strajă ca să-i facă cinste. Vodă răspunse ofițerului că de cinstea rusească n'are nevoie, căci îl păzește Dumnezeu, dar că oaspetele e slobod, dacă are poruncă să-l prindă, a'și face datoria“. (Istoria Lumii, vol. II, pagina 229).

3). După războiul din 1828—29, deși Rusia ar fi voit să rămână pentru mult timp în țările românești, am văzut că dreptatea și adevărul au triumfat și rușii au plecat din țară rămânând aci domni pământeni și o constituție.

Iată acum a doua fază binecuvântată ce a urmat pentru noi după războiul din Crimeea dela 1854, pe care o reproducem din N. Iorga :

„In cât ne privește pe noi, s'a ajuns, în sfârșit, după multă greutate, la părerea că trebuie să ni se dea voe a ne alcătui după dorința noastră. Aceasta era, în rândul întâi părerea lui Napoleon III-lea, pe cînd Austria, care ocupase Principatele cu învoieirea Europei ar fi vrut să le păstreze totdeauna pentru dânsa, iar Anglia înțelegea să sprijinească mai departe pe Turci și să nu li se facă rușinea și paguba de a li răpi amestecul în afacerile românești.

Tratatul din Paris deslipi din Basarabia rusească trei județe: Cahul, Bolgradul, în jurul orașului Bolgrad, locuit de coloniști aduși din Bulgaria, și Issmailul, numit după cetatea cu acest nume. Cele două din urmă județe n'aveau, în urma colonizării întinse pe care o făcuse guvernul țarului, o populație ro-

mânească mai deasă, ci erau un fol de adăpost pentru vagabonzi din toată lumea.

Înțelegându-se Napoleon cu regina Angliei, se adunără Divanurile ad-hoc, adică Divanurile cheamate pentru un scop anumit, care trebuiau să-și arate părerea asupra celei mai bune orândueli ce s-ar potrivi cu țările noastre. Eră vorba dacă Divanurile vor votă pentru Unirea Moldovei cu Țara Românească sau pentru păstrarea desbinării Românilor de la Dunare în două State. Cu toate amenințările Turcilor, cu toate vicenile intrigi ale Austriei cu toată pofta de stăpânire care mergea până la trădare, a unor boeri, și chiar a fostului domn Mihai Sturza, cu toate uneltirile Caimacamului Moldovei, grecul Vogoridi, Divanurile primiră Unirea. Când potrivit cu prevederile Constituției celei nou, pe care o dăduse Europei Convenția din Paris, membrii Divanului se adunără încă odată pentru a alege pe viitorii stăpânitori ai Principatelor, asupra unui singur nume se opriră și voturile Moldovenilor și Muntenilor care veniră mai târziu.

Alesul eră un Tânăr dintr'o familie destul de veche, dar nu tocmai bogată, Alexandru Cuza, care fusese pe rând prefect la Galați și colonel în oastea lui Vogoridi (pe atunci Vogoridi înainta foarte repede pe orice ofițer Tânăr până la gradul de colonel). El lăua numele de Alexandru Ioan I-iu, și Puterile, care nu vedeaau toate cu ochii buni îndeplinirea Unirii, ei credeau că ne pot țineă tot despărțiri, cu o adunare comună, care și-ar fi ținut ședințele la Focșani, trebuiră să recunoască faptul îndeplinit. Nici Austria nu era în măsură să deie iarăși drumul regimentelor sale prin pasurile Carpaților ca să ne ocupe din nou, și, cât despre Turci, deși biruitorii împotriva Rușilor, ei erau aşă de slăbiți încât nu li-ar fi fost cu putință să înceapă alte isprăvi războinice.

4). În perioada dela 1815 la 1865 puterile mari europene, după ce au trecut prin crizele de orânduire socială, au pronunțat din ce în ce mai mult tendință

lor de expansiune către colonii și astfel au mai adăugat încă o sămânță de vrajbă la celelalte cauze care provoca războaiele de până atunci.

In volumele IV, V, VI cari vor urmă, vom arăta cum a luat naștere nevoia de colonii, ce rezultate economice au dat și ce anume războaie s'au provocat din cauza lor.

5). După războiul din 1829, prin tratatul de la Adrianopole s'a prevăzut că domnii în țara românească să fie pe viață, iar prin convenția de la Ackermann s'a prevăzut ca ambele principațe să capete așezăminte nouă și ca două comisiuni de boeri, deci după alcătuirea constituției și alegerea domnilor pământeni, rușii trebuiau să părăsească țara, însă ei se așezară aci dea-binelea și ar fi stat încă multă vreme dacă poporul românesc la 1848 n'ar fi știut să pună capăt tendințelor rusești.

CAPITOLUL II.

CAMPANIA DIN 1828—1829 IN EUROPA.

Cauzele războiului.

In anul 1821 isbucnește răsboiul grecilor contra stăpânirei turcești, în urma semnalului dat de Alexandru Ipsilante, care începe revoluția contra turcilor în țara românească.

Insurecțiunea din România este reprimată repede de turci iar cei din Grecia nu isbutescă aşa de repede precum se credează. În Ianuarie 1821 Grecia se proclamă independentă și până în anul 1825 ea rezistă victorioasă contra turcilor. Din acest an, venind în ajutorul turcilor o armată egipteană, distrugă cu totul, (în timp de 2 ani) orice rezistență din partea grecilor.

In timpul acesta murind țarul Alexandru, îi urmă la tron fratele său Nicolae I. Acesta cere imediat sultanului satisfacție pentru masacrele suferite de creștini în Constantinopol și pentru insulta adusă prin această religie ortodoxă; el mai insistă încă să se pună capăt extermintării Grecilor.

Pe lângă Rusia se mai alătură Franța și Anglia și câte trele cer sultanului să recunoască autonomia grecilor.

O escadră, compusă din vase franceze, ruse și engleze, fiind trimisă pe țărmul Moreei, dă în rada dela Navarin peste flota turco-egipteană, pe care o distrugă la 20 Octombrie 1827.

Sultanul refuză orice concesiune puterilor, ca consecință un corp francez debarcă în Moreea și gonă pe Turci (1828). În același timp, țarul Nicolae declară în anul 1828 răsboi Turciei.

Campania din 1828—29 are loc pe două teatre de operație în Europa și în Asia; nu vom descrie de cât evenimentele petrecute pe teatrul de răsboi european, mai importante pentru noi, unele din ele având loc chiar în țara noastră.

Forțele adversarilor și planurile de campanie.

Pentru campania în Turcia de Europa, Rusia mobilizează o armată în Basarabia.

Această armată se compunează din 3 corpuri adică: Corpul 3, generalul Rudjievici; corpul 6, general Woinov; corpul 7 generalul Roth.

Comandantul de căpătenie al acestei armate fù numit contele de Wittgenstein.

Efectivul total, circa, 100.000 oameni.

Flota turcă fiind distrusă la Navarin, flota rusă domină Marea Neagră și Dunărea.

Turcia dispunea de o armată regulată organizată după modelul armatelor europene al cărui efectiv se ridică la 60.000 oameni. Afară de această armată regulată, turcii mai puteau conta pe armata neregulată, formată în majoritate de cavalerie asiatică și care reprezentă un total de 100.000 oameni.

Eliminând trupele care erau destinate să lupte în Asia-mică și pe cele ce aveau să formeze garnizoana în Constantinopole, în Dardanele, precum și în alte cetăți, ca să se asigure diferitele frontiere, nu rămânează, pentru răsboiul contra Rusiei, pe teatrul de răsboi din Europa decât vre'o 80.000 oameni, din care cea mai mare parte aparținea unei armate regulate.

Din această armată 25.000 oameni formau, garnizoanele diferitelor cetăți de pe Dunăre, iar restul de 55.000, oameni au fost concentrati încetul cu începutul la Adrianopol și la Șumla.

Flota turcă, compusă din câteva vase, staționă-

în portul dela Bujuc, iar flotila dupe Dunăre, inferioară celei rusești, aproape de Brăila.

Corpul 3 rus trebuia să treacă Dunărea pe lângă Isacea, în Dobrogea, să înainteze până la Varna-Suimlă, să ia aceste cetăți și apoi trecând Balcanii să se îndrepte către Constantinopole.

Această armată de ofensivă, aproape 30.000 oameni, trebuia să fie însoțită de flota pe Mare, pe când celelalte 2 corpuri trebuiau să-i acopere flancul drept și baza și anume :

Corpul 7 să înconjoare și să asedieze diferitele cetăți de pe Dunăre și din Dobrogea, iar corpul 6 trebuia să ocupe principalele, să se asigure de resursele din ele, pentru a satisface trebuințele armatei de operațiuni și să prevină orice atac al turcilor dinspre Calafat sau Giurgiu în spatele armatei rusești.

Turci n'aveau niciun plan bine stabilit, risipirea prea mare a forțelor lor îi obligă la cea mai strictă defensivă. Ei părăsiseră Moldova și Muntenia din cauză că n'aveau trupe suficiente ca să le mențină și păreau că voesc să reziste pe Dunăre ca să câștige timpul necesar adunării forțelor în Bulgaria care se concentrău cu încetul la Șumla și Adrianopole.

Desfășurarea operațiunilor.

Armata rusă era concentrată în Basarabia de pe la începutul lunei Mai 1828. La 7 Mai corpul 7 trece Prutul pela Sculeni și Fâlcu, ocupă Iași și puțin după aceasta, București. Parte din corpul 6 ocupă și Craiova trimițând o avangardă dincolo de Jiu. Micile detașamente turcești se retrag peste Dunăre în fața înaintării rușilor, eșirile neînsemnate întreprinse de trupele turcești, ce se sprijineau pe Calafat și Giurgiu, fură respinse.

Corpul 7 care la rândul său, trecuse Prutul pela vadul lui Isac, se îndreptase la sud spre Brăila, al cărui asediul începe la 19 Mai. În timpul acesta, corpul

3, care se găseă în sudul Basarabiei, se concentrează între Reni, și Ismail, în vederea trecerii peste Dunăre.

Corpul al 3-lea hotărăște trecerea Dunărei pe la 3 kilometri la est de Isacea și în apropiere de satul Nou. Pentru înlesnirea trecerii, rușii încep la 8 Iunie construcția unui pod, sub protecția unei brigăzi de vânători, trecută în bârci de dreapta Dunării. La 9 Iunie seara, postul fiind terminat, se începe trecerea care se termină la 11 Iunie, când corpul al 3-lea întră în dreapta Dunării. La 12 Iunie se ocupă Măcinul, Babadag, etc. La 25 Iunie grosul corpului rus ajunge pe valul lui Traian, adică în 14 zile nu săcură decât 150 klm.

In timpul intrării, rușii văzând că dispun de forțe puține mobilizează încă 2 corpuși de armată, adică corpurile 2 și garda. Date fiind greutățile de mobilitate și depărtarea de unde trebuie să vină aceste corpuși, ele nu pot ajunge la Dunăre decât în August, iar garda nu sosește în fața Varnea decât pe la 9 Septembrie. Când corpul 3 a ajuns pe valul lui Traian este oprit pentru a să se unească cu vaporul 7 și cu jumătate cu corpul 6.

In adevăr, Brăila, care era asediată de corpul 7, capătuzează la 19 Iunie. Prin aceasta corpul 7 devine disponibil trece Dunărea și ajunge pe valul lui Traian unde se unește cu corpul al 3-lea.

O divizie din corpul 6 trece Dunărea pe la Hârșova și înaintează spre Siliștra al cărui asediu începe pe la 21 Iunie. In acest timp rușii nu mai au în principale decât o divizie din corpul 6, aproape 10.000 oameni, cari trebuiau să facă față tuturor eventualităților.

Turcii erau foarte răspândiți prin diferitele cetăți din cadrilater și de pe țărmurile Dunării. Prin luna August ei adusese în Vidin vre' o 25,000 oameni. La 18 August Comandantul Vidinului, luând ofensiva, trece Dunărea și atacă pe ruși, respingându-i până și spre Craiova înapoi Jiului. Turcii, însă, nu urmăresc mai departe și se reîntorc. Rușii revenind dău peste turci la Bailești și deși ei erau numai vre' o 5.000 pecând

tureci peste 20.000 , aceştia din urmă sunt nevoiți să se retragă spre Calafat din cauză că rușii îi surprind și îi bat completamente. La 24 Octombrie ei evacuează chiar Calafatul fără ca să fie siliți și orașul este ocupat imediat de ruși.

Inaintarea spre Șumla.

Pela jumătatea lui Iulie situația rușilor este următoarea : O divizie din corpul 6 în principate, și două divizie din corpul 6 la asediul Silistrei, iar corpurile 3 și 7 către Hagi-Oglu-Bazargic având ca avangarde împinse înainte o divizie spre Varna și alta spre Coslugea.

Până la 16 Iunie rușii aveau intențiunea să înainteze cu grosul spre Varna, aflând însă că grosul armatei turcești este la Șumla, ei schimbă planul de operație și pornesc cu grosul spre Șumla prin Coslugea.

In zilele de 17, 18, 19 Iulie, grosul armatei rusești înaintează către Ieni-Banzar, respingând pe turci cări se găseau aci spre Șumla. La 20 armată rusă eșe în fața Șumlei. Toate încercările rusilor în cele 6 săptămâni următoare de a închide Șumla cel puțin dinspre est și sud sunt zadarnice.

La 25 August Husain-Paşa făcând o eșire vigoză din Șumla, obligă pe Wittgenstein să părăsească planul, prin care voia să închidă complet Șumla și a se mulțumi numai cu o simplă observare a cetății.

Asediul Varnei.

Rușii trimisese că divizia Suchtelen spre Varna, ca să acopere aripa stângă. În cele din urmă se decid să asedieze această cetate având și sprijinul flotilei. Împresurarea completă a cetății nu se poate face însă decât la 9 Septembrie, după ce sosește și garda. Imediat, după această dată, începe asediul.

Atacurile rușilor , date în mai multe rânduri asupra cetăței, sunt respinse ; deși rușii reușesc să facă mai multe breșe în zidurile fortărețelor.

La 10 Octombrie Izet-Paşa este nevoit să capituzeze ; din cauza trădării unui general turc Iusuff-Paşa, care, fiind cumpărat cu bani ; trecu de partea rușilor.

Sfârșitul campaniei din 1828.

Deoarece iarna se apropiase și mijloacele rușilor erau insuficiente pentru a continua operațiunile, sunăt nevoiți, să se mulțumească, pentru acest an, numai cu ocuparea Varnei. Pela finele lui Octombrie ei încep retragerea în principate. Corpurile 6 și 7 rămân la Varna, Pravalia, Coslugea, Bazargic iar corpurile 2 și 3 ocupă cantonamente în Moldova și în Muntenia până la Craiova.

Garda se retrage în Basarabia. Trupele ruse erau astfel răspândite dela Varna până la Craiova pe o distanță de 400 km. La Silistra ca și la Rușciuc, turci și erau stăpâni pe ambele maluri ale Dunărei. Austria , crezând că rușii au intenția să ocupe , în mod definitiv principatele , concentrează o armată de 80.000 în Transilvania.

CONTINUAREA OPERAȚIUNILOR ÎN ANUL 1829.

Situația generală.

Comandant al armatei ruse fù numit generalul Diebici ; armata de operație coprindeà 4 corperi : 2, 3, 6 și 7.

In total erau vre-o 80.000 oameni combatanți calvaleria ceva mai numeroasă ca în anul trecut.

Turcia ocupase, din vreme, cetățile de pe țărmul Dunării. Afară de aceasta în Șumla erau vreo 30.000 combatanți sub Reşid-Paşa, 20—30.000 sub Kusein Paşa erau la Aidos, iar în Silistra și Rusciuk se găseau vreo 20.000 oameni.

Planuri de operație.

Rușii voiau să ia mai întâi Silistra, apoi rezemățî

pe ea și pe Varna, să înainteze peste Balcani către Adrianopole fără a se mai îngriji de Şumla.

Turci se mulțumesc de a se apără, înc contra invaziei ruse, prin întoarceri ofensive din Şumla și Rusciuk.

Încă dela 15 Februarie 1829 flota rusă începe campania, prin ocuparea întăririlor dela Sizopol dela intrarea portului Burgas, pentru a-și asigură un punct de sprijin la sud de Balvani.

O încercare a lui Kusein de a recuceră aceste întăriri, la 9 Aprilie, este respinsă.

Asediul Silistrei.

La 8 Mai, generalul Diebici trece Dunărea pe Hârșova cu grosul corpurilor 2 și 3 și înaintează pe țărmul Dunărei prin Cerna-Vodă, către Silistra. Din cauza drumurilor rele abia la 17 Mai ajunge înaintea Silistrei. În ziua de 21 trece Dunărea pe bărci și restul corpului de armată ce rămăsese la Călărași. Rușii încep asediul aşezând o divizie la Kaorgu care să asigure spatele corpului de asediu.

În timpul acesta turci iau ofensiva din Șumia, la 10 Mai, cu 20.000 oameni în două coloane, către Eschi-Arnăutlar și Pravadia, unde ajung la 17 Mai, atacă pe ruși (corpurile 6 și 7), dar nu reușesc să respingă din pozițiile lor. Corpurile 6 și 7 ruse concentrează la Coslugea unde ocupă o poziție foarte tare. Când Diebici, (care era la Silistra), află de ofensiva lui Reşid Paşa pornit imediat corpul 2 către Coslugea pentru a împreună cu corpurile 6 și 7 să atace pe turci, încă înainte ca acesta să se retragă în Șumla.

Corpul 3 rămâne la asediul Silistrei, iar corpul 2 înaintează prin Ieni-Bazar către Matzara unde ajunge la 10 Iunie. La 11 Iunie Reşid atacă pe ruși la Matzara, dar rușii avusese timp să concentreze toate forțele. Este bătut și nevoit să se retragă la Șumla.

Diebici se oprește, pentru un moment la Ieni-Bazar în fața Șumlei, mai înainte de a porni spre Balcani, căci vrea să se unească și cu corpul 3.

Silistra, după 44 zile de înconjurare, capitulează la 29 Iunie. Corpul 3, devenind disponibil înaintea către Ieni-Bazar, unde se unește cu celelalte corpuși ale armatei rusești.

Inaintarea lui Diebici peste Balcani.

Diebici, fiind hotărât să înainteze spre sud, (peste Balcani), decide ca corpul 3 să-i acopere flancul drept contra armatei turcești din Șumla, iar celelalte corpuși de armată, cu un efectiv de 30.000 oameni, să treacă Balcanii în 3 coloane: corpul 6 trebuia să înainteze spre Varna și de aci spre Burgas, corpul 7 dela Pravadi spre Aidos, corpul 2 trebuia să urmeze ca rezervă, corpul 6.

La 25 Iulie toate trele corpuși se găseau la nord de Burgas. Corpul 6 intră în Burgas facând legătura cu flota rusă. La 25 Iulie corpul 7 rus respinge atacul lui Husein la Aidos.

La 31 Iulie respinge un alt atac al turcilor la Iamboli. În fine la 12 August, Diebici bate cu desăvârșire pe Rezid la Slivna și la 20 ocupă Adrianopol. Armata rusă se găsează, acum, numai la 230 klm.

Sfârșitul campaniei.

Desi rușii se găseau la 230 klm. de Constantinopol, totuși armata fiind bântuită de boale și sleită de efective se găsiă în situație foarte rea.

In această stare și cu slabele efective de care dispunea, Diebici nu mai putea continua ofensiva mai ales că turci urmău să fie întăriți încurând cu o armată de 40.000 arnăuti ce se adunase la Sofia.

Diebici începe negocirile și reușește să încheie, la 14 Septembrie, un tratat de pace, mai înainte ca Turcia și celelalte puteri să afle adevărata stare a armelor sale.

După preliminările păcei dela Adrianopole, urmă conferința dela Londra, în care se recunoaște independența Greciei, iar principatele Dunărene și Serbia trec

sub protectoratul rusesc. Afară de aceasta Rusia mai obține și gurile Dunărei și câteva cetăți de pe coastele estice ale Mării Negre.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1. Moltke, în memoriile sale, spune că înaintarea rușilor spre Șumla nu a fost bine aleasă. El demonstrează că Varna era obiectivul geografic cel mai important pentru ruși și că dacă rușii s-ar fi îndreptat către acest din urmă punct ar fi obținut avantaje mult mai satisfăcătoare, deoarece vama îi leagă cu flota și le oferează un punct de rezizim pentru operațiunile ulterioare în Balcani.

2. Turcii, care ocupau Siliстра, ar fi putut ataca pe ruși în timpul ierniei din 1828, însă ei nu au făcut nici-o mișcare ca să profite de această situație.

3. Planul de campanie al rușilor din 1828 păcătuește, ca și cel din 1877, că nu ține seamă nici de forțele adversarului, nici de topografia terenului, nici de întinderea teatrului de operații. Rușii cred că trei corpuri de armată le sunt de ajuns ca să ajungă la Constantinopole.

4. Armata turcă, împărțită în tot lungul Dunărei, fără un plan de campanie bine fixat și cu comandanți care conduceau fiecare pe comptul său, nu a putut profită de situație avanajoasă ce s'a prezentat.

5. La finele campaniei din 1828 armata rusă se împarte în două grupe separate prin Dunăre, greșale pe care ar fi putut profita armata turcă bătând fiecare grup în parte. Însă, pentru asemenea operație, nu era pregătit comandamentul turc.

6. Planul lui Diebici, de a asediă Siliстра, la începutul operațiunilor din 1929, era bun, asigurân-

du-se, prin aceasta, legătura între cele două grupe ale armatei sale.

7. Când turcii au atacat corpurile 6 și 7, Diebici a mascat Silistra cu un detașament de 12.000 oameni; iar el a primit să se întrunească cu aceste două cor puri. Măsura aceasta probează că Diebici înțelegea bine situația în care s-ar fi găsit dacă turcii băteau cele două corpuri de armată.

8. Diebici, găsindu-se în situație foarte critică, după trecerea Balcanilor, a făcut foarte bine că a grăbit tratativele de pace înainte ca adversarii săi să cunoască slăbiciunea armatei rusești.

La 1807 și 1809 s-au găsit și armatele lui Napoleon în situație desavantagioase deși câștigase răsboiul. Se poate face asemănare chiar cu situația generală din 1918 când antanta, deși victorioasă, primește propunerile germane de armistițiu, înainte ca victoria militară să fie definitiv obținută.

CAPITOLUL III.

REVOLUȚIA ȘI CAMPANIA DIN 1848—1849 IN ARDEAL.

Situația politică.

Revoluția din 1784 (Horia, Cloșca și Crișan) a dusese o ușurare în starea iobagilor români din Ardeal și reîntregise în conștiința poporului român unitatea interesului național. Poporul român din Ardeal trezit la viață de sine, îmboldit prin măreția originei sale, deși împărțit din punctul de vedere religios, înțelege că prin origina sa nu poate să facă deosebire confesională și formulează pentru prima dată cererea pentru drepturi egale și juridice la 1791.

În acelaș timp însă maghiarii văzându-și amenințată ființa lor în Ardeal, își puneau în gând a o lăti și mărî pe socoteala Românilor.

Și astfel românii din Ardeal intrară într'o dublă luptă; pe de o parte să-și capete drepturi juridice egale; iar pe de alta să-și apere ființa lor națională adică limba, tradițiile, datinele și origina pe care maghiarii încercau să o întunece.

Prologul acestei drame începe la 1789 când dieta Transilvaniei respingea suplica Românilor și la 1790 când dieta maghiară vota că limba maghiară să înlocuiască pe cea latină în afacerile țării.

Tot în dieta din 1791 din Transilvania, se ivă pen-

tru prima oară în dezbatere ideia unirei Transilvaniei cu Ungaria, pe care împăratul Austriei însă o împiedecă deocamdată.

Actul I al dramei începe la 1825, când ia ființă prima academie maghiară, din inițiativa lui Szechenyi, care voia desnaționalizare lentă și ascunsă. Poporul maghiar începe să facă sacrificii mari pentru cultură și propagandă astfel că pînă 1832 reușesc a atrage de partea lor renegatî români și a face ca limba maghiară să fie socotită ca o limbă cultă și aristocrată; iar cea română o limbă de desprețuit.

Această epocă coincide cu înființarea partidului politic maghiar „național liberal”; adică național fiindcă tindea către maghiarizare; liberal fiindcă ducea lupta contra privilegiilor maghiarilor și dădea drepturi largi acelora care devineau cetăteni maghiari.

Pericolul desnaționalizării române devine mai mare pe de o parte, prin acceptarea românilor renegatî, ca funcționari superiori ai maghiarilor; iar, pe de altă parte, în cetațea Românismului, la Blaj se introduce limbă maghiară în seminarul român.

Actul al doilea începe după 1836 când maghiarii schimbă tactica de denaționalizare prin cultura și prin metode blânde și ascunse, în tactică violentă.

Iată cum caracterizează A. D. Xenopol această fază. Sistemul rece și calculat al lui Szechenyi, nu eră de loc potrivit cu lînea aprinsă și pornită a poporului maghiar. Apoi o generație nouă vroia să ajungă îndată înținta întrevăzută de Szechenyi în îndepărțarea tim-pului: voia să maghiarizeze în 10 ani națiunile eternogene.

Reprezentant al acestei nouă faze a desvoltării ungurismului fu Lúdovic Kossuth. Căpătând învoirea deschiderii unei gazete, el începe să susține părerile sale în „Pesti Hirlap” de la 1841 înainte. El aprinde tot mai mult mintea ungurilor, făcându-i să credă că popor mai mare nu este pe pămînt, nici limbă mai bogată ca cea ungurească, indemnându-i din răsputeri de a lăti cu toată vigoarea naționalitatea lor între celelalte popoare conlocuitoare. El spune curat în zi-

arul sau, "că sau să se topiască toate națiunile țării, și să facă din ele o națiune ungurească mare și tare sau Ungurii trebuie să piară". Românii însă nu întârziară a descoperi ținta de care până atunci nu-și dăduse bine, seamă; și opuseră îndată toate mijloacele de care dispuneau, spre a scăpa poporul lor de pericolul nimicirei. Toamna pe atunci ocârmuirea Transilvaniei, dorind să aducă în ajutorul ei în combaterea Ungurilor și pe români, învoi lui Gh. Bărit scoaterea unei foi românești, "Gazeta Transilvaniei" care apără la Iași marie 1839.

După ce prima încercare izbutise fără pericol, deoarece guvernul Transilvănean austriac vedea cu plăcere atare mișcare, gazeta prinde inimă și începe a lovi din ce în ce mai fără de cruce în Unguri, revendicând drepturile Românilor și apărând cu energie în contra lor limba și naționalitatea română, periclitate prin apucăturile maghiarilor.

Kossuth și cu Wesselényi, cari se despărțise asupra acestui punct de vechiul lor prieten, vroiau să introducă limba maghiară și în sanctuarul vieței private a popoarelor conlocuitoare. Pe când Szechenyi vroia o unguire mai mult de formă a elementelor neungurești, Kossuth vroia să ajungă la o maghiarizare a inimii însăși, și se înțelege ușor din deosebirea acestor două ținte, pentru ca poporul maghiar trecuse în partea lui Kassuth și părăsise pe Szechenyi.

Astfel cu cât înainta timpul, cu atât ungurii răpiți de ideile kossuthiane, împingeau cu orice preț la maghiarizare cât mai grațnică a popoarelor de alte ținte provocându-le pe aceste (Sași, Croați, Slavi și Români) la împotrivire din ce în ce mai îndărătnică, în contra atentatului pus în lucrare de elementul domnitor asupra națiunilor conlocuitoare. La Români, însă, dezvoltarea culturii le întărise ideile naționale, și între aceste două tendințe atât de protivnice trebuia să se întâmple o ciocnire.

Astfel raporturile Românilor cu Ungurii în Ardeal explică îndestul izbucnirea mișcării din anul 1848.

Revoluția din 1848 care se lăță aproape asupra în-

tregei Europe, luă un caracter deosebit după popoarele în sănul cărora ea se desfășură. În Franța ea se coloră de tendințele socialiste, care frământau pe marea multime a lucrătorilor din Paris. În Italia ea avu drept ţintă respingerea stăpânirii străine pentru a constitui apoi întregimea țării. În Germania de asemenea se desvoltără, pe lângă cerințele după libertate, acele după unitate, strâns legate împreună. În Austria din contrivă, stat compus din deosebite naționalități, adunate împreună în mod nefiresc, sub supremația istorică a unei minorități numerice, revoluția tinse la desfacerea acestei monarhii în tot atâtea părți câte popoare o alcătuiau, și, același lucru se repeta pe a doua treaptă în Ungaria, țară care reclamând de la Austria dreptul liberăi ocârmuirii, nu vroia să conceadă aceeași prerogativă popoarelor înglobate sub a ei stăpânire, între care era și poporul român.

Este necesar acum să aruncăm o privire și asupra cauzelor imediate care au provocat revoluția din 1848.

Ungurii urmăriau, în revoluția lor, deslipirea de Austria, în scopul de a putea înnăbuși, mai fără împotrivire toate popoarele de altăgintă cuprinse în Ardeal.

Dieta din 1848, chemată în Ungaria, propuse îndată constituirea unui minister deosebit pentru Ungaria, chiar și în privirea războiului, a finanțelor și a politicii externe, și constituirea Ungariei ca stat neatânat de Austria sub Arhiducele Ștefan, încât regale, adică împăratul Austriei, mai păstră o putere numai nominală. Constituția votată în grabă de dietă, și consfințită de împărat în ziua de 11 Aprilie, sub presiunea evenimentelor din Viena, nu amintea nici un cuvânt despre existența celorlalte naționalități. Ea cunoaște numai o Ungarie și un singur popor, pe acel unguresc.

Poporul românesc rămânea tot în afara de orice viață politică în țara lui, în care el avea imensa majoritate. Tot această constituție formulează o foarte draconică lege de presă, supunând ziarele la cauțiuni și pedepse.

Ungurii și parte din Secui, adoptară îndată consti-

tuția maghiară, siliră pe guvernator, contele Teleki, să arboreze stindardul unguresc, semnul primirei uni-rei, și constituiră pretutindene în gardă naționale, împiedecând pe Română de a lua chiar și o singură armă din depozite.

Mișcarea Românilor fu cu atâtă mai însemnată cu cât la ei lipsea și un cap politic, precum aveau Ungurii, care să-i pună în legătură cu tronul austriac, Lipsia chiar, ca și la Sârbi, un cap bisericesc patriot, care să țină locul celui politic.

Mișcarea fù determinată de proclamația lui Simion Bărnuț, care puse capăt șovăirilor de până atunci în mintea românilor asupra primirei sau respingerei Unirii. Bărnuț punea ca principiu suprem redunoasterea naționalității române, de care Ungurii nici nu vroiau să știe.

Proclamația lui Bărnuț aduse pe români la conștiința adevărată a trebuințelor și interesului lor. Tinerimea română din Oșorhein, cu Avram Iancu în frunte, hotărî ca pentru Duminica Tomei, să se afle cu toții în Blaj, în jurul profesorilor de acolo, fruntașii inteligenței române. Vestea acestei adunări a poporului umplu de bucurie toată suflarea românească. Ungurii vroiau să opreasă avântul poporului român. Nepu-tând împiedeca însă întrunirea unei adunări, fără pericolul de a provoca revoluționea, guvernul transil-vănean caută prin intermediarul episcopului unit Lemény, partizanul Ungurilor, ca să se adune un sinod în locul unei adunări naționale. Inteligența română luptă din răsputeri ca să se țină o adunare a poporului în care mai ales să fie reprezentați numeroși delegați să-tești. La sfârșit guvernul fu silit să cedeze și încovi întrunirea unei adunări naționale a poporului român în Blaj, însă pentru alt termen decât acel hotărât din Duminica Tomei, anume pentru 15 Mai (stil nou). Cu toate acestea nepuțându-se împiedecă sosirea celor mai mulți delegați pentru Duminica Tomei, schimbarea termenului aduse românilor slujba cea minunată că ei ținură două adunări în loc de una, din care cea din

Duminica Tomei fù o pregătire pentru cea mare din 15 Mai.

In răstimpul dela Duminica Tomei pâñă la 15 Mai ungurii lucrari din răsputeri pentru a împiedecă adunarea cea mare. Arma întrebunþată de ei erà mai ales ponegrirea și calomnia conducătorilor mișcării, pe care îi arătau de oameni cumpărăti pentru a lucra în contra unirei. Li se mai impută apoi că ar fi agenþi ruskești sau că ar favorizà ideia contopirei tuturor țărilor române într'o singură unitate sub stăpânirea Austriei, (tendinþa reconstituirii Daciei vechiadică aşa numitul dacico-românismul). Un rău mai mare făceau însă cauzei naþionale, a românilor, susþinerile unor români cumpărăti de Unguri, parte chiar și noci, care urmău mai departe a sprijini unirea, punând mai ales în lumină foloasele ce ar rezultà pentru țăranii, din egalizarea condiþiei lor, cu acea a țăranilor din Ungaria, prin desfiinþarea iobagieei. Din fericire pentru poporul român fruntaþii inteligenþei și a culturii române din Ardeal, Bârnut, Buteanu, Ianu, Cipariu, Bran. Lauriu se arătară cu toþii proþivnici unirei și îzbutîră a face să pătrundă convingerea lor și în masele poporane.

Guvernul unguresc vrîja, cel puþin să despartă adunarea Românilor în două tabere, acea a uniþilor și neutriþilor mișorând astfel însemnatatea lor.

Dar aici se văzù încă odată că unirea cu biserică Romei, precum nu adusese poporului român nici o alianþare a suferinþelor, nici nu aruncase sămânþa discordiei între ei. Dacă erau deosebiþi în confesiune, erau totuþi în suferinþi, și nu erà vorba acumă de dobândirea cerului pe atea lume ci de scăparea de iadul din aceasta ide pe pământ.

Adunarea se făcu din toti Români veniþi „cu meðinde în spate” din toate părþile țărei; în frunte cu preoþii sau cu tinerii agitatori care parcusese țara chemând pe tot poporul la Blaj, locul mânþuirii. Cu o pornire neoprită căreia în zadar căuta ungurii să-i împiedeci, începură să curgă din toate părþile gramezii

de oameni din ce în ce mai numeroase către locul întâlnirei.

Numărul celor adunați era peste 40.000 suflete. Neputându-se ținea ședințele necum în biserică cum era dorința guvernului, dar nici măcar în piața Blajului, se hotără ca ele să se ție pe câmpia din apropierea orașului care luă de atunci numele de câmpia libertății.

În o adunare atât de numeroasă erau fără îndoială și reprezentanți români ai ideilor maghiare și cu deosebire de acei ce susțineau unirea cu Ungaria. În cuvântarea rostită de Simion Bărnuț în biserică din Blaj în întrunirea pregătită ce precedă deschiderea adunării și anume în ziua de 2 Mai 1848, el aduse argumente atât de convingătoare, încât partizanii unirei amuțiră pentru tot restul decursului adunării. A doua zi în adunarea generală Bărnuț propuse următoarele rezoluțuni, care fură votate înumanitate de către întreaga adunare, pusă în cunoștiința lor prin repetare de pe tribune secundare împărtăsite în massa celor adunați. tribune secundare împărtăsite în massa celor adunați.

I. Câmpul acesta pe care se ține prima adunare națională română din Transilvania, întru eternă aducere în minte a acestei lucrări glorioase, se va numi câmpul libertății.

II. Națiunea română se declară că are să rămână de apururea statorică credincioasă înălțatului Impărat al Austriei și marelui principé al Transilvaniei și augustei case austriace.

III. Națiunea română se declară și se proclamă de națiune de sine stătătoare și de parte, întregitoare a Transilvaniei, pe temeiul libertății egale.

IV. Națiunea română deține jurământ de credință către Impărat și către patrie.

Adunarea din Blaj îndeplinise un mare act în viața poporului român din Transilvania. După lungi secoli de amortire și suferință, după încercări de îmbunătățire și s-oartei lor pe calea concesiunilor sau pe acea violentă și protestărilor revoluționare, poporul român cerca acumă o alta acea a revendicării dreptății pe calea pașnică, dar amenintătoare și ea, a unei împunătoare mă-

nifestări poporane. Fiecare mod de procedare era conform cu spiritul timpului în care el se petrecuse, și acuma în veacul libertății, Români credeau că e de ajuns a proclama drepturile lor netăgăduite spre a le dobândi. Vom vedea mai jos cât a trebuit să se înșele ei cezând că vor putea izbuſi a pune cu liniste mâna pe o situație ce li se tăgăduia de atâtea veacuri.

Inceputul revoluției.

Măcelul din Mihalț, unde curse primul sânge românesc fu chibritul care a aprins revoluționea.

Au fost împușcați aci, 12 săteni români pentru că pusese stăpânire cu sila pe niște pământuri ale bătronului Esterhazy. Simțimântul adevărat pe care măcelul din Mihalț, îndreptat sau nu judecătoarește, îl trezi în inima poporului român, se vede prea bine din efectul pe care știrea lui o produse asupra inimii celei mai fierbinți a revoluției din 1848, acea a lui Avram Iancu, care îndată ce află de el, vroi să plece între Muntenii din Bihor, spre a-i face să răzbune vărsarea sângei lui întâmplată, și numai cu mare greutate fù reținut de Bariț și Bărnut.

Dar abia se potoli acest caz, având agenții unguri la restără pe Laurian și pe Bălășescu. O mulțime de săteni din înconjurimile Sibiului vin spre a-i libera ceeace văzând autoritățile militare germane, care tot se mai aflau în Transilvania, ordonă să li se dea drutmul. În acest timp regimentul I de grăniceri români ia o rezolutie publică, de a nu asculta de ministerul de războiu din Pesta, ci numai de guvernul austriac. După câteva zile tot aşa face și al II-lea regiment român de graniță sub colonelul Urban. Un batalion al său refuză a se bate cu Sârbii având steag împăratesc, el nu vroia să împuște în steagul împăratului spre folosul ungurilor.

In acest timp ungurii încep pedeoparte revoluția contra Austriei și asasineză pe Lambert comisarul guvernului austriac aflat la Budapesta; iar pe de

altă parte încep cruzimile contra românilor. Atunci prind ei și torturăza cu cruzime pe preotul Simion Balint, care luase cuvântul în adunarea din Blaj.

La 17 Iulie niște Secui străpung pe doi români în comuna sf. Craiu. La 13 Septembrie țărani din comuna Lunca opunându-se la conscripția ce se făcea fără ordin împăratesc, pentru a înarma pe români în contra românilor, 23 români fură uciși. Tot în Septembrie unul din cei mai crunți persecutori ai Românilor, baronul Apor, pune să se spânzure 26 români, astă numai din plăcerea de a-i ucide, preumbându-se apoi cu țigara în gură între cadavrele lor. La 28 Septembrie o furie și mai cumplită cuprinde pe Unguri și ei spânzură în 3 Octombrie pe juristi români Alexandru Bătrâneanu și Vasile Simonis iar la 12 Octombrie pe teologul Vasile Pop. Români văzându-se snopiti și uciși în toate părțile, recurg și el la violențe și măcel, ucid în 13 Octombrie pe doi nobili unguri Alexa Gyarfas, și Sigismund Dobay, iar în 20 Octombrie comit un măcel înfricoșător în 45 de familii nobile maghiare din comuna Sangatin, în care pier 141 însă, măcel care învață pe unguri cum spune Bariț, „că și răbdarea de oaie a românului; putea fi curmată și chiar acest Român cu sânge de mămăligă și de ceapă se putea preface în tigru turbat, silit fiind să vază și să miroasă necurmat și neîncetat sânge vărsat din trupuri omenești”.

In acest timp Români încep să-și organizeze trupe și pe de altă parte îi convoacă o nouă mare adunare la Blaj unde vin și trupe române armate sub comanda lui Avram Iancu, Ioan Axenti și Iovian Brad. Această adunare protestează contra ungurilor și printr'un protocol, nou; cer desființarea iobăgiei, întocmirea unei garde naționale române și lăsarea Transilvaniei în starea ei autonomă; refuză de a recunoaște ministerul Unguresc; declară că vrea să asculte numai de Impăratul și cere deschiderea unei diete compuse din depuții tuturor națiunilor și a celor românești după numărul sufletelor.

INCEPUTUL LUPTELOR.

Forțele adversarilor și distribuirea lor.

Austria avea un grup principal (44.000), oameni sub Windich-Graetz care a operat mai întâi între Viena și Tisa; apoi în Banat și în câmpia Ungariei, deosebit avea următoarele grupe secundare: 4500 în Moravia la Golding, 1000 la Jablunca, 8000 la Duclă care trebuiau să opereze în Ungaria; 1500 la Neustadt. În fine, mai erau la sud de grupul principal 30.000 sârbi în Banat împărțiți în două grupe.

Austro-Români aveau 17.000 oameni sub baronul Puchner la care se mai adaugă și diferite legiuni române formate în diferite puncte în total 100.000. Legiunile române erau mai slabe din lipsa de armament și muniționi.

În a doua perioadă a războiului intervin rușii cu 20.000 sub Paschevici prin Ungaria superioară și 25 de mii sub Luders prin Moldova și Muntenia.

Ungurii aveau următoarele grupe: Pe Dunărea de sus 30.000. În fața Iablincăi către Kaschcau 3000—5000. În fața Murului sub PeKrisel 10.000. În Banat 16.000. În Transilvania împreună cu Secuii 8000. În cetățile: Peter-Vardain, Komorn, Leopold Stadt 16.000. În jurul Aradului 7000.

PRIMELE OPERAȚIUNI PÂNĂ LA SOSIREA RUȘILOR.

Mai multe bande de Secui pornesc asupra comunelor românești și săsești. Colonelul Urban, comandantul regimentului de grăniceri românesc, le este înainte la Reghin, dar fiind inferior în număr este respins. Secuii pradă și ard orașul Reghin în chipul cel mai sălbatic.

Astfel începe răsboiul civil provocat de Secui.

Comandantul obștesc al românilor, baronul Puchner, dă în 18 Octombrie proclamația lui, prin care arată că nu are orice relații cu guvernul unguresc, declară

pe unguri de trădători și însărcinează pe comitetul revoluționar român din Blaj ca să dezarmeze pe toți Ungurii.

Comitetul revoluționar român compus din Laurian, Bârnut, Bălășescu, Micaș, Cipariu și Bran provoacă printr'un călduros apel pe popor la arme, și contra revoluția românească se deslănțuește în toată furia ei.

Puchner ajutat de români, atacă pe Secui la Oșorhei și ocupă orașul la 5 Noembrie lăsând aci pe generalul Gedeon.

Ungurii trimiț în ajutor trupe sub Boldaci dar acesta a fost bătut la Cluj și respins între Crucea și Balta unde s'a opriț pentru organizare.

Ungurii repurtără oarecare izbânci, grație faptului că o armată regulată, comandată de generalul Polon Bem, venise din Ungaria în ajutorul răsculaților Unguri. La Ciucea, armata austro-română este bătută, și Bem reocupă Clujul capitala țărei.

Chemarea rușilor în ajutor.

La 16 Decembrie Puchner primește ordin să meargă la Oradea-Mare. El adună trupe între Alba-Iulia și Cluj, trimițând o avant-gardă spre Ciucea și detașamentul Iablonski spre Dej. Însă acuma Ungurii comandanți de Bem venit cu trupe regulate, iau ofensiva și la 23 bate pe Iablonski la Dej, la 26 pe Vardener, la Cluj, apoi lasă aci un detașament și pleacă iar în contra lui Iablonski. Urban care vroia să se întrenuească cu Iablonski este bătut și asvârlit în Bucovina. După ce Bem lasă un detașament în fața lui Urban, vine la Oșorhei, unde ajunge la 13 Ianuarie, găsindu-l însă evacuat căci Gedeon se retrăsese.

De aci Bem se întrepeleză către trupele lui Puchner. La 17 Ianuarie, la Sokevalva, îl atacă și-l respinge până la Sibiu. La 21 Bem cu 12000 oameni se întinde în fața Sibiului, însă este bătut și respins la Woltzenburg, unde abia adună trupele. Aci rezistă contra lui Puchner până la 30 Ianuarie. După această

dată, Bem, ocupă Salzburg. așteptând aci întăriri ce trebuiau să-i vie din Banat.

La 4 Februarie este atacat aci și rezistă, însă făcând imprudență de a urmări în câmp deschis, este bătut de către trupele lui Puchner.

Sașii fiind oameni bogați, deprinși a trăi liniștiți, și cu totul desvățați dela mănuirea armelor, văzând pericolul eminent ce amenința mai cu deosebire orașele lor cele două mai mari, Brașovul și Sibiul, se grăbesc a chemă în ajutor trupele rusești, care sub generalul Lüders ocupase București, după stingerea revoluției întâmplată în acel oraș. Ei convoacă îndată comitetul apărării țărei, compus din Sași și Români, și cu toate că mai mulți membrii se opuseră intervenirei străine, majoritatea hotărî să recurgă la ea.

Propunerea pentru ajutorul rusesc fusese inspirată sașilor din partea autorităților militare austriace; dar spre a acoperi rușinea unei asemenea cereri de ajutor, propunerea era formulată astăzi ca să pară a fi fost făcută din partea Sașilor și a Românilor, iar baronul Puchner, comandanțul general austriac, să protesteze în contra intrării trupelor străine în ările Impărătești.

Dar comitetul Sașilor și al Românilor nu se hotărî a chima pe Ruși decât după ce Austria cedă se lepădără de ideia protestului. Iată modul cum înțelegea Austria să acopere rușinea cea nemai pomenită de a fi nevoie să ceară intervenirea străină, spre a nu se înrânduială pe popoarele proprii sale monarhii. Deputațiunea trimisă la generalul Lüders nu izbuti însă de oarece Rușii vroiau să ajute Impărăția austriacă, iar nu pe naționalitățile Transilvaniei. Lüders refuză deci ajutorul cerut până nu va fi chemat de însusi baronul Puchner în numele guvernului său.

Operațiunile după sosirea trupelor rusești. Intervenind Puchner într-o formă mai mult oficială, rușii care se găseau în Muntenia trimisă două dezașamente numerice: unul sub Skariatin la Sibiu și altul sub Engelhardt la Brașov.

Aceste trupe rusești ne având o conducere unică

și nici legătură bună cu Puchner au fost respinse astfel: Bem date pe generalul Skariatin care apără Sibiu, ocupă orașul căruia îi impune o contribuție de 200.000 de fiorini, pe lângă că mai găsește în oraș 21 tunuri și o mare cantitate de praf, gloanțe și patroane de puști. Engelhardt, care apără Brașovul, auzind de catastrofa de la Sibiu și de mărele curaj pe care insurgenții îl capătă în urma acelei izbânzi, aflând apoi că un corp de 10.000 de Secui vine asupra Brașovului și se hotărăște și el a părăsi Transilvania. Retragerea rușilor aduce ocuparea Brașovului, în ziua de 20 Martie 1849. Trupele austriace sunt aruncate și ele peste graniță în Muntenia, astfel în cât Transilvania cade aproape toată (afară de țara Moților) în puterea răscaților unguri ajutați de Bem.

Imediat generalul Bem, organizează recruti noi, Secui, Sași; și Români, formând un corp de 30.000 oameni, fabrică tunuri noi pulbere, arme, etc., întărește frontierele și ridică moralul trupelor, prin bun tratament, recompense etc. și ca metodă politică, Bem vоеște ca prin blândețe să întoarcă simpatiile popoarelor, contrivnice de până atunci, către cauza maghiară.

Bem fiind nevoit însă a plecă din Transilvania către Banat, Ungurul Csagni rămâne în locul lui, ca guvernator al țărei și răstoarnă într'o clipă toate măsurile de împăciuire încercate de Bem, înlocuindu-le cu goană în contra Sașilor și mai ales contra Românilor.

In mai puțin de două luni peste 4.000 de Români cad jertfa furiei ungurești.

Această furie maghiară corespunde și cu faptul că în acelaș timp. Windisch Graetz, general austriac, fusese respins din Buda pe care o ocupase; iar Ungaria se declarase cu totul deslipită de Austria. Kossuth fusese numit guvernatorul Ungariei neatărname.

Rezistența românilor în munții Abrudului.

Cu toate izbânzile maghiarilor, și cu toată terorizarea asupra Românilor, aceștia din urmă nu ce-

dează, ci se concentrează acumă în țara Moșilor, în munții apuseni ai Transilvaniei, dinspre Tisa, sub Eroul Munților Avram Iancu, inițiatorul adunării din Blaj.

El dezarmează pe Unguri în Abrud, Roșia, Zalatna, Aiud, Vințul de sus și altele încă.

Ungurii trimit contra poporului și răsculat din munții apuseni, mai multe trupe. Urmează un și întreg de lupte cu rezultat deosebit, însă mai mult în favoarea Românilor, a căror femei luptau cu energie alătura ea cu bărbății spre apărarea căminelor lor. Din fericire pentru locuitorii revoltați ai munților, efectivele lor se măriră necontenit prin fuga tuturor Românilor din cîmpie, care nu vroiau să se supună regimului maghiar, și mai ales să se înroleze în armata lor. Cu toate aceste acte eroice rezistența merge greu, astfel că prefectul Auxentiu Sever și Buteanu sunt siliți a se retrage mai în interiorul muntos, pierzând cel întâiu în 15 Aprilie 1849 orașul Zalatna. Maghiarii ocupă Zalatna și câteva poziții importante tăind Românilor puțină aprovizionării din vale. Această ocupație aduce o mare lipsă de cele trebuitoare și o ridicare de prețuri. Voind să tragă profit din asemenea stare disperată, ungurii trimit un delegat care să trateze cu Românii modul de împăcare. Delegatul ungur s'a întâlnit în ziua de 25 Aprilie, la Mihăileni, cu Prefecții Avram Iancu, Buteanu, Dobru, Valint, Boieru și încă câțiva.

Delegatul ungur primește ad referendum propunerea lui Iancu, de a încheia un armistițiu, și revine peste 8 zile cu o scrisoare a lui Kossuth, în care se promitea Românilor multe concesii, între cari: întrebuițarea lăsimbei naționale nu numai în biserică, dar și în viața comunală, egalizarea condiției preoților români cu aceea a celorlalte religii; sprijinirea și înbunătățirea din partea statului a aşezămintelor de cultură, o amnistie generală, din care se excepta numai Mitropolitul Andrei Șaguna, în schimb ungurii cereau dezarmarea poporului român.

Iancu refuză condițiunile dar admite ca delega-

tul ungur să vorbească Românilor la o adunare. La 5 Maiu are loc adunarea la Căuzeni. Românii adunați aci răspund că nu pot primi propunerile decât numai după înțelegerea și învoirea comitetului de împăciuire națională și a neprezentantului Austriei. În timpul acestor arătări trupele ungurești se pun în mișcare contra Românilor cu toate că armistițiul nu expirase încă. Ei ocupă în seara de 6 Maiu Abrudul, silind garnizoana română să se retragă. Buteanu și Dobru sunt prinși de unguri. Iancu văzând trădarea se îndreaptă iar către popor, și îi cere reînoirea jurământului, ceeace face sub strigările entuziaste de „să trăiască împăratul”. O nouă încordare de puteri din partea Românilor sporește înțima și curajul lor. Pozițiunile nu sunt ocupate, și oștirea maghiară intrată la Abrud este închisă din toate părțile. După mai multe lupte sângheroase se dă un atac general, din partea Românilor, asupra Abrudului, care este luat și Hatvany comandantul Maghiarilor scapă cu mare greutate cu rămașitele descompuse ale armatei sale. O a doua încercare a lui Hatvany, de a relua Abrudul, îl costă însă și mai multe jertfe. Românii înflăcărăți pornesc să despresoară Alba-Iulia, întreprindere pe care ungurii o previn prin trimiterea unui corp de armată de 3.000 oameni sub Wolfgang Kemeny.

După aceasta Iancu cere românilor să complecteze apărarea în munți pentru ca să poată merge cu efective mai mari. Lupta se dă cu mare furie, în ziua de 9 Iunie, lângă satul Ciurileasca, care apără Abrudul.

Ungurii izbutise a doua oară a ocupa Abrudul. Românii hotărăsc a scoate iarăși pe Maghiari din el și-l atacă în deosebite rânduri în zilele de 11, 12, 13 și 14, până ce silesc pe Unguri în 15 Iunie a face o ieșire, spre a zdobi armata încanjurătoare. Ungurii sunt bătuți, pierzând o mulțime de oameni și sunt nevoiți, ca și Hatvany să părăsească Abrudul. O nouă încercare a ofițerului ungur Vasar de a pătrunde în munte se sfârșește prin moartea lui și uciderea a-

proape a întregului corp de vre'o 3.000 de oameni la satul Fântânele, și în altă parte prin respingerea unui corp de 1.000 de Unguri la satul Ponorul în ziua de 10 Iunie. În zilele de 25, 27 și 29 Iunie Prefectul Balint bate pe Ungurii din Turda și Aranios, care vroiau să străbată prin alte pasuri.

Cu toate acestea în celelalte părți Ungurii erau stăpani și revoluția lor deveniă din ce în ce mai mare.

Armatele rusești intervin a doua oară.

Rușii văzând că revoluția maghiară ia proporții și că această revoluție ar putea avea influență în Polonia, hotărăsc să intervină mai serios contra Ungurilor.

In acest moment situația generală era: Clam Gala cu 10.000 oameni la Cerneteți, venind dinspre Orșova către Banat. Lüders în principale cu 22.000 oameni în trei grupe la C.-Lung—Ploiești—Adjud. Groteheim în Bucovina cu 14.000 ruși și austriaci.

Bem înaintă dinspre Banat pentru a înăbuși răscoală românilor care bătuseră spre Temeni, la Abrud. Lüders hotărăște a invada prin Predeal și Bran, a ocupă Brașovul și a se uni cu coloana dela Oituz și apoi a merge spre Sibiu unde chemase și pe Clam Galas. El începe înaintarea la 14 Iunie.

La 19 și 20 luptă la Predeal și apoi la Tămaș și se îndreaptă către 7 scaune unde se unește cu coloana din Focșani. Lüders fiind amenințat de 5.000 Secui ce vin dela Cic-Serada bate mai întâi acest detașament și apoi pleacă către Sibiu unde ajunge la 22 Iulie. Groteheim intră prin Borga luptă la 21 și 22 Iulie în Maroșeni și Borga și apoi merg la Bistrița. Bem vine dela Dej lăsă un detașament sub Damaschin să facă față lui Groteheim iar el cu 12.000 merge la San Giorgio unde bate trupele ungurești.

Groteheim bate pe Damaschin la 16 Iulie însă nu-l urmărește și la 23 îl atacă din nou la Regen și-l respinge.

Bem lasă pe diferiți misionari să ademenească pe Avram lanchu prin promisiuni, iar el pleacă în Moldova pentru a răsculă pe Moldoveni contra Rușilor. Nereușindu-i planul acesta se înapoiază și la 26 este la Odorhei de unde vrea să plece contra Sibiului, unde sosise trupele lui Lüders, pentru a face față unui atac, ce se credea că va da Bem în contra lui Clam Galas. Din aceste mișcări și contra mișcări au luat naștere luptele dela Reismark. Kerenstur și Muhlembach iar Bem se apropie să atace Sibiul. La 5 August aflând Lüders că Bem este spre Sibiu, pleacă contra lui și prințându-l între grupa Lüders și Harszfort care venea dinspre Talmaci spre Olt îl bate și-l silește a fugi spre Banat. În ziua de 13 August 1849 trupele Ungurești de sub comanda lui Gorgy se predau la Világos în Banat.

Kossuth părăsește puterea și scapă în Turcia împreună cu Bem și alți câțiva insurgenți.

Odată cu înăbușirea revoluției ungurești, pierde și pericolul ca românii să fie absolut de naționalitate maghiară, prin unirea Transilvaniei cu Ungaria. După această revoluție, deși Ardealul trăește sub absolutismul Austriei totuși români pot să se desvolte după propria lor fire, până la 1876 când înființarea dualismului Austro-Ungar, renaște pericolele anului 1848 pentru români.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1) Este netăgăduit că revoluția din 1848 a poporului român din Transilvania avu pentru viața lui urmările cele mai însemnante. Din toate numeroasele revoluționi ale românilor în contra asupriorilor lor aceasta de pe urmă fu cea mai roditoare pe câmpul intelectual. Product; nu al unei protestări mai mult fizice contra unor apăsări materiale ci al redeșteptării conștiinței naționale, trezite prin marii scriitori ardeleni dela începutul veacului, români proclamă pentru prima oară, cu arma în mâni, dreptul poporului ro-

mân la existență în țara unde zăcuse ca rob secoli îndelungați. (A. D. Xenopol vol. XII pag. 37).

2). Relativ la frumoasa solidaritate care a existat între clasele culte românești și pătura țărănească, pentru lupta contra ungurilor iată ce zice A. D. Xenopol: „Si lucru în destul de extraordinar vedem luptând în contra unirei cu Ungaria, nu numai clasa intelligentă a Românilor din Transilvania, în care eră deșteaptă conștiința naționalității, ci chiar și massele poporului, care cu toate acestea erau ademenite de Unguri cu nada desființării sărbirei la plecarea către cererea lor. Dacă țărani români din Ardeal resping atât propunere și se pleacă mai curând a susține lupta, cu toate pericolele ei, alătura cu autonomiștii o fac aceasta mai întâi fiindcă ei știau ce înseamnă flagăduințele maghiare, apoi fiindcă se temea că Ungurii întărindu-se în Transilvania, să nu îngreueie încă și mai mult jugul pe grumajii lor; în sfârșit și ei preșimțeau prin instinct pericolul de care cei culti și dădea deplină seamă, acela ce se aprobia de naționalitatea lor prin contopirea Transilvaniei în țara Ungurească. Se cufremurase în adâncul ființei lor nervul existenței, și apucase groaza nimicirei lor ca individualitate istorică, și instinctul de conservare al rasei îi împingea mai curând la jertfirea vieței fizice decât la acea a celei morale. (Vol. XII, pag. 43).

3). Am reprodus aci începuturile de luptă pentru afirmarea națiunei românești în Ardeal, nu numai pentru a arăta acest act din drama întregirei românești, dar pentru a se trage învățături ca în viitor să știm să apreciem toate mișcările culturale pentru întărirea sufletească a națiunei.

Astăzi, avem de luptat nu numai cu popoare vecine care ne doresc distrugerea, dar și cu propaganda internă și externă a rătăciilor fără patrie, din care o bună parte sunt protivnicii legăturii cinstite cu patria în care trăesc. Din acest punct de vedere alarma dată în ultimul timp de ziarele noastre este semnificativă și

îmbucurătoare. Nu suntem și nu trebuie să fim contra minorităților nici antisemiti, dar suntem și trebuie să fim români în patria noastră și să nu dăm voe să fim săpați în ascuns sau insultați pe față de acei care uitând că sunt în casă străină — sau sunt fii adoptivi — încearcă să alunge pe stăpân din casa lui.

4). Să se observe că la 1848, ca și astăzi, dușmanii unirei românești, pe lângă alte mijloace au întrebuințat și mijlocul de a pune gri și aduce fel de fel de acuzații uni fruntașilor noștri.

Negreșit că acuzațiile nu le aduc ei direct, ci pun chiar români de ai noștri, cari fie din interes politic fie din interes personal, fie din inconștiință, seivesc cauza străină.

La 1848 poporul român a înțeles pericolul și nu s'a dat prins.

Credem că și astăzi va înțelege pericolul și nu se va lăsă tărât pe panta aceasta a urei și luptei între frați.

5). La 1848 dușmanii Românilor au încercat să facă vrajbă între uniți și ne-uniți. Astăzi aceeași vrăjbă se încearcă.

Credem însă că Români — uniți sau ne-uniți din punct de vedere confesional — nu vor uită că sunt pe veci uniți din punct de vedere național.

6). Ungurii au început omorurile și cruzimile contra Românilor la Iulie 1848. Români răbdători și buni nu răspund cu măsuri asemănătoare decât la 20 Octombrie, după ce Ungurii au ucis pe Teologul Vasile Pop.

Astfel se verifică încă odată psihologia românu-lui: încrezător, bun și răbdător, nu insultă și nu atacă în casa lui decât atunci când străinul găzduit în casă își uită obligațiunile de oaspete.

De altfel această verificare s'a făcut în ultimii ani și se face chiar acum. Mulți dintre străinii veniți în țară la noi și mulți încă dintre cei ce locuiesc în

țara noastră, ne insultă pe față și noi nu reacționăm imediat.

Românul sigur de rostul și valoarea lui nu ia în seamă vorbele străinului, el așteaptă să vadă bine: în ce ape se adapă străinul' și după ce este sigur atunci vorba lui: să-l ferească Dumnezeu.

7). Românii din munții Abrudului ducând o luptă grea față de unguri care erau mai echipați și mai îndestulați, au admis să trateze cu ei condițiuni de pace însă cu demnitate și fără a renunța la drepturile lor din Ardeal. Însă de îndată ce au constatat că ungurii nu sunt sinceri și au trădat cauza atunci românii au recăpătat forțe noi și au dus lupta înainte.

Am semnalat acest caz fiindcă are o perfectă asemănare cu un caz aproape identic din războiul cel mare.

După retragerea noastră către Moldova, germanii au răspândit propunerile lor de pace. Atunci o parte din conducătorii noștri și din luptători îclinau a crede că ar fi bună o asemenea pace. Această idee pătrunse atât de mult în mintea și sufletul luptătorilor în cât putem susține că deseori scăderi de efective prin treceri la inamic se datorau și acestei cauze.

De îndată însă ce Sturza a dezertat și de îndată ce s'au aruncat pe front din partea adversarilor manifeste de îndrumare la trădare și dezertare, atunci ca prin farmec, lipsurile prin trecerile la inamic au încetat, puterea sufletească de luptă a crescut și încrederea în victoria finală a pătruns atât de adânc în sufletul luptătorilor încât marele pericol al desfășărăii rusești nu a mai putut avea nici o influență asupra soldatului român.

Trădarea a urăto și o urăște românul atât de mult încât nici o ademenire din lume nu-l poate abate din cale când el constată trădare în loc de intenție dreaptă și curată.

8). Femeea română a luptat în totdeauna alături de șteanul român când a fost vorba de apă-

rarea pământului scump al țării. Femeile moților au luptat în munții Abrudului alături de soții lor și precum femeile oltence au luptat la ocuparea Târgului Jiu în 1916 și precum cele Moldovene au ajutat pe luptători în munții Vrancii și ai Oituzului.

9). Unul din mijloacele eficace ale ungurilor pentru a desnaționaliza pe români a fost propaganda de a face ca limba românească să fie socotită sălbatică: o limbă de inculți și de țigani.

De altfel acest mijloc a fost întrebuită și de ruși pentru desnaționalizarea basarabenilor. Si astăzi mai sunt cetăteni de ai Basarabiei care cred că vechiul regat este ocupat de țigani, atât de puternică a fost propaganda în această direcție.

10). În ajunul întrunirii dela Blaj și chiar în timpul întrunirii mai există încă grupuri și grupulețe care susțineau unirea cu ungurii și erau contra proclamării ca națiune de sine stătătoare a românilor, dar grație sufletului românesc care stă adesea în subconștiștul acestora, deodată a dispărut aceste opinii separate și s'a votat în unanimitate proclamarea lui Bărnuț.

Acest fenomen s'a petrecut aproape identic la proclamarea uniunii Basarabiei. Până la întrarea în ședință a membrilor Sfatului țării erau încă grupuri și grupulețe care luptau contra acestei uniuni. Există chiar o telegramă oficială a reprezentantului guvernului printr-o care spune că va amâna adunarea dacă nu se vor putea înălța părerile protivnicilor. Cu toate acestea în cursul ședinței care a ținut până la orele 3 noaptea acel subconștient național a apărut atât de puternic încât nu numai că s'a votat unirea cu unanimitate dar curgeau valuri de lacrimi din ochii întregii adunări pentru bucuria faptei împlinite.

11). Operațiunile lui Bem au caracterul operațiunilor pe linii interioare, iar el ca conducător militar înțelege bine principiile unor astfel de operațiuni.

12). Operațiunile militare din 1848—49 au multă asemănare cu cele din 1916 atât în ce privește apărarea cât și în ce privește atacul. Mai mult încă operațiunile se petrec aproape pe aceleași direcțiuni și pe aceleași linii ale capitelor coloanelor.

CAPITOLUL IV.

CARACTERIZĂRI DE ARTĂ MILITARĂ ÎN RĂZBOAELLE DINTRE 1852—1878.

Războalele de la 1852—1878 se pot împărți în două serii: din întâia serie, fac parte războalele în care predomină influența imperiului al doilea francez; iar, din a doua serie fac parte acelea care au contribuit la stabilirea și întărirea noului imperiu german.

Războalele din întâia serie sunt:

1. Războiul Turciei și al puterilor Occidentale încă împotriva Rusiei; în care, pentru întâia oară, se vede întrebunțarea celor mai mari mijloace directe și indirecte ce de curând a creiat arta militară.

2. Războiul din 1859, din Italia, în care se observă întrebunțarea de efective mari, ce nu se mai văzuse din timpul întâiului imperiu francez, în care se experimentează nouile arme și se întrebunțează, pe o scară întinsă, noile mijloace de comunicație; în care se constată că este greșită ideia care face să se credă că avantajele ofensivei s'au micșorat din cauza perfecționării armelor de foc, și, în cire, însfărșit, se văd neajunsurile provenite din cauza întrebunțării unui sistem de aprovizionare exclusiv prin convoiuri, ce îngreueie armata și micșorează iuțeala operațiilor.

3. Răsboiul din 1860 din Italia, în care o ar-

mată de voluntari favorizați de împrejurări și ne piept unei armate cu mult mai numeroasă și în care se întrebuiștează, cu avantajii, comunicațiile maritime.

4. Războiul civil american, din care armatele europene trag multe concluzii.

Războaiele din a doua serie sunt:

1. Războiul din 1864 din Danemarca, în care se întrebuiștează cele mai mari tunuri ghintuite și în care se dă întâia bătălie navală, în apropiere de țărurile Europei, (dela descoperirea forței aburilor).

2. Războaiele din 1866, între Prusia aliată cu Italia, în contra Austriei; în care se vede superioritatea armei cu ac; în care prusienii organizează, pentru întâia oară, trupele lor de drum de fier, după obiceiul american și în care se dă ceadintâi bătălie navală între vapoare cuirasate. Acest război zis de șeaptele, creiază confederația germană de nord și prepară imperiul german.

3. Războiul din 1870-71, care dă naștere imperiului german și republicei franceze. Acest război arată superioritatea Germaniei, mulțumită bunei sale organizări militare și a pregătirilor făcute din vreme: în timp ce Franța, cu tot bugetul său considerabil nu a făcut nimic pentru organizarea rezervelor, cari nu existau decât pe hârtie; în care se vede superioritatea armei de foc a infanteriei franceze, superioritate care de altfel a fost pe deplin compensată prin superioritatea artilleriei germane.

După căderea imperiului francez, germanii nu mai întâlnesc decât trupe de adunătură rău echipate și rău instruite, ceeace probează că nu este de ajuns a avea masse mari de armată; dar că această armată trebuie deprinsă din timp de pace cu răsboiul. Cetățile și drumurile de fier joacă un mare rol, și s'a constatat că cu toate că francezii aveau drumuri de fier mai bine trasate, nu au putut profită să de bine ca

germanii, cari studiase și organizase din vreme și până la cele mai mici detaliuri, întrebuițarea drumurilor de fier, pentru transportul trupelor.

4. Războiul din Orient dela 1875—1878. Indată ce rușii atacă pe turci, se observă numărul mic al forțelor rusești și nepăsarea cu care ei fac un războiu; armata lor este însă scăpată din cauza lipsei de idei militare, din cauza comandanților turci și à menținerei lor într'o complectă defensivă. Cetățile turcești din Bulgaria și Rumelia nu aduc niciun serviciu real turcilor. Tragerea infanteriei turcești la distanțe mari a influențat mult asupra teoriilor stabilită în urmă, relativ la întrebuițarea infanteriei și a focurilor sale. Torpilele câștigă prin întrebuițarea lor, contra cuirasatelor turcești, o mare importanță, mai cu seamă că din cauza că acțiunea flotei turcești pe Dunăre a fost cu desăvârșire paralizată.

CAPITOLUL V.

RĂZBOIUL CONTRA RUSIEI DIN 1853—1855.

Turcia a cucerit Constantinopolul la 1453, a întins și apoi puterea sa peste toată peninsula balcanică și a trecut-o peste un timp destul de lung și peste Dunăre. De aci a născut conflictele dintre ei și Italia, Austria, Franța, Anglia și Rusia care fiind amenințate în interesul lor pe mare și pe uscat; căutați ori ce prilej pentru a menaja aceste interese. Către începutul secolului 17 prevăzându-se putința slăbirei Turciei și așvârlirei ei din Europa, cearta a luat proporții mai pronunțate. Puterile citate mai sus, deși toate rivale Turciei, dar între ele dușmănidu-se tocmai din cauza acelei viitoare moșteniri, unele din ele au fost chiar câte odată aliate ale Turciei, pentru a se contraria interesele vreunui dintre ceilalți aspiranți.

Așa se întâmplă că în anul 1853 Turcia aliată cu Anglia, Franța și Italia, atacă pe Rusia; iar Prusia și Austro-Ungaria deși legate cu Rusia prin ruđenie și servicii reciproce rămân în neutralitate.

Rusia urmărea de mult timp posesiunea strâmtorilor din Bosfor și Dardanele pentru ca să aibă liberă trecerea din Marea Neagră în Marea Mediterană. Dar tocmai aceasta nu convinea celorlalte puteri.

Acesta a fost, și este și azi, obiectul ascuns al tuturor conflictelor dintre mariile puteri în ceeace privește peninsula Balcanică. Pretextul însă a fost întotdeauna

zaltul. Așa în 1854—55 pretextul Rusiei a fost protecția creaților ortodoxe din imperiul Turcesc. La rândul ei Franța are pretenția de protecție creștinilor catolici din imperiul Turcesc.

Pe la 1851 a început cearta între ortodocși și catolici pentru cheile sfântului mormânt.

Impăratul Nicolae al Rusiei intervenind amenințator a provocat pe Franța să trimítă o flotă în apele turcești.

In acelaș timp Impăratul Nicolae, crezând momentul potrivit să desființeze Turcia Europeană și bâzându-se pe legătura de rudenie cu Prusia și legătura de servicii reciproce cu Austria, trimite pe Mencicoff la Constantinopole să trateze cu caracter amenințator.

Sultanul refuzând condițiunile puse de Rusia, acesta profită și la 3 Iulie 1853 trimite armatele rusești în țările românești iar flota rusă distrugă pe cea turcească la Sinope.

Franța și Anglia deși făceau pe mediatorele pentru pace totuși văzându-și interesele amenințate de către Rusia, face oalianță pentru protejarea Turciei trimițând în acelaș timp o flotă în Baltica și trupe de luptă în Dobrogea.

Forțele adversarilor

Turcia deși surprinsă, totuși, până în Octombrie concentrează 134.000 oameni în Valea Dunării și 65.000 în Asia mică.

Rusia trimisese în principate 50.000, întăriți în iarna 1853 cu oarecare trupe.

Anglo-francezii trimis au început în cap 40.000.

Inceputul operațiunilor

Omer-Paşa, comandantul de căpitanie ai armatei turcești din Bulgaria, somează la 9 Octombrie pe Prințul Giorciacof, comandantul trupelor rusești din Moldova și Muntenia, de a părăsi principatele în timp

de 15 zile, amenințându-l că în caz de refuz va începe ostilitățile.

Cu toate acestea Omer se mulțumește a ocupa linia Dunării și a face câtevă capete de pod pe malul stâng pentru a sprijini micle sale demonstrații făcute contra rușilor în Muntenia. Astfel câtevă mii de turci trec Dunărea la Oltenița unde se fortifică și resping la 4 Noembrie atacul unei brigăzi rusești, dar în curând turcii se reîntorc în Bulgaria.

Alte câteva mii de Turci trec Dunărea la Calafat unde se fortifică fără nici un folos; acest punct fiind prea la extrema lor stângă și de unde, dacă ar fi luat ofensiva, nu ar fi putut face rușilor decât prea puțin rău.

In timpul acesta rușii primesc oarecare ajutoare și Gorciacof văzând că Omer nu are intenție de atacă, se mulțumește a împresura de departe lagărul turcesc de la Calafat. La 6 Ianuarie 1854, o vizie turcească voește să facă o eșire, când se întâmplă ciocnirea sângeroasă, dar fără rezultat dela Cetatea.

Cu venirea iernii operațiile păz suspendate, și nu se mai întâmplă alte evenimente decât câteva mici ciocniri, fără cea mai mică importanță. Rușii aşteaptă noi ajutoare pentru a începe operațiile; iar turcii cari sunt superiori în număr și ar fi avut tot avantajul de a lua ofensiva, nu îndrăsnesc, necrezându-se la rândul lor destul de tari.

In Asia-mică, turcii iau la început ofensiva, însă din cauza neînțelegerilor generalilor turci, a lipsei de aprovisionament și a timpului rău, nu o pot continua și după câteva mici înfrângeri suferite, operațiile sunt suspendate până în primăvara anului viitor.

Pe Marea Neagră flota turcească, de și slabă, poate să transporte muniții și arme în Caucazia și să neliniștească flota adversară; însă pe la sfârșitul lui Noembrie 1853, pe când grosul flotei turcești se află ancorată la Rada dela Sinope; fără a lua măsurile de siguranță necesare, este surprinsă de amiralul rus Nasimof și distrusă cu desăvârsire.

Această întâmplare nefericită hotărăște pe Sultan

de a deschide Dardanelele și a lăsă libera trecere flotelor englez și franceze. La începutul lui Ianuarie 1854, flotele aliate intră în Marea Neagră pentru a trage o linie de demarcare între vasele rusești și cele turcești, ca cu chipul acesta să se înlăture repetarea dezastrului dela Sinope. Explicările ce avură loc în urmă între Rusia și Paterile Occidentale, cu ocazia su-prinderii dela Sinope, dădù loc alianței între Franța și Englîtera și declarării de răsboiu Rusiei

ASEDIUL SILISTREI.

Sosirea trupelor aliate.

La 28 Martie 33.000 ruși trec Dunărea în trei coloane: Brăila, Galați, Tulcea, resping puțina rezistență din cale și pătrund în Dobrogea, până la Vadul lui Traian cu recunoașteri trimise pâna aproape de Varna și Sumla.

Un alt corp rus de 30.000 oameni se concentrează la Călărași pe malul stâng al Dunării, cu un parc de asediu considerabil pentru asediul Silistrei.

Generalul Paschievici comandantul trupelor ruse din Principate, ajungând la Iași la 14 Aprilie voește să strângă mai întâi aprovizionamentele necesare și să ia diferite măsuri, apoi să înceapă operațiunile, ceea ce aduce o încetare a operațiunilor până la 10 Mai. Corpul rus dela Călărași ocupă mai întâi insulele de pe Dunăre din jurul Silistrei.

După 10 Maiu trupele dela Călărași trec Dunărea pe malul drept. Alți 25.000 ruși plecară dela Valul lui Traian, spre Silistra. Astfel 45.000 ruși împresoară la 16 Maiu Silistra și în noaptea de 17 spre 18 se începe asediul, săpându-se prima paralelă în fața fortului Arab-Tabia.

Dela începutul operațiunilor până la Maiu Omer-Paşa luase dispozițiile următoare: concentrează 45.000 oameni la Sumla o garnizoană de 6.000 oameni la Varna; iar restul trupelor ocupă linia Dunării, cu 18.000 oameni la Silistra, 10.000 la Rusciuc și 20.000 la Vi-

din și Calafat, și unde erau cu totul netrebuincioși.

Omer-Paşa credea că Silistra nu va putea rezista mult timp; iar după căderea ei rușii vor urmă drumul spre Balcani.

El se credea prea slab pentru a scăpa trupele ruse dela Silistra. Primele detașamente aliate pleacă din porturile respective pe la începutul lui Aprilie ca să debarce în peninsula Galipoli, francezii, pe țărmurile Asiei în fața Constantinopolului englezii.

La 19 Maiu, într-o conferință ținută la Sumla, între Saint-Arnaud, Omer Paşa, și Lordul Raglan se hotărăste trimiterea unei divizii franceze și a unei divizii engleze la Varna și Devino, mai mult ca să ridice moralul turcilor decât ca ajutor efectiv. La Iunie însă sunt trimiți ajutori efectivi astfel că la 18 Iunie 40.000 anglo-francezi se aflau la nordul muntilor Balcani.

Rușii atacaseră de câteva ori fortul Arab-Tâbia, pe care însă turci îl apărau cu multă bravură.

Saint-Arnaud și Raglan văzând că înaintea de Iulie nu vor putea dispune de trupele necesare pentru a întreprinde desfășurarea Silistrei invită pe Omer-Paşa să intervie cu 30.000 oameni, însă acesta a refuzat motivând că are efectiv slab.

În timpul acesta Austria concentrase în Transilvania o armată destul de mare și intră în tratări de alianță cu Franța și Engltera. Tarul nu prevăzuse acest pericol. El credea că Austria recunoșcătoare de ajutorul ce-i dăduse la 1848 se va alia cu Rusia contra Turciei.

Austria cere rușilor să părăsească Principatele Dunării amenințându-i că în caz de refuz va intra în alianță cu Puterile Occidentale și cu Turcia contra lor.

Impăratul Rusiei silit de această somatie ridică la 22 Iulie asediul Silistrei. Rușii părăsesc malul drept al Dunării trecând fluviul în apropiere de Rașova; iar Omer-Paşa ia ofensiva și trimite în Muntenia pe la Rusciuc o puternică avant-gardă, care bate la 7 Iulie la Frătești, arier-garda rusă.

La 31 Iulie o garnizoană rusească ocupă București,

pe cari îl părăsesc în curând ; iar la 6 August, Turciile intră în capitala Munteniei.

Anglo-francezii pierzând ocaziunea de atacă pe ruși abia acum întorc privirea către Crimea.

Crimea avea importanță militară prin portul militar Sevastopol, care asigura Rusiei stăpânirea Mării Negre ei de unde putea veni pericolul pentru Turcia.

Flota rusească se retrăsese în porturi încă din Aprilie de când flotele aliate intrase în Marea Neagră.

Această retragere în porturi făcuse pe aliați să credă că vor debarcă ușor în Crimea.

Expediția în Crimea fu definitiv hotărâtă la 18 Iulie însă debarcarea neputându-se face îdecât spre finele lui August, aliații hotărâră o operație în Dobrogea, trimițând o avant-gardă puternică pentru a bate cei 10.000 și ce mai rămăsese încă pe malul drept al Dunării.

Această operație nu are nici o importanță militară. Trupele anglo-franceze și mai cu seamă divizia I—a franceză suferă foarte mult de holeră.

OPERAȚIUNILE IN CRIMEEA.

1. Forțele adversarilor și planul de campanie.

Armata franceză se compunea din 4 divizii de infanterie comandate de Canrobert, Bosquet, Prințul Napoleon și Forey ; total 40 batalioane de câte 600 oameni fiecare. Cavaleria două escadroane. Artleria 12 baterii sau 68 tunuri de câmp și 55 tunuri de asediul. Geniu o companie de minari și 6 companii de săpători cu un parc de 40 trăsuri. Total 30.000 oameni. În plus o divizie la Varna și alte trupe la Gallipoli, Pire, etc.

Englezii 5 divizii de infanterie : Brown, Cambridge, Lacey, Evans și Cathcart, o parte din divizia de cavalerie : 8 baterii de câmp, o jumătate parc de asediul și 4 companii de săpători. Total 21.000 oameni. Aceste trupe aliate sunt întărite de o divizie turcească de 7.000 oameni, ceeace ridică efetivul total al aliaților la 58.000 oameni.

Armata rusească sub prințul Mentcicof, 50.000 oameni, ajutați de flota de la Sevastopol căre debarcând marinarii, artileriștii și tunurile vaselor, a făcut atacul Sevastopolului foarte greu.

Planul aliaților era o demonstrație la gura râului Cacia pentru a atrage atenția armatei rusești, și debarcarea la Oldfort; în urmă să meargă spre sud pentru a bate armata lui Mentcicof și apoi să atace Sevastopol și să-l ia cu forță.

Rușii nu cred posibilă operația din Crimea, îșă că la început sunt surprinși de debarcarea aliaților; în urmă, ei căutau a apără liniș râului Alma și în acelaș timp să grăbească a construi fortificații împrejurul Sevastopolului, pentru a-l pune în stare de a părare.

Debarcarea în Crimea. Bătălia dela Alma.

2. Marșul spre Balaclava.

La 1 Septembrie trupele aliate au început îmbarcarea la Varna, iar la 5 Septembrie au început debarcarea la Oldfort, nord de râul Bulgamac.

Primul detașament aliat a ocupat fără rezistență, Eupatoria; iar grosul armatei s'a îndreptat la 19 Septembrie spre sud pentru a ataca armata rusească care acoperea Sevastopolul.

Marșul s'a executat pe coloane paralele de divizii, iar eșalonarea diviziilor s'a făcut în formă de romb și anume: divizia I-a și a 4-a împreună cu divizia turcească în coadă; bagajele la mijloc. Armata engleză acoperită de cavaleria sa, la flancul stâng al armatei franceze.

Trupele de flotilă la flancul stâng al armatei franceze. La ora 12, după un marș la 16 km.; armata aliată va ajunge la Bulgamac pe care-l trece și bivuachează pe înălțimile de pe malul stâng. Abia acum apar călăreții ruși pentru recunoaștere care sunt respinși. Aliatii constată prin recunoașteri ca se găsesc în fața întregiei armate rusești, care surprinsă de această debarcare concentrase în grabă 35.000 oameni și ocupase o

poziție defensivă pe râul Alma pe întindere de 6.000 m.

Aliații hotărăsc să atace pe ruși pe ambele aripi începând cu aripa dreaptă. Atacul s'a fixat pentru 20 Septembrie în zorii zilei astfel:

Divizia 2-a (Bosquet) să atace în două coloane, cu câte o brigadă și o baterie de artillerie spre Vadul Almatamac. Divizia turcească în rezerva diviziei Bosquet. Divizia I-a și III-a franceză la centrul pe două linii, din câte o brigadă. Rezerva de artillerie în urma diviziei I-a. Divizia a 4-a în urma divizei a 3-a. Englezii la aripa stângă a ordinei de bătaie cu două divizii în linia I-a și două divizii în linia 2-a. Divizia a 5-a în rezervă. Cavaleria engleză la aripa stângă.

La orele 6 dimineața dreapta francezilor ajunge în fața poziției inamice, dar trupele engleze nefiind gătă, bătalia nu începe decât la orele 11.

Divizia Bosquet trece Alma, ridică înălțimile de pe malul stâng și începe desfășurarea în fața flancului stâng al rușilor.

Centrul, trece râul mai sus de Almatamac și reușește a urca malul râului și a stabili pe platou legătura cu divizia Bosquet. Saint-Arnaud crezând că divizia Bosquet, este în pericol, a trimis o divizie (Canrobert) la dreapta satului Almatamac și altă divizie (Napoleon) a supra satului pentru ca ambele să susție pe Bosquet.

Astfel grosul trupelor franceze, a fost trimis prea mult spre dreapta, și cu toate că la această aripă rusii nu erau tari să a trimis și o brigadă din divizia de rezervă (Forey) în această direcție. Englezii pe lângă că începură acțiunea prea târziu, văzând și mersul armatei franceze spre dreapta, au obligat și ei, pentru a păstra legătura, aşa că în loc să atace aripa dreaptă a poziției de apărare au atacat satul Burluc și împrejurimile sale care forma centrul rusilor unde erau tari.

Rușii opun o mare rezistență. Ei se retrag din fața armatei franceze; însă ocupă puternic poziția de la Telegraf, și stau neclintiți în fața englezilor cari au suferit mari pierderi.

Francezii, după ce prepară atacul cu artleria lor

înaintează spre poziția de la Telegraf pe care o ocupă iar rușii se retrag spre Sevastopol. Pierderile rușilor în această bătălie se urcă la 4.500 oameni; iar ale aliaților la 3.500.

Cavaleria engleză nu a putut trece râul pentru a eliniști retragerea armatei rusești, iar urmărirea nu începe decât după două zile, la 23 Septembrie.

Mentcicof lăsă în Sevastopol o garnizoană de 6000 oameni, ordonă complectarea fortificațiilor, o închide portul orașului prin vase încicate apoi se retrage cu grosul trupelor pe drumul Simferopol pentru a amenință în flanc operațiile ce aliații ar întreprinde în contra Sevastopolului.

Aliații ocolește Baia dela nordul orașului și a ocupa platoul Balaclavade unde se făcuse ușor comunicația cu marea și unde erau mai puțin expuși la atacul armatei rusești.

Saint-Arnaud bolnav părăsește comanda trupelor franceze, încredințând-o lui Canrobert.

3. Lupta dela Balaclava și bătălia dela Inkerman.

Din cauza succesului necompletec al bătăliei dela Alma și flota aliată nu mai putea interveni, aliații au renunțat la ideia de a luă Sevastopol cu forță, și au hotărît a-l asediă.

Corpul de asediu e format din două divizii franceze (Napoleon și Forey) așezate la stânga între mare și râpa portului de la sud și din armata engleză așezată între această râpă și înălțimile Inkerman. Celelalte două divizii franceze cu divizia turcească formează rezerva pe înălțimile de la Telegraf și pe malul stâng al râului Cernaia.

Trupele engleze aveau legătura cu marea prin Balaclava; iar cele franceze prin Kamiesk.

La 10 Octombrie terminându-se prima paralelă, aliații destind focul cu artleria de asediu și cu cea de pe vase, însă artleria rusă fiind superioară, hotărăscă continua lucrările de asediu pentru a se apropiă de cetate.

In timpul acesta trei divizii din corpul al 4-lea rus rămân disponibile și sunt trimise ca ajutor în Crimea.

Prințul Mentcicof hotărăște a luă ofensiva pentru a sili pe aliați să părăsească peninsula. Franțezi primesc câteva întăriri de infanterie și un detașament de cavalerie. Puterile aliate sperau că vor face pe Austria să declare răsboi Rusiei și să menție armata rusă din Principate, pentru a nu putea fi trimisă în Crimea. Austriacii se mulțumesc însă a ocupă Principatele pe măsură ce rușii se retrăgeau și o evitău ostilitățile prin atitudinea lor neutră.

Mentcicof cu 23.000 oameni ia ofensiva și atacă pozițiunea întărâtă a aliaților de pe înălțimile care acopereau Balaclava.

Rușii ocupă 4 redute turcești la dreapta corpului de observație, dar ne mai putând înaintă se mulțumesc cu acest succes. Un regiment de cavalerie ușoară engleză voind să împiedice luarea artileriei din redutele ocupate de Ruși șarjază cu multă îndrăsneală; însă fiind luate între focuri de infanterie și atacat de cavaleria rusă superioară în număr, este respins perzând jumătate din efectivul său.

La începutul lui Noembrie, aliații au în Crimea 70.000 de oameni; iar rușii peste 90.000.

Rușii voind să profite de superioritatea lor numerică, se hotărăsc a luă ofensiva astfel: un atac secundar cu 5.000 oameni să plece din cetate în contra flancului stâng al liniei franceze, înspre baia Stereletza, pentru a menține pe Forey o demonstrație cu 20.000 oameni (Liprandi) spre Balaclava, pentru a menține pe Bosquet; și un atac principal în contra englezilor pe la râpa Calenage în două coloane: una de 20.000 oameni, (Soimanof), să atace aripa stângă engleză; pe partea stângă a râpei Carenage; alta de 13.500 oameni (Pavlov) cu o rezervă de 5.000 oameni, să coboare de pe platoul Mackenste să treacă Cernaia și să atace aripa dreaptă engleză înspre înălțimile dela Sapun.

In ziua de 5 Noembrie, dimineață, coloana întâia menținează pe o negură deasă, însă în loc de a rămâne la stânga aripei trece pe malul drept și pe la orele 7

ambele coloane rusești se întâlnesc pe înălțimile Sapun Englezii, respinși la început, se reculeg, și resping cu putere celedintâi trupe ruse, care, întăriți cu rezerva reatacă din nou pe englezi. Aceștia s-ar fi găsit de astădată în situație grea, dacă n'ar fi venit în ajutor pe la orele 10 trupele franceze. Generalul Bosquet observând că atacul lui Liprandi spre Balaclava nu este decât o demonstrație, trimite în ajutorul englezilor, mai întâi o brigadă și apoi a doua brigadă. Această intervenire a francezilor forțează pe ruși la retragere. Astfel în bătălia de la Inkerman rușii pierd 9.000; englezii 5.000 și francezii 2.000. În cursul lunilor Noembrie și Decembrie lucrările de asediul Imerg foarte încet din cauza frigului, a pământului pietros, a ieșirilor făcute de ruși, precum și din cauza furtunilor care au cauzat mult rău aliaților atât pe mare cât și pe uscat.

In acest timp rușii după planul lui Totleben făcuse în jurul cetății un fel de linie de contra apropiere care cauză mult rău aliaților.

Francezii recurg la răsboiul de mine care le permite, deși cu multe greutăți, a înaintă ceva mai repede.

Pe la sfârșitul lui Ianuarie aveau aci 75.000 oameni în două corpuri de câte 4 divizii fiecare și un corp de rezervă, iar englezii 27.000 dintre care numai vreo 17.000 disponibili. Turci 20.000 ocupau Eupatria și resping cu succes un atac încercat prin Februarie de 30.000 ruși. La 2 Martie moare împăratul Nicolae.

OPERAȚIUNILE DELA 1 MARTIE \ 1 MAIU.

Moartea împăratului Nicolae n'a adus nicio soluție acestui războiu.

Aliații, dându-și seama că sarcina luată nu e ușoară, începură a umblă după alianțe. Piemontezii, amicii francezilor, se unesc cu ei trimițând în Crimeea un corp de ajutor de 15.000 oameni¹⁾.

1) Politica Italiei era condusă, în acest timp de Cavour, care, pentru a asigura unitatea Italiei, înjghebase acest corp de ajutor.

Aliații mai încercă să opereze și pe alte teatre însă fără rezultate finale. O flotă engleză susținută de o escadră franceză fu trimisă în marea Baltică dar, neavând, operațiunile întreprinse o șansă de izbândă, fură părăsite. De aceea operațiile s-au continuat la frontieră Anatoliei în Asia, însă greutatea transporturilor, absența unei baze de operații și a unui obiect aproape de mare, făcând pe aliați să renunțe și să continue răsboiul tot în Crimea.

Mareșalul Niel, trimis din Franța, în Crimeea, pentru recunoașterea situației, raportează că Sevastopolul trebuie împresurat și apoi atacat Malacoful, cheia poziției. Napoleon III ordonă să se ia ofensiva contra armatei de operațiune pentru a o alunga din Crimea și apoi să se impresoare Sevastopolul.

Pentru aceasta s'a hotărât ca trupele aliate din Crimea, să se împartă în trei armate: armata de asediu 60.000 oameni, sub Pallisier compusă din francezi și turci, să stea pe platoul Balaclava și să continue asediul; o armată de operații 55.000 oameni sub Lordul Raglan, englezi, piemontezii, turci și francezi, să ocupe linia Carnai și valea Baidurului, o a doua armată de operații sub Canrobert, se împărtea la rândul ei în două părți: 40.000 oameni sub Bosquet și 25.000 sub Regnaud de Saint-Jean-d'Angely. Aceasta din urmă să fie din Constantinopole, Raglan și Bosquet să ia ofensiva și să atace armata rusească din mai multe direcții.

In acest timp însă rușii ridicase efectivul la 120.000 oameni, sporit cu vreo 50.000 oameni în luniile Martie și Aprilie.

Această întărire a rușilor și alte diferite cauze făcând ca planul aliaților nu a putut fi îndeplinit; aşa că operațiunile lor s-au redus la lucrări de asediu împrejurul Sevastopolului și atacuri asupra bastionului Malacof de către trupele lui Bosquet. Rușii la rândul lor împiedică lucrările de apropiere ale aliaților prin diferite ieșiri și defriile uvraje înaintate precum: reduta Kamciatca, (Mamelonul verde), înaintea bastionului Malacof și alte redute pe înălțimile Sapun,

pe care aliații voesc să le luă de mai multe ori și din căreia cauză se varsă mult sânge de ambele părți.

Începându-se tratativele de pace la Viena, Napoleon ca să influențeze asupra grăbirei păcei ordonă bombardarea.

La 9 Aprilie dimineața 508 tunuri de calibră mare deschid focul și cauzează mult rău rușilor. Rușii suportă cu multă bravură această bombardare, răspunzând la rândul lor și reparând în timpul nopței stricăciunile făcute uvrajelor lor.

Această bombardare ținu 15 zile, dar fără efectul dorit de aliați.

Operațiunile dela Maiu până la căderea Sevastopolului.

După încetarea bombardamentului până la 15 Maiu a urmat o perioadă de limită în operațiunile din Crimeea.

In acest timp, însă, după dorința englezilor, s'au trimis pe Mare două divizii, care să ocupe strâmtoarea Kerca să intre în Marea de Azof, spre a împiedica sosirea aprovisionamentelor pentru armata rusă.

Operațiunea nu s'a dus la bun sfârșit, căci generalul Canrobert dând ordini să inceapă executarea planului ofensiv arătat în capitolul precedent al cheii diviziilor de la Marea Azof.

Această modificare a adus mari neînțelegeri între Canrobert și Lordul Raglan, ceeace facă pe Canrobert să ceară înlocuirea sa.

Generalul Pellissier, înlocuitorul lui Canrobert, pentru a nu nemulțumiri pe englezi, renunță la operația ofensivă concentrică, reîncepe expediția în Marea de Azof și ordonă continuarea lucrărilor de asediu.

La 24 Maiu, flota aliată ocupă strâmtoare , Kerca intră în Marea de Azof, bombardează orașele de pe țărm și distrugă aprovisionamentele rusești aflate în ele.

In timpul acesta, sosesc ajutoarele aliaților și urcă efectivul lor la 180.000 oameni.

La 25 Maiu dimineața, 50.000 de aliați pleacă

de la Balaclava și se îndreaptă spre Cernaia și podul dela Tractir. Posturile rusești ce se aflau pe malul stâng al râului Cernaia se retrase pe malul drept al râului și astfel rușii fură îndepărtați din împrejurimile Sevastopolului fără cea mai mică luptă.

Prințul Gorciacof, se menține în defensivă cu toate că dispunea de o armată de 150.000 oameni și de o poziție de flanc favorabilă.

Generalul Pellissier atacă la 7 Iunie Carabenai cu 40.000 oameni surprinde pe ruși și câștigă mult teren înainte însă cu pierderi mari.

Pentru ziua de 18 Iunie aliații hotărăsc un nou atac a supra Karabelnai, bombardamentul trebuia să înceapă la 17 și să continue în ziua de 18 cu două ore cel puțin înaintea începerii atacului. În caz de reușită 50.000 francezi, turci și piemontezi sub Basquet, să treacă Cernaia și să câștige astfel teren la nord de baia Sevastopol.

Atacul nereușind, aliații reîncep lucrările de apropiere. Pierderile rușilor fură de 6.000 oameni, iar ale aliaților de 8.000 oameni.

Bătălia dela Tractir¹⁾.

Guvernul rus văzând că este cu neputință a dobândi în Crimea un rezultat pozitiv fără o acțiune ofensivă, hotărăște contra părerei lui Gorciacof, să atace pe aliați în luna lui August.

Poziția defensivă ocupată de aliați era pe un șes de 1500 metri lărgime. La poalele platoului curge Cernaia, obstacol secundar cu vaduri numeroase și un canal de derivărie, mai puțin larg ca râul dar fără vaduri. Pe malul stâng al râului se află înălțimile ocupate de corpul de observație al aliaților. Piemontezi ocupă înălțimile din dreapta, în fața podului. Ciurgun și francezii ocupă înălțimile din stânga, adică înălțimile Fediuchin (Tractir) separate de cele precedente printr'o vale perpendiculară pe poziție se află drumul mare ce duce de la Mackensie la Balaciava. În total corpul de observație are 40000 oameni. La ex-

1) În unele tratate este numită bătălia dela Cernaia, în altele bătălia dela Fediuchin.

trema dreaptă se află trupele turcești; iar cavaleria aliaților era așezată în urma dreptei trupelor franceze.

Rușii, cu toate că dispuneau în Crimeea de 200.000 oameni, aproape, atacă această poziție numai cu 50.000 oameni împărțiți în trei grupe și anume: Trei divizii, sub generalul Read, aripa dreaptă, atacă poziția ocupată de francezi. Alte trei divizii sub Liprandi, atacă trupele Piemontene; însărcinăt o divizie de infanterie și trei divizii de cavalerie formează rezerva.

Armata rusească scoboară în timpul nopții pe o negură deasă platoul Mackensie și se desfășoară în fața poziției aliaților deschizând focul cu o artillerie numeroasă. Infanteria rusă înaintează, respinge avant-posturile apărării, trece Cernaia prin vaduri și canalul pe poduri aruncate de capetele coloanelor și începe să urcă pantele înălțimilor Fediuchin. Trupele apărării resping însă aceste coloane.

Divizia rusă dela extrema dreaptă este respinsă peste Cernaia în dezordine, cele două divizii din centru, în urma unor pierderi mari, sunt și ele respinse; astă că pe la 6 ore dimineață această primă înaintare din partea rușilor făcă fără rezultat. Rușii întăriți de trupele din rezervă dau un al doilea atac, trec din nou Cernaia și încearcă să se introducă prin vâlcea între Francezi și Piemontezi, însă din nou fură respinși până la ora 9. Rușii pierd 7.000 oameni; iar aliații 1.700.

Luarea Sebastopolului.

Gorciacof, în urma nereușitei dela Tractir, începe să nutreze ideia să părăsească Sevastopolul. În acest scop ia diferite măsuri pentru sfârșirea uvrigielor de fortificație ce trebuiau să cadă în mâinile aliaților, construiește baricarde în interiorul orașului, să se instaleze baterii electrice pe care le leagă cu magaziile de pulbere pentru a le face să sară în aer în momentul retragerii, strângă materii inflamabile în clădirile ce trebuiau distruse și în fine face un pod de vase peste

port, pentru a permite retragerea garnizoanei în spre nord.

Aliații simțind slăbiciunea armatei rusești de ajutor îndreaptă toate privirile asupra asediului cetății, construind diferite baterii noi, și sporind la 800 numărul tunurilor de asediu. Deosebit înaintea că cu lucrările de apropiere până la 30 metri de bastionul Malakof și până la 50 metri de alte diferite puncte situate în regiunea atacată de francezi. Englezii rămân mult îndărăt.

Încă de la 17 August, Pellissier bombardă neîncet fortificațiile rusești cauzându-le mari pierderi.

In urmă unui consiliu, aliații se hotărăsc să execute asaltul în ziua de 8 Septembrie. La 5 Septembrie începe bombardarea și ia următoarele dispoziții de atac: Bosquet să execute atacul principal cu 33.000 oameni, împărțiti în trei coloane comandate de Mac-Mahon, de la Motte-Rouge și de Dulac.

Coloana lui Mac-Mahon, forma adevărată coloană de atac și trebuia să dea asalt asupra bastionului Malacof: celelalte două coloane trebuiau să susțină pe Mac-Mahon, atacând uvragele aflate aproape de Malacof. Alte atacuri secundare trebuiau să se execute în diferite puncte ale cetății. Corpul aliaților de observație de 50.000 trebuia să se opună pe Cernaia armatei rusești de ajutor.

Gorciacof recunoscuse după violența bombardării începută la 5 Septembrie, că asaltul se va da în cadră; și că toate că hotărâse în principiu mai dinainte părăsirea cetății, voia să reziste adunând peste 80.000 oameni cu care trebuia să apere fortificațiile.

In ziua de 8 Septembrie, la ora 12 din zi, cele trei coloane ale asaltului principal esau din sănțuri și se aruncă la atac. Mac-Mahon ia bastionul Malacof în care se instalează puternic; celelalte atacuri sunt respinse de ruși cari luptă cu multă bravură. Mac-Mahon reușește să mențină în uvrajul ocupat cu toate încercările de întoarcere din partea rușilor; iar pe la orele 4 jumătate Gorciacof dă semnalul de retragere, îndrep-

tându-se spre nord de baza Sevastopolului, făcând să sară în aer magazijile de pulbere și o parte din lucrările de fortificatie, încendiază casele și îneacă vasele ce mai rămăsese nelăsând astfel în mâinele aliatilor decât o adunătură de ruine.

In această zi, rușii pierd 13.000 oameni, iar aliații 10.000 oameni.

Operațiile după căderea Sevastopolului până la încheierea păcei.

După căderea Sevastopolului, aliații credeau că după o singură ofensivă a armatelor aliate rușii vor părăsi Crimea.

Englezii voesc să distrugă sau să închidă cât mai repede portul Nicolaef de care rușii s'ar fi putut servi în locul Sevastopolului pierdut. Generalul de căpitanie francez consimte la propunerea făcută de englezi, crezând că va fi de ajuns a amenință gurile Bugului și ale Dniproului pentru ca rușii să părăsească Crimea. O mare parte din flota aliată cu 11.000 oameni ajunge la 14 Octombrie înaintea Kinburnului, la gura Dniproului, silind garnizoana rusă de 1.700 oameni de a capitulă. In urmă însă aliații mai înaintează către Nicolaief și se mulțumesc a ocupă Kinburnul.

Deosebit se întărește garnizoana din Kercea, se trimit o brigadă de recunoaștere în Eupatoria, dar în valea Baidarului, se trimit corpul I-iu francez ca să-si ocupe toate trecerile ce duc din această vale în valea Belbecului. In urma acestor măsuri și a recunoasterilor făcute spre Eupatoria, aliații se încredințează că rușii nu se gândesc nici de cum a părăsi Crimea. Timpul însă fiind foarte înaintat, armatele adversare enunță la orice întreprindere și iau quartierul de iarnă pe care-l păstrează până la încheierea armistițiului.

Englezii trimit la începutul anului 1855 în Balta o flotă. Succesul acestei expediții este tot asă de neînsemnat ca acela al expediției anterioare.

In timpul acesta, rușii väzând pedeoparte situa-

ția lor critică față cu Europa și temându-se ca Austria să nu înceapă operațiile înaintea ei, hotărî să încheie pace. Congresul se deschise la Paris, la 22 Februarie, și aduse pacea dela Paris dela 3 Martie 1856 în puterea căreia, între alte condiții puse, pentru a depărta pe ruși dela gurile Dunării, fu și aceea de a înapoia Moldovei, din Basarabia luata la 1812. Ținuturile dela gurile Dunărei.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Un atac viguros al lui Omer-Pașa asupra trupelor ruse din principatele române, ar fi avut mulți sorți de izbândă, căci noi aveam numai 50.000 și răspândise în foarte multe grupe.

2). Dacă aliații ar fi atacați din Anglia în peninsula Crimeea, este sigur că războiul ar fi reușit într'un timp foarte scurt.

3). Operațiunile aliaților în Dobrogea înainte de debarcare în Crimeea a servit și ca o demonstrație pentru a se ascunde, rușilor, intenția de debarcare în Crimeea.

4). Intre Mare și flancul stâng al poziției a existat un gol neorganizat defensiv de 2 km. Pentru a fi ferit de focurile marinei aliaților, a fost bună această despărțire, dar din punctul de vedere al înlesnirii de atac al adversarului a fost o eroare, căci pe aci se puteau stricură însă aliații spre a întoarce poziția..

5). Pentru efectivul rus de 35.000 oameni, poziția defensivă dela Alma era prea întinsă.

6). Este neexplicabil că aliații au preferat să facă poziția defensivă depe Alma, pe ambele flancuri deodată, în loc de a ataca flancul drept și a face o demonstrație de front ca să arunce pe aliați spre Mare.

7). Rușii au avut pierderi mari în bătălia dela Inkerman, din cauza înaintării de spațiu îngrijite cu trupe massate.

8). Bătălia dela Inkerman au preferat-o rușii din cauză că Liprandi nu a făcut o demonstrație energetică

precum și din aceea că nici un general rus nu a dat probe de inițiativă în timpul luptelor.

9). Lipsa de comandament unic în Crimă a adus mult rău aliaților. Cei trei șefi, Canrobert, Raglan și Omer-Paşa, lucrau cu totul independent unul de altul. De altfel acest defect s'a observat și în războiul cel mare, mai ales în anul 1916 și o parte din 1917.

10). Atacul aliaților dela 18 Iunie n'a reușit din următoarele cauze :

a) Bosquet care cunoșteă bine terenul dela aripa dreaptă a fost înlocuit în ajun cu astăzi general venit cu trupele de întărire care nu cunoșteă nici terenul nici mersul operațiunilor ulterioare.

b) Semnalul de începerea atacului a fost rău înțeles de multe coloane, aşa că atacul s'a început de vreunul din acele coloane.

c) Rușii aflați de acest atac.

11). Pierderile mari ale rușilor în bătălia dela Tractir au provenit din cauza înaintării în massa și în coloane adânci, precum și din cauza cărui artlerie franceză, care trăgea în coloanele ruse, nu era împiedecată de tragerea artleriei ruse.

12). Asediul Sevastopolului s'a caracterizat prin număr mare de trupe de ambele părți, mari lucrări de apropiere, număr mare de artlerie de asediu și asalturi cu caracter de bătălie.

CAPITOLUL VI.

RĂZBOIUL AUSTRO-FRANCO-ITALIAN DIN 1859.

S i t u a ḣ i a p o l i t i c ă .

Politica lui Cavour, pentru unitatea Italiei nu convenea Austriei care pierdeă influența ei în diferitele state Italiene desbinute până la Cavour.

Participarea piemontezilor în războiul din 1854 ridicase prestigiul statelor italiene și dăduse dreptul piemontezilor să ia parte la congresul de la Paris din 1856 pentru a pleda în favoarea Italiei.

Acest câștig aduse mari neînțelegeri între piemontezii (regatul Sardiniei) și Austria, care urmăreau pretextul unui război. Piemontul înțelesă aceasta și ceru sprijinul Franței, amintindu-i ajutorul ce ii dăduse în războiul din Crimea. Napoleon al III-lea promite sprijinul său în cazul unui răsboi cu Austria.

In luna lui Ianuarie 1859, în urma unor răscoale în Italia, Austria găsește pretextul să înrăreasă trupele sale aflate în diferite provincii italiene. Piemontul începe înarmarea. Silințele puterilor europene, de a împăcă lucrurile, rămân zadarnice; iar la 19 Aprilie, Austria trimete direct Piemontului un ultimatum pentru a dezarmă, făcând din refuz un *casus belli*. Refuzul Sardiniei fu comunicat Austriei, la 26 Aprilie, și la 29, armata austriacă care era, de mult,

gata, primește ordinul de a trece Tesinul și războiul fu astfel declarat între Austria și Piemont.

Situația militară.

Armata austriacă din Italia se compunea înainte de răsboi, din corpurile de armată 5 7, și 8, iar în urmă din cauza evenimentelor, a mai fost întărită cu corpurile de armată 2 și 3. În momentul intrării în campanie generalul de căpitanie austriac feldzeugmeister Giulay dispunea de 5 corpuri de armată, total 120.000 infanterie, 352 tunuri și 6.000 cavalerie, 8 mii artillerie și alte servicii.

Pe lângă acestea, corpurile 1 și 2 erau în marș pentru a întări armata de operație, și mai târziu corpul al II-lea a fost trimis în campanie înainte de bătălia dela Solferino. Fiecare corp de armată austriac era compus din două divizii de infanterie, a două brigade; fiecare brigadă cuprindeă un batalion de infanterie usoară, trei batalioane de linie și un batalion de grenadieri, de câte 1000 oameni. Alți 8000 oameni se aflau prin cetăți și erau însărcinați cu menținerea liniștei pe teritoriul italian.

Armata piemonteză, 60.000 oameni și 120 tunuri sub Victor Emanuel era formată din cinci divizii de infanterie comandate de: Castelborgo, Fanti, Durando; Cialdini și Cucchiari, și o divizie de cavalerie de rezervă comandată de Sambrey. Pe lângă aceste trupe mai era și o trupă de voluntari, comandată de Garibaldi; precum și 25.000 garzi mobilizați și vre-o 20.000 oameni prin cetăți.

În a doua linie se află armata franceză de 150 mii oameni, cu 300 tunuri compusă din cinci corpuri de armată, comandate de Baraguey-d'Hilliers, Mac Mahon, Canrobert Niel și printul Napoleon. Gărdă imperială era comandată de Regnaud de Saint Jean d'Angely. Fiecare corp de armată era format din două sau trei divizii de infanterie cu o brigadă sau o divizie de cavalerie usoară și o rezervă de artillerie.

CONCENTRAREA ȘI PRIMELE OPERAȚIUNI.

Bătălia dela Montebelo.

Austriacii se concentrează în unghiul format de Padua și Tessin; iar la 29 Aprilie trec acest din urmă râu. Piemontezii se concentrează în unghiul format de Padua și Tannaro, adică în urma cetăților Alexandria și Casal. Turinul eră acoperit de linia Dorești-Baltea întărăită, deși slabă; și apărată de 16000 oameni. Piemontezii arseseră și inundaseră terenul de pe malul drept al Tessinului pe unde trebuia să vină armata austriacă și așteptau sosirea armatei franceze de ajutor. Armata franceză începuse mișcările de pregătire dela 20 Aprilie. Corpurile lui Canrobert și Niel trec prin Mont-Cenis și Mont-Genèvre și ajung la 30 Aprilie la Turin. Corpurile lui Baraguey d'Hilliers, Mac-Mahon și garda sunt transportate pe Mare la Genua unde ajung pe la începutul lui Maiu. Corpul prințului Napoleon este trimis în Toscana.

La 29 Aprilie, trei corpuri de armată austriacă trec Tessinul în trei coloane și înaintează în Piemont foarte încet; aşă că din cauza drumurilor rele în patru zile de mars de abia fac 32 km.

La 4 Mai, armata austriacă ajunge în fața poziției ocupată de armata piemonteză, între Valența, Casal și amenință aripa dreaptă a acestei poziții, arunând un pod de vase la Cornale. Corpul al 8-lea trece fluviul, ocupă Voghera și Torton și trimește detasamente până în spre Novi. În urmă, recunoscând că trecerea Bormidei este greu de făcut, se întoarce din nou pe malul stâng al Padului și împreună cu celelalte corpuri austriace, trec Sesia și ocupă Verceil și Novara face apoi o mișcare de ocolire spre stânga și amenință aripa stângă piemonteză. După aceste mișcări armata austriacă încearcă să treacă fluviul la Frasineto, când audă de sosirea armatei franceze la Alexandrira și de unirea celor două armate aliate, ce-

eace o silește să renunțe la ofensivă și să se retragă în urma râului Sesa.

La 12 Mai Napoleon III-lea ia comanda generală a armatelor aliate și stabilește cartierul său general la Alexandria.

Giulay, voind a recunoaște poziția francezilor, trimete de la Vaccarita 30.000 oameni sub Stadion ca să facă o recunoaștere ofensivă către Voghera. Aceste trupe înaintează în trei coloane cu o rezervă. Coloana principală ocupă Montebello, respingând posturile de cavalerie piemonteză.

Divizia I din corpul francez, care se găsia la Voghera, cu 6.000 oameni, sub Forey, înștiințat de apropierea austriacilor, lăsă un batalion la Voghera ca să-și asigure retragerea în caz de infrângere și cu restul trupelor ia puternic ofensiva înaintând spre inamic. În drumul său întâlneste detașamente austriace la Genestrello pe care le respinge spre Montebello. Aici atacă pe austriaci și îi respinge, după o rezistență destul de mare. În această zi austriacii pierd 1.300 oameni, iar francezii 700.

După câtăva vremi de repaus, divizia Forey se reîntoarce la Voghera.

Operațiunile lui Garibaldi.

La 20 Mai Garibaldi, din inițiativa sa proprie, se separă de armata piemonteză, trece Tessinul cu 6000 oameni, intră în Lombardia la 24 Mai ajunge la Varese, iar la 26 este atacat de un detașament austriac de 3000 oameni pe care îl bate și îl urmărește până dincolo de Como. Populația lombardeză, se revoltă în contra austriacilor, trece de partea lui Garibaldi. Giulay trimite în contra lui Garibaldi un corp de 10000 oameni sub comanda lui Urbani, care urmărește pe Garibaldi până la Varese punându-l într-o poziție foarte critică, din care a fost scăpat, mai târziu, prin sosirea trupelor aliate.

Bătălia dela Palestro.

După lupta dela Montebello armatele adverse se găsesc în contact. Armata austriacă în urma liniei Agogna ; pe un front de 60 km., cu aripa dreaptă spre Robbio și cu aripa stângă spre Vaccarița. Armata franceză, întrunită împrejurul Alexandriei, având la stânga sa armata piemonteză, concentrată spre stânga în urma râului Sesia între Verceil și Casal.

Napoleon III-lea se hotărăște să ia ofensiva și să respingă pe Giulay din Lombardia, în felul următor : să execute o mișcare de întoarcere la aripa dreaptă austriacă, plecând dela Verceil și îndreptându-se spre valea de sus a Tessinului prin Novara, și să facă o demonstrație în direcția Plesentei.

În spre Verceil locul eră mai larg pentru manevrat și se află un obiectiv mai apropiat, Milanul.

Austriacii, crezând că atacul principal se va face în spre Plesenta, își concentrează toată atenția spre aripa lor stângă.

Napoleon trimite pe șosele și în drumul de fier corporurile 4, 3, 2 și garda spre Casal și apoi spre Vercil. Mișcarea începe la 28 și continuă în zilele de 29, 30 și 31 sub protecția corpului I-iu ; care se află în observație la Voghera pe malul drept al Padului și sub protecția armatei piemonteză care ocupă poziția fortificată dela Palestro pe malul drept al Sesiei.

Giulay, dă ordin, la două din corporurile sale de armată să plece de la Robbio pentru a respinge armata piemonteză de pe malul stâng al râului Sesia ; iar el continuă concentrarea trupelor spre Padu. Înainte însă ca cele două corpuri austriace să execute această mișcare, corpul al 3-lea francez trecuse Sesia și se puse în legătură cu armata piemonteză.

Această manevră strategică, a fost mult înlesnită de mișcarea lui Garibaldi, care menținea un mare detasament austriac în spre Como.

Unul din cele două corpuri de armată austriace sub Zobel trimise în contra piemontezilor, plecă de la Robbio în trei coloane de câte o brigadă fiecare și o

brigadă de rezervă, iar celălalt corp ocupă Mortara, pentru a sprijini pe Zobel; însă din cauza distanțelor mari ce le separă orice sprijin a fost imposibil.

La 31 Maiu, corpul lui Zobel atacă poziția piemontezilor; menținut însă pe front de trupele piemontene și atacați în spate de un regiment de Zuaivi francezi, este cu totul respins, perzânând 1.300 oameni și 7 tunuri. Această bătălie în care 15,000 austriaci au luptat în contra 35.000 aliați, este cunoscută sub numele de bătălia dela Palestro.

Bătălia dela Magenta.

La 1 Iunie armata aliată era adunată pe râul Argoна. Corpurile 2, 3 și 4 ocupă Navara; iar corpul al 3-lea, și piemontezii ocupă Palestro, având în urmă garda imperială.

Geulay se retrage pe malul drept al Tessinului. În retragerea sa, armata austriacă se întărește cu I-iul corp de armată al lui Clam-Gallas, ce venia din Boemia. O divizie din acest corp ocupă Milano; iar cealaltă ocupă poziție pe canalul Naviglio-Grande, puțin la est de Tessin pentru a susține retragerea.

La 2 Iunie, Napoleon începe trecerea peste Tessin.

Divizia Espinasse trece la Saint-Martino unde era un cap de pod bine construit de austriaci, însă părăsit. Divizia Camou trece în ziua de 3 Iunie pe malul stâng al Tessinului.

Celelalte corpuși de armată înaintează și ele spre Tessin; corpul al 2-lea trece, la 3 Iunie, pella Turbigo și se asează pe malul stâng în urma unei lupte susținute la Robechetto în contra corpului I-iu austriac.

În acest moment corpurile de armată austriace erau astfel distribuite: corpurile 1 și 2 la Magenta și prin apropiere, corpurile 3 și 7 la Abbiate-Grasso; corpurile 5 și 8 spre Binasco și Bereguardo, iar corpul al 9-lea aproape de Pavia. Efectiv total 160,000, însă obosiți, din cauza diferitelor marșuri executate și descurajați din cauza retragerii.

La 4 Iunie, Giulay voia să repauzeze trupele sale,

când Napoleon, din contră, grăbi să mărșeze trupelor aliate și voia ca corpul al 2-lea cu divizia Camou să meargă spre Magenta, pentru a înlesni trecerea celorlalte trupe.

Aceste manevre dău naștere bătăliei dela Magenta dându-i astfel caracterul unei bătălii de înțâlnire.

Câmpul de bătălie dela Magenta are înainte râul Tessin. Malul stâng este jos și acoperit de stufoare; iar spre est se află obstacolul format de canalul Naviglio-Grande. Pe malul stâng al acestui canal se întinde un mic platou acoperit de culturi, care împiedecă vederea și manevrele.

Câmpul de bătălie este traversat dela est la vest de drumul mare și de calea ferată; ambele trec Tressinul pe podul dela San-Martino, și canalul pe două poduri: Ponte-Nouvo di Magenta și podul drumului de fier. Aceste din urmă două poduri fuseseră păstrate de austriaci, minate și puse în stare de apărare.

Podurile dela Ponte-Vechio și Magenta și dela Buffalora, fuseseră distruse de austriaci. Rămăseseră însă nestricat un al treilea, pod, dela Rebbeco, la 4.000 metri spre sud.

La est de Naviglio și la 2 sau 3 km., se află satul Magenta, care comandă, în același timp, drumul mare și calea ferată, precum și alte sate și ferme.

Inainte de începerea bătăliei, situația generală era: Austriaci aveau aripa dreapta dela Buffalora până la Marcallo, cu față la nord, pentru a opri trupele ce ar fi venit despre Turbigo. Centrul, dela Buffalora până la Rebbeco cu față la vest, pe malul canalului Naviglio, destinat a opri coloanele ce ar veni din spatele San-Martino și în fine aripa stângă, care cuprinde grosul armatei, la Abbiate Grasso, cu față spre nord; pentru a lăsa în flanc coloanele inamice în marș spre Milano. Alianții aveau: aripa stângă, formată de corpul al 2-lea, urmat de divizia de voltigori din gardă, și susținut de armata piemonteză, între Naviglio și Marcallo, cu față la sud; centrul format de divizia de grenadieri din gardă și alte trupe sosite în timpul

bătăliei, se îndreaptă spre podurile Ponte-Nouvo și Magenta, podul drumului de fier și celelalte două poduri dela Buffalora și Ponte-Vechio, și în fine, aripa dreaptă, cu fața la sud formată la început din brigada Picard și întărิตă în urmă de brigada Jamin și alte trupe din corpul al 3-lea.

In ziua de 4 Iunie, pela orele 10, pe când austriacii erau în repaus avant-garda corpului 2 francez întîlnind dezașamente inamice spre estul canalului Naviglio deschide focul.

Grenadierii din gardă, auzind tunul și crezând că a sosit momentul de a intră în luptă, înaintează pela podul San-Martino în trei coloane: asupra redutei care apără podul drumului de fer, asupra podului Ponte-Nouvo și Magenta și asupra satului Buffalora.

Cu toată superioritatea numerică a austriacilor grenadirii iau aceste puncte și încep să trece canálul.

Generalul Mac-Mahon, care vedeă masse mari de trupe inamice spre Magenta, temându-se a nu se angaja în contra unor trupe prea numeroase, suspendă atacul și ia măsuri pentru a-și strânge cele trei divizii de sub comanda sa; și astfel divizia de grenadieri este silită de a luptă singură în contra a două corpuri de armată austriace și este respinsă peste Naviglio; aici, însă, rezistă cu multă bărbătie.

In timpul acesta, brigada Picard din corpul al 3-lea, sosește pela orele 2 și ocupă Ponte-Vechio și Magenta pentru a sprinji aripa dreaptă franceză și se angajează, puternic, cu capetele coloanelor inamice, venind despre Abiatte-Grasso.

Satul Carpensago este luat și pierdut de mai multe ori. Pe la orele 4 și jumătate sosește divizia Vignoy, din corpul al 4-lea, care susține atât brigada Picard cât și divizia de grenadieri.

Corpurile 3 și 4 sosesc pe câmpul de bătaie în esaloane succesive și iau parte la luptă. Luptă continuă la centru și aripa dreaptă. Francezii pot să se mențină pe Naviglio și să reziste la aripa dreaptă, respingând toate atacurile austriacilor, fără însă că bătălia să se decidă în vre-o parte.

Din fericire pentru aliați, Mac-Mahon, reunind diviziile sale, reia ofensiva pînă la 4 ore. Divizia la Motterouge ia Cascina-Nova și stabilește spre Buffalora legătura cu grenadierii; iar divizia Espinasse ia Marcallo, după cari ambele divizii se îndreaptă spre Magenta pe care'l iau cîțu ajutorul trupelor dela centrul.

Aripa dreaptă austriacă este astfel bătută, și începe retragerea spre Crobbetta. Aripa lor stângă mai continuă încă lupta la Ponte-Vechio, dar sfîrsește prin a se retrage. La centru, 40 tunuri franceze zdrobesc centrul inamic, aşa că în curând victoria se declară în partea aliaților. Francezii pierd peste 5,000 oameni, iar austriacii peste 10,000.

A doua zi, Giulay voi să atace pe francezi, care se aștepta la aceasta. Ambele armate se concentrează Giulay află, însă, că trupele sale, cari au luptat la aripa dreaptă și cari se retrăseseră spre Milan, erau, prea departe spre a le putea face să ia parte la luptă; pe lîngă acestea erau însă prea obosite și descurajate din cauza pierderilor suferite, aşa că hotărăste să se retrage din Lombardia și a se concentra în cadrilaterul italian între Mincio și Adige, unde speră să se întărească cu ajutoarele ce aștepta din țară. Armata franceză nu-l urmărește imediat și se îndreaptă spre Milan unde ajunge la 7 Iunie.

Marșul aliaților spre Mincio. Lupta dela Melegnano.

La 8 Iunie, Napoleon intră în Milan, și adresează italienilor o proclamație, chemându-i la arme, la libertate și unire.

In acest timp corpurile I-iu și al 2-lea urmăreau pe austriaci, care se retrăseseră în urma râului Adda, lăsând o brigadă la Melegnano, pentru acoperirea mișcării de retragere. Această brigadă ocupă satul, îl punând în stare de apărare, face crenele în case, baricade pe străde, fortifică cimitirul și așeză patru tunuri pentru a amfla drumul. O a doua brigadă a fost trimisă ca rezervă.

Corul al 2-lea francez, trece Lambro mai sus de

Melegnano și întoarce aripa dreaptă austriacă, iar corpul I-iu înaintează, atacă satul în trei coloane: divizia Bazaine,)(centrul), pe drumul mare; divizia Ladmirault. (stângă), ia un drum lateral; iar divizia Forey,)(dreapta), pe alt drum lateral. Corpul al 2-lea merge foarte greu din cauza drumurilor. Tot din această cauză diviziile Ladmirault și Forey rămân în urmă. Numai divizia Bazaine ajunge la Melegnano, atacă puternic satul și scoate pe austriaci din Melegnano. Însă suferă pierderi enorme. Austriaci pierd peste 1.500 oameni morți, răniți, sau prizonieri, iar francezii aproape 1000 oameni.

In urma acestor înfrângeri, Giulay, văzând scădere moralului și dispozițiile ostile ale locuitorilor, precum și marșul corpului al 5-lea francez care înaintă în spre liniile sale de comunicație, hotărăște retragerea spre cadrilater. Austriaci părăsesc Plesanța, pe care o fortificase puternic, deasemenea și Pizighetone. Ancona, Bologne și Ferara.

Armata franceză înaintează, încet, urmărind pe austriaci, pe drumul dela Milan la Brescia prin Cassano. Armata piemonteză formează altă coloană la stânga.

Bătălia dela Solferino.

La 18 Iunie armata franceză ajunge la Brescia. Armata austriacă se oprește până la 19 Iunie între Chiez și Mincio, când se retrage în urma acestui din urmă râu.

Aliații numărau aproape 100.000 francezi, împărțiți în 4 corpuri de armată și garda imperială, precum și 40.000 italieni, iar cu corpul al 5-lea, ce se află în apropiere de Mantua, se sporește efectivul armatei aliate la 170.000 oameni cu 450 tunuri.

Austriaci aduc din interior toate corpurile de armată de care dispuneau ia în persoană comanda generală a trupelor sale și formează două armate: întâia sub comanda lui Wimpffen, compusă din corpurile 3, 9, 11 și 2 și o divizie de cavalerie de rezervă; iar a doua armată sub comanda contelui Schlich, com-

pusă din corpurile 8, 5, 1 și 7 și o divizie de cavalerie de rezervă.

Efectivul total 188.000 oameni, dintre cari 8000 cavalerie și 816 tunuri.

La 21, 22 și 23 aliații reiau marșul și în seara zilei din urmă se aflau pe linia Lonato-Castiglione-Carpenedolo cu rezerva la Montechiaro pe un front de 14 km.

A doua zi se reiau marșul astfel: piemontezii spre Pozzolengo. Corpul I-iu în două coloane de la Esenta spre Solferino; corpul al 2-lea dela Castiglione, spre Cavriana; corpul al 4-lea dela Carpenedolo în spre Guidizzolo; corpul al 3-lea dela Mezzane spre Medolagoarda, care forma rezerva dela Montechiaro, pe drumul urmat de corpul al 2-lea. Armatele aliate trebuiau să execute astfel în ziua de 24 un marș strategic de 16 km., pe un front de 14 km.

Austriacii, în ziua de 23, plecase de pe linia Peschiera-Goito, trecură Mincio și ajunse seara pe linia Pozzolengo-Guidizzolo, pe un front de 16 km., cu corpurile dispuse astfel: corpul 8 la Pozzolengo forma aripa dreaptă, corpurile 5 și 1 la Solferino și Cavriana formau centrul; corpul al 7-lea în rezervă la Volta. Armata generalului Wimpfen forma aripa stângă, având corpurile 3 și 9 în împerejurimile satului Guidizzolo, corpul al 11-lea în rezervă pe drumul Mantuei; iar corpul al 2-lea la Mantua de unde trebuia să iasă la nevoie pentru a amenința aripa dreaptă adversară. A doua zi, 24 Iunie, armata austriacă trebuia să continue marșul înainte spre Chiez pe un front de 47 km., și să străbată o distanță de aproape 15 kilometri.

Napoleon, deși fusese înștiințat, din vreme, de mișcarea ofensivă a armatei austriace în spre Mincio; nu credea că o întâlnire generală va avea loc în curând.

La 24 Iunie, pe la orele 3 dimineață, armata franceză începe marșul. Armata austriacă se afla în bivac și nu se putea pune în marș decât pe la orele 9.

Avant-garda franceză întâlnește avant-posturile austriace și începe astfel bătălia dela Solferino.

Armata austriacă ocupă puternic terenul accidentat dela Solferino cu aripa dreaptă și cu centrul lor; în timp ce aripa stângă de 80.000 oameni aproape, era eșalonată pe drumul dela Mantua. Acest câmp de bătălie era foarte bine cunoscut de austriaci, căci servise adeseori ca teren de manevră în anii trecuti.

La aripa stângă, piemontezii pleacă dela Lonato în două coloane: două divizii pe drumul de fier spre San-Martino; alte două divizii pe la Castelul-Venzago spre Madona dela Scopetta. Aceste două coloane întâlnesc corpul al 38-lea austriac, întărit puternic pe înăltările dinaintea satului Pozzolengo, unde se încenează luptă violentă.

Coloanele piemontene luptă fără legătură și bagă în luptă trupele pe rând, ceea ce face ca corpul 8 austriac poate să se mențină în poziție toată ziua și nu o părăsește decât când audă înfrângerea suferită de austriaci de celelalte puncte ale câmpului de bătălie.

La centru lupte. Corpurile 1, 2 și gardă franceză contra corpuriilor 1, 5 și 7 austriace.

Corpul I-iu francez pleacă dela Esenta cu diviziile Ladmirault și Bazaine, trece prin Barche și înaintează pe crupa ce se află la nord de Solferino; iar cu divizia Forey trece prin Le Grole și înaintează pe crupa dela sud. Ambele aceste coloane se îndreptează spre satul Solferino, resping avant-posturile austriace însă sunt opriți de trupele care ocupase și fortificase satul.

Garda franceză, sosește pe la orele 6 dimineața în urma corpului I-iu și desfășoară divizia Camou înaintează pe divizia Forey. Aceste două divizii susținute puternic de artillerie iau satul Solferino și apoi toate trupele corpului I-iu și ale gardei înaintează spre Cavriana, pe care o ocupă cu ajutorul corpului 2.

Corpul 2 plecase dela Castiglione și întâlnise înamicul la Casa-Marino, desfășurându-se perpendicular pe drumul cu toată artilleria într-o singură massă. Trupele din armata I austriacă atacă puternic însă

nu-l poate respinge grație acestei masse de artilerie bine condusă.

In timpul acestei lupte sosesc în ajutorul corpului 2 francez diviziile de cavalerie, comandate de Partouneaux și de Desveaux care stabilesc legătura între corpul 2 și corpul al 4-lea; precum și divizia de cavalerie a gardei, care ajunge pe câmpul de bătaie pe drumul mare.

Corpul al 2-lea lasă artileria să și acese trei divizii de cavalerie în poziția ocupată, perpendicular pe drumul mare; iar cu infanteria face la stânga și înaintea spre satele San-Cassiano și Cavriano; unde împreună cu trupele corpului I-iu și garda respinge centrul austriacilor. Corpurile 1, 5 și 87 austriace după o rezistență energetică se retrag de pe câmpul de bătaie.

La aripa dreaptă, austriaci desfășurase două corpuri de armată, la dreapta și stângă satului Guidizzolo; al treilea servea de rezervă pe drumul mare dela Goitto; iar al patrulea (c. 2). trebuia să plece din Mantua, pentru a amenința aripă dreaptă franceză. Contra acestor corpuri de armată a luptat corpul și 3 francez astfel:

Corpul al 4-lea pleaca din Carpinedolo și înaintea prin Medolo spre Guidizzollo.

La orele 7 dimineața divizia Luzy, care forma capul coloanei, întâlnește trupe finamice la Medolo pe care le respinge; ocupă satul și apoi înaintea spre Rebecco, pe care de asemenea îl ocupă. Diviziile Vinoy și de Faily se desfășură la stânga diviziei Luzy și ocupă diferite puncte pe care le întăresc. În urmă, corpul al 4-lea sprijinit de Rebecco și pe aceste puncte, respinge toate atacurile austriacilor. Aripa stângă a acestui corp este sprijinită pe masse de artilerie de 42 tunuri care zdrobește artileria austriacilor și coloanele lor.

Corpul 3 francez care plecase dela Mezzano spre Medolo și Castel-Goffredo; întâlnește aproape de acest din urmă punct avant-posturile austriace pe care le respinge și apoi se desfășoară cu o divizie și o bri-

gadă la dreapta diviziei Luzy cu fata spre est; și o altă divizie cu o altă brigadă cu fața spre sud, pentru a observa direcția spre Mercaria.

Napoleon al III-lea; fiind înștiințat că corpul al 2-lea austriac eșit din Mantua înaintea sprijinului de bătăie prin Mercaria, trimite pe Canrobert pentru a-l supraveghia.

Aripa stângă austriacă ne mai putând continua atacurile fără noi ajutoare este nevoită pe la orele 4 să se retragă. În acest moment corpurile franceze nu pot ataca din cauza unei ploi torențiale care înelsește retragerea austriacilor în ordine; în urma râului Mincio.

Francezii perd, în această bătălie, aproape 12000 oameni, piemontezii 5.500 oameni, iar austriacii 22 mii oameni, 30 tunuri și 3 drapele.

Sfârșitul războiului din 1859 pregătește germe-nul războiului din 1860. Armatele austriace se retrag în urma Adigelui; iar armatele aliate continuă lăsrul și se pregătesc să atace cadrilaterul italian. Flota franceză, care se află în Marea Adriatică, intră în acțiune și amenință Venetia.

De ambele părți se fac pregătiri mari pentru a continua operațiile. Se aduc noi întăriri; se pregătesc noi contingente.

La 28 Iunie, piemontezii împresoară Peschiera, iar armata franceză continuă marșul spre est.

În timpul acesta, Prusia, văzând succesele Franței, mobilizase șase corpuși de armată. Napoleon al III-lea, deși nu cunoștea exact intențiile Prusiei, găsește că eră mai bine a încheia pace cu Austria.

La 8 Iulie, se încheie un armistițiu la Villa-Franca; iar la 12, în urma unei întrevederi între Napoleon și Frantz-Josef, se subscriv preliminările de pace. În puterea acestei păci, încheiată definitiv la Zurich, Austria păstrează Veneția și Cadrilaterul, cedând Piemontului Lombardia. Suveranii Toscanei, Modenei și încă ai cătorva state italiene trebuiau să-și recapete statele lor. Impărații Franței și Austriei se angajără a înlesni formarea unei confederații italiene sub pre-

ședinția de onoare a Papei din care să facă parte și Veneția.

Până la încheierea păcei definitive 50.000 francezi rămase în Italia de sus.

Prin pacea dela Zurich, 11 Noembrie 1859, italienii, cari sperau să vadă realizată ideia unității italiene, sunt foarte nemulțumiți de clauzelile acestei păci.

In luna Martie 1860 piemontezii admit cererile de a nexare ale diferitelor state italiene de sud care fusese obligate prin pacea dela Zurich să-și primească înapoi Suveranii pe care-i gonise.

Napoleon se opune la această anexare.

Victoriile dela Magenta și Solferino excitase spiritele și în Italia de sud, unde există de asemenea dorința unității italiene. Prin luna Noembrie 1859, începu a se arăta semne de mișcări în Sicilia și la 4 Aprilie 1860 izbucnii răscoala la Palermo, întinzându-se, repede, aproape în întreaga insulă.

Aceste începuturi de răscoale aduc războiul civil din 1860, în care Garibaldi, pedeoparte joacă un rol principal, iar piemontezii pedealtăparte. Războiul acesta începe prin debarcarea lui Garibaldi la Marsala, ocuparea orașului Palermo, a portului Millazzo a insulei Cipru; trecerea în Calabria, marșul asupra Neapolului, lupta dela Capua și Volturno, operațiunile piemontezilor, statele papale și în regatul Neapole, și ocuparea Maltei.

In urma acestui război Italia își realizează visul ei de unitate națională, afară de Veneția și de Statul Papal al Romei care mai rămân câțiva ani departe dela sânul patriei mame.

OBSERVĂȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Mișcările armatei austriace dela 1- 20 Maiu făcându-se fără un plan bine chibzuit, a avut ca rezultat oboseala trupelor, enervarea comandanților și un început de demoralizare.

2). Bătălia dela Montebelo au pierdut-o austriaci din cauza mișcării în multe coloane, fără legătură și cu prea multe măsuri de sistematizare și simetrice a mișcării. Afară de aceasta generalul Stadion fără a verifica impresiunea sa a crezut că are în față cel puțin 40.000 oameni,

3). Pentru ofensiva contra austriacilor, Napoleon III mai avea încă două proiecte pe care însă nu le-a pus în practică.

a) Să atace de front în direcția Piava, însă comunicațiile și terenul erau dezavantajioase.

b) Să execute o mișcare de întoarcere în direcția Stradela și Plesanza pe malul drept al Padului însă trebuie să înainteze pe un singur drum între fluviu și munți, având în același timp flancul stâng amenințat de austriaci care stăpâneau podurile de pe Padu.

El a adoptat al treilea proiect având aci și calea ferată și încheindu-se cu o demonstrație în direcția Plesanza.

4) La lupta dela Magenta a fost mare disproporție între trupele luptătoare: La aripa stângă erau 28 mii aliați contra 5000 austriaci. La centru erau 10.000 francezi contra 25000 austriaci. Numai la întreapta franceză a existat oarecare echilibru de forță.

5) Tunurile ghintuite franceze apar; pentru prima oară, în bătălia dela Magenta. Unul din tunuri a fost luat de austriaci. Austriacii susțin că au pierdut bătălia dela Magenta din cauza superiorităței acestor tunuri.

6). Deși adversarii aveau în Italia poate 150.000 oameni, fiecare, totuși în bătălia dela Magenta nu au luat parte decât 50—60000 de fiecare parte.

7). Pentru prima oară se observă avantajul linilor ferate pe teatrele de operațiuni.

8). Bazaine ajungând la Malegnano, a atacat fără a mai aștepta sosirea celorlalte divizii, căci seara el se temea să nu se retragă austriacii.

9) La bătălia dela Solferino, deși austriaci erau mult superiori în număr, totuși nu au luat parte decât 160.000 austriaci contra 140.000 aliați.

10). Succesul francezilor la Solferino se datorește pedeoparte bravurei soldaților și pedealtăparte atacului fericit dela Solferino al corpului 2 ajutat de c. I și de gardă.

Prin căderea acestei chei a pozițiunii s'a înlesnit celelalte operațiuni și s'a produs demoralizarea în trupele austriace. Totuși; dacă ar fi existat legătura de comandament între cele două armate austriace, succesul aliaților la Solferino ar fi fost îndoelnic.

11). Massele de artillerie franceză au fost bine conduse și au produs efecte mari asupra coloanelor austriace.

12). Să se observe că unitatea Italiei nu s'ar fi putut realiza repede dacă marele Cavour n'ar fi știut să afirme armata piemonteză în războiul Crimeei, dacă n'ar fi dus o politică dărjă contra Austriei și dacă n'ar fi știut să profite de răscoalele din 1860.

Cu toate lecțiile frumoase pe care ni le dă istoria pentru sacrificiile de sânge ce se cer la realizarea unității naționale se găsesc încă români care cred că unitatea noastră națională s'ar fi putut face fără sacrificiile din războiul cel mare.

CAPITOLUL VII.

RĂZBOIUL CIVIL AL AMERICII.

Situația politică.

Statele Unite ale Americii cuprindeau Statele de nord (republicane) și statele de sud (democratice). Cele de nord erau industriale; cele de sud agricole. Cele dintâi nu admiteau sclavajul, cele de al doilea îl admiteau și făceau comerț cu negri.

La 1861 Statele de nord au ales președinte al republicei pe Abraham Lincoln (1); Statele de sud și alte câteva de nord s-au opus. De aci conflictul de război pe tema sclavajului și a republicei.

Situația militară.

Statele de nord aveau peste 22 milioane locuitori și câteva sute de mii de negri. Statele de sud aveau 9 milioane locuitori, dintre cari peste 3 milioane negri. Deci 5 milioane de sudiști trebuiau să lupte în contra a 22 milioane de nordiști. Statele de sud erau lipsite de industrie, dar populaționea lor avea mari calități militare. Înainte de război aveau 16,000 de oameni armată permanentă. Dar la începutul războiului au putut strânge 35000 de oameni. Statele de nord au strâns la începutul războiului 75.000 milițieni. Fie-

(1) În tinerețe văslase pe Mississipi, tăiasă lemne, exercitase diferite meserii și prin muncă ajunsese foarte apreciat. El susținea că: orice muncă este onorabilă și că numai munca onorează.

care american era obligat după lege a lăua parte ca milițian la apărarea țării, dela vîrstă de 18—45 dar această miliție nu era organizată din timp de pace. Deoarece nu putea să fie chemat la serviciu decât trei luni. Pentru a îndepărta acest rău Lincoln a ordonat formarea unei armate din voluntari pe timp de trei ani.

Pe lângă nordiștii erau superiori sudiștilor, pe care i-a putut blocă cu înlesnire.

Puterea militară a adversarilor.

Recrutarea. Orice cetățean între 18—45 ani era dator cca milițian să apere țara. Sistemul acesta nedând rezultate s'a recurs la recrutarea prin angajări cu plată la nordiști. Sudiștii au făcut apel la patriotism ridicând poporul în masă. Armata de sud fiind formată din agricultori era superioară nordiștilor.

Ofițerii. Ofițerii inferiori au fost aleși dintre voluntari instruiți în șipră. După un an de campanie, s-au înființat în ambele armate comisiuni examinatoare, pentru a înălțura ofițerii aleși la început, care nu posedau cunoștințele gradului.

Nordiștii au dat comanda regimentelor, brigadelor, etc., acelor persoane, cari au strâns numărul de oameni necesar, pentru formarea acestor unități; iar sudiștii au dat ofițerilor cari au făcut parte din armata regulată a Statelor-Unite, înainte de desbinare.

Infanteria. Organizată pe regimenter ca în Europa. Regimentul de 1000 oameni, în 10 companii a 100 oameni. Brigada din 2—4 regimenter, o baterie de artillerie și 4 escadroane de cavalerie. Escadroanele acestea la începutul campaniei au fost întrunitte în divizii independente de cavalerie. Divizia era compusă din 3—4 brigade de infanterie, iar 2—4 divizii formau un corp de armată.

Reglementele tactice erau copiate după cele franceze.

Armamentul. La început ambii adversari au cumpărat în Europa arme vechi, de toate sistemele, cu încărcare pe la gură. Sudiștii s-au servit și de arme de

vânătoare, cu una sau două țevi. Nordiștii au schimbat aceste arme cu arme încărcându-se tot pe la gură de sistemul american Springfield, sudiștii au dat în urmă la o parte din infanteria lor. Dar s-au convins în curând că nu sunt bine pentru o infanterie neinstruită; căci după o jumătate de luptă munițiunile erau deja sfârșite. De aceea în tot restul campaniei s-au servit mai mult de arme cu încărcare pe la gură.

Tactica Infanteriei americane. La începutul ostilităților amicilor și inamicilor erau amestecăți, așa că cele dintâi ciocniri nu puteau fi decât niște mici escarmuse și mici lupte izolate, făcute fără nici o ordine. Armata din voluntari cu ofițeri fără cunoștință militară, nu cunoșteau modul de luptă. Cele dintâi corpuri de voluntari fără uniformă, armați cu puști, revolvere cuțite de vânătoare și alte asemenea arme, întrebuineau diferite mijloace în scop de a surprinde și inconjura pe adversar; cu alte cuvinte se conduceau ca niște atlevărate deașamente de partisani. Mai târziu când nordiștii au putut fabrica arme mai bune în fabricile lor, se serveau în lupte numai de focuri trase dela distanțe mari, fără a se apropiă de pozițiunea adversară; așa că triageau contra unui adversar nevăzut și adesea nevăzut ascuns în pădure. Sudiștii nedispunând decât de arme de vânătoare, se apropiau de pozițiunea atacată și adesea hotărău luptă ajungând corp la corp. În curînd însă și mai cu seamă din momentul în care sudiștii au putut să-și procure arme mai bune, care cea mai mare parte provineau din armele strânse de pe câmpul de bătaie, s'a văzut că mijlocul cel mai bun eră de a întrebuiu focurile atât de la distanțe cât și a da atacul cu baioneta; fără însă a întrebuiu exclusiv numai unul din aceste mijloace.

In ceeace privește disciplina se poate chiar zice, că nici nu există și adesea-ori șefii nu puteau execuța un marș într-o direcție oarecare, decât numai atunci când majoritatea trupelor o judeca necesară și atunci marșul se făcea fără nici o ordine.

Cavaleria. Sudiștii de prinși cu sportul și cu că-

lăria pentru nevoile agricole erau destul de bine preparați pentru a forma o bună cavalerie și a căuta scăparea lor în această armă.

La început cavaleriștii lor luptau fără nici o regulă. Întrebuițau des ambuscadele și surprinderile. Pe la începutul anului 1862, abia se formează o cavalerie cu o tactică oarecare.

Succesele cavaleriei sudiste silesc pe nordiști, a forma și eii o cavalerie deși nu aveau nici o predispoziție pentru aceasta.

La început cavaleria lor lupta pe jos iar către sfârșitul războiului, câștigă și ea câteva succese, multumită superiorității sale numerice. Cavaleriștii veneau la mobilizare cu caii lor proprii.

Artilleria. Statele-Unite aveau din timp de pace o școală militară la vest-Point. Ofițerii tineri eșită de aci aveau preferință pentru artillerie și geniu. Așa se explică cum artilleria și geniul să a prezentat bine în acest război. La începerea campaniei materialul de artillerie era în curs de înlocuirea tunurilor neghintuite cu tunuri ghintuite; fără însă, să se fi hotărât care este sistemul cel mai bun.

Nordiștii aveau tunuri neghintuite.

Tunul Napoleon de 12 livre. Tunul neghintuit de poziție, orânduit de obicei la rezerva artieriei.

Obuziere de 12 și 14 livre.

Tunuri ghintuite aveau tunul Parrot de 10 livre și de 20.

Sudiștii întrebuițau aceleași calibre ca și nordiștii; dar au mai adoptat și tunul Withworth de 15.

Șase tunuri formau o baterie, 3 sau 4 baterii formau un divizion; iar 6 sau 8 baterii formau un regiment.

In 1864 nordiștii aveau 40 regimenter de artillerie formate din voluntari și 5 regimenter de artillerie regulată, fără a numără cele 30 baterii locale, organizate de diferitele State. Armata de sud nu avea la această dată decât ceva mai mult de jumătatea artileriei iadversare.

Reglementele americane de artilerie se asemănau cu reglementele prusiene din acel timp.

Tatica artileriei americane. La început artileria nordistă, cu toate că era superioară artileriei adverse, nu a știut să tragă profit, din cauză că deschidea focurile dela o distanță prea mare, după cum făcea și infanteria lor.

Artilleria de cetate și asediul era în stare inferioară la ambii adversari.

Sudiștii au fabricat la începutul războiului, Columbia neghintuite de 10 punți și tunuri ghintuite de 7 punți. Nodisții rerau și cu artileria de calibră mare superiori adversarilor și aveau:

1. Columbiade Rodmann neghintuite, de oțel și de calibră 8,10 și 15 punți.
2. Tunul Dahigreen neghintuit tot de oțel și de 9,10 și 11 punți.
3. Tunul Barrot neghintuit de oțel și de calibră 6, 8, și 10 punți.

Geniul și diferitele lucrări technique. Ofițerii de geniu proveniți din academia militară, erau bine recruteți de diferit imobilizați. Sudiștii au construit lucrări destul de importante în raport cu mijloacele de care dispuneau.

Parapetele de pământ construite împrejurul Richmondului și în alte puncte, din cauza lipsei de lucrători, erau foarte mici și nu întreceau peste 4 metri grosime. În apropiere de Charleston și de Wilmington s-au construit însă parapete de 7,50—9,40 metri grosime.

Traseul era în general foarte simplu avându-se în vedere acțiunea de front.

In porturi se construisea numeroase adăposturi blindate, care au ridicat moralul garnizoanei și au prelungit foarte mult rezistența.

Armatel americane au întrebuințat foarte des abatisele de arbori tăaiți și lăsați pe loc.

Torpile submarine au produs la început o mare impresiune; dar mai toate încercările făcute nu au dat rezultatele la care se așteptau.

Nordiștii au făcut multe asediuri regulate, între cari se poate cita asediul fortului Wagner.

In acest asediu s'au construit patru paralele, numeroase baterii și celelalte lucrări necesare de apropiere, cari au permis trupelor de asediu să se apropie până aproape de contra-excarpă; dar garnizoana s'a retras înainte de a primi asaltul.

Dela 1864 și până la sfârșitul campaniei și mai cu seamă din jurul Petersburgului, adversarii au luptat mai mult cu casmaua și ternăcopul de cât cu pușca.

Americanii și mai cu seamă sudiștii, s'au servit des de drumuri de fier, pentru transportul trupelor, lor și stăpânirea lor a dat loc la lupte însemnate, căci comunicațiunile pe drumurile ordinare erau imposibile, în timpurile ploioase.

Linia Richmond-Petersburg ajunsese într'o stare atât de mizerabilă, încât un om pe jos punea tot atât timp pentru a străbate distanța între aceste orașe; cât îi trebuia unui tren. Cu toate acestea, căile ferate au adus până în ultimul moment, servicii însemnante din punctul de vedere al transportului aprovizionamentelor.

Liniile telegrafice se întindeau până aproape de cartierul general al comandanțului de căpitanie, iar corpurile de armată și detașamentele lor era legate între ele prin stațiuni de semnale, ce se instalau chiar în timpul marșului, pentru care fiecare comandament de unitate mare avea la cartierul său câte un detașament exercitat sub comanda unui ofițer. Liniile de semnale mai legau corpurile de armata cu cărtierul general și aceasta cu ultima stațiune telegrafică.

Serviciul de aprovizionare. Nutrirea armatelor se făcea mai cu seamă prin depozite și prin convoiuri. Dela începutul anului 1863, sudiștii nu se nutreau decât cu slăină, puțină pâine și niște mămăligă; pe când din contră, nordiștii au fost întotdeauna foarte bine aprovizați și carne proaspătă, legumele, etc., nu le-au lipsit în tot timpul campaniei.

In această campanie s'a întrebuințat de asemenea

și sistemul rechizițiunilor, ori de câte ori armata se află într'o localitate bogată.

Serviciul medical. Sudiștii au întrebuințat sistemul repartizării; iar nordiștii sistemul baracelor.

Sudiștii, aveau în general un medic pentru 100—250 oameni și 2 brancardieri pentru 100 oameni. Ambulanțele erau pe brigade și în proporțiune de o trăsură pentru 100—200 oameni. Lazarete numeroase se instalau după fiecare bătălie serioasă. În timpul luptei, brancardierii înaintau până la 500 metri de poziția inamică și pe târgi transportau înapoi pe celi răniți greu unde erau protejați împotriva soarelui sau a ploii prin cuverturi impermeabile și unde medicii făceau întâia pansari serioasă și clasarea răniților.

Oamenii greu răniți erau transportați la lazaretele intermediare, unde se aflau și ambulanțele. Aici medicii superiori făceau operațiunile ușoare de amputare; iar pentru operațiunile grele, oamenii erau transportați la lazaretele principale și se făceau de specialiști.

Serviciul sanitar la nordiști a fost mai bine organizat și infirmierii voluntari au adus servicii destul de mari. În ceeace privește ridicarea răniților și transportul lor la lazarete, se făcea aproape în același timp ca și la armata de sud și diferența esențială constă în aceea că pe când sudiștii erau obligați să împrăștia răniții lor din lazarete, prin diferite orașe; nordiștii din contră să concentră în anume puncte, unde construiau barace bine aerate și din care formau adeverate spitale.

Statistica arată că nordiștii au pierdut prin maladi sau rane peste 300.000 de oameni.

Strategia. Sudiștii au voit să apere cu puținele trupe de cari dispuneau, întreaga lor frontieră situată despre inamic, ceeace a făcut să se concentreze în țăordon, sistem defectuos prin aceea că armata era slabă pre-tutindenea.

Nordiștii, în loc să formeze o armată puternică, cu care să ia ofensiva, a atașat în mai multe puncte de o dată. Această împrăștiere prea mare de forțe de ambele părți, se observa pe teatrul de operațiune de la

vest mai în tot timpul acestei campanii ceeace a făcă că rezultatele operațiunilor să fie de mică valoare și din contră în momentul când generalul Sherman a intrunit cele trei armate depe acest teatru și a dar bătălia.

Pe teatrul principal de operațiune, nordiștii au luptat mai totdeauna în ofensivă din punctul de vedere strategic.

La începutul anului 1862 Mac-Clellan, văzând că nu poate ajunge la Richmond printr'un atac direct, se hotărăște a recurge la calea maritimă, unde nordiștii erau superiori și astfel, printr'un înconjur să meargă contra capitalei adversarului.

Pe lângă acestea, flota nordistă rămasă disponibilă după debarcare, putea luce la operațiuni, pătrundând pe teritoriul inamic prin numeroasele fluvii.

Acest plan foarte bine conceput nu a reușit, din cauză că se baza pe hipoteză că armata sudistă va căuta să apere Richmondul în vecinătatea sa, fără a alegeră spre punctul de debarcare ales de Mar-Clellan. Din contră, armata sudistă a ținut mult timp în eșec armata nordistă, pe care în urma multor pierderi, o silește chiar să se retragă. Puțina disciplină și lipsă de bravură din partea trupelor nordiste, a contribuit de asemenea în mare parte la nereușita acestui plan.

Sudiștii au luptat în Virginia mai în tot timpul campaniei în defensivă, din punctul de vedere strategic și ofensivele generalului pe malul stâng al Potomacului în 1862 și 1863 se pot considera mai mult ca niște puncte tactice înaintate.

In tot timpul campaniei, generalii sudiști au operat foarte des în linii interioare și adesea au obținut rezultate strălucite ca acelea ale generalului Jackson în valea Schenandoahului.

Marina. Marina ca și artleria se află într'o perioadă de transformare și cu toate că există ideea de a proteja prin plăci de fer pereții vaselor în contra projectilelor, americanilor se datorează cea dintâi întrebunțare a cūrasatelor în luptă navală.

Marina militară nordistă numără 42 vase de răsboi și 7600 mateloți. Nordiștii s'au grăbit mai târziu

a sporii numărul lor aşa că la sfârşitul războiului dispuneau de 671 vase, dintre care 71 cu irasate.

Sudistii adesea au forțat blocarea porturilor lor, pentru a-și procura diferite materiale de război și au putut suține câteva lupte navale. Ei au întrebuințat mult vasele corsare, care au cauzat mare rău comerțului maritim al adversarului.

Moralul armatei. Niciun război modern, nu a fost întreprins cu forțe mai neegale ca răsboiul din America; și cu toate acestea în cei dintâi ani ai campaniei sudistii au eşit învingători în mai toate bătăliile, date pe teatrul principal, cu toată inferioritatea lor numerică. Cauza acestor victorii este moralul ridicat al armatelor sudiste, care le facea neînvinse și în măsura de a nu se teme de armatele adverse cu mult superioare în număr.

Teatre de război și teatre de operație.

Intregul teritoriu al Statelor-Unite a fost teatru de război. Dar teatre de operațiune au fost pe lângă coastele oceanului Atlantic unde se găseau cele două capitale ale adversarilor: Washingtonul (nordistii) și Richmondul (sudistii).

Fluviul Potomac forma frontieră strategică între adversari. Teatru secundar de operațiune a fost în provinciile de pe malurile fluviului Missisipi. Terenul în general foarte favorabil pentru defensivă. Pădurile și starea drumurilor împedea mișcările trupelor.

Căile ferate permiteau însă circulațiunea, din care cauză au jucat un rol însemnat și adversarii se băteau pentru a le poseda. Erau în general cu o singură cale, și aveau lungimi foarte mari, aşa că distrugerea lor se putea face cu multă ușurință. Linia ferată Richmond-Gordonsville a fost foarte des întrebuințată pentru transportul trupelor sudiste.

Războiul a durat dela 1861 la 1865 și operațiunile s-au desfășurat după cum urmează.

Primele operațiuni din 1862.

Nordiștii, comandanți de generalul Scott, s-au concentrat cu trei grupe: în câmpul întărit de la Alexandria 45000 milițieni pentru o operație în Virginia și a protejat capitala Washington sub comanda generalului Mac-Dowell. O divizie sub generalul Butler, la fortul Monroe, pentru a asigura debarcarea trupelor nordiste și traversarea peninsulei.

Un detașament, sub generalul Patterson, la Hagerstown, destinat a opera în valea Schennandoahului.

Sudîștii concentrează grosul trupelor, 28000, sub generalul Beauregard la Manassas-Junction în fața câmpului întărit dela Alexandria. Linia de fortificări era călare pe peninsulă și sprijinită cu aripa stângă pe orașul fortificat York-Town. La Harpers-Ferry, în fața lui Patterson, concentrează un detașament sub generalul Johnston.

Operațiunile pe teatrul principal trebuiau să înceapă în luna Mai dar ele încep în luna Iulie.

Intre lunile Mai și Iunie au avut loc ciocniri în provinciile Missouri și Virginia, însă cu rezultatele nehotărâtoare.

La 4 Iulie, Washingtonul ordonă generalului Mac-Dowell, să se înceapă operațiunile în Virginia orientală. La 17, Mac-Dowell părăsește, cu 40,000 de oameni, câmpul întărit dela Alexandria, dar fără energie, ceeace permite adversarului să se întărească.

La 21 Iulie, el atacă poziția inamică dar este respins cu mari pierderi. Trupele sale împlinind trei luni de serviciu, părăsesc armele și în cea mai mare dezordine se întorc pe șala casele lor. Sudîștii fiind și ei foarte zdruncinați, nu pot executa nici o urmărire.

Generalul Mac-Dowell este înlocuit a doua zi prin generalul Mac-Clellan, care câștigase câteva mici victorii în Virginia occidentală.

Infrângerea lui Mac-Dowell face pe guvernul federal, să vadă dezavantajul întrebuiintării milițienilor

și la 1 August, ordonă înrolarea a 500.000 voluntari pe termen de trei ani. Toată greutatea constă în organizarea și instruirea în grabă a unei masse de oameni atât de considerabilă. Pentru câtvă timp ambii adverșari se ocupă cu organizarea trupelor și operațiunile par suspendate pe teatrul principal de operațiune.

Mac-Clellan trebuia să formeze o armată principală de 273.000 oameni cu 600 tunuri, care să opereze în contra Richmondului. Pe la sfârșitul lui Decembrie, 190.000 oameni din această armată erau aproape gata pentru a începe operațiunile.

In contra acestei armate, cea mai frumoasă ce s'a văzut vreodată în America, sudistii nu pot opune de cât o armată de 115.000 oameni cu 300 tunuri, încredințată generalului Johnston.

Operațiunile lui Mac-Clellan din 1862 în contra Richmondului.

La 27 Ianuarie 1862, guvernul ordonă începerea operațiunilor. Mac-Clellan văzând că pozițiunea adversarului pe Bulls-Rum este prea tare hotărăște să îmbarce la Alexandria toată armata și o debarcă în apropiere de Dumfries, în spatele pozițiunii ocupate de Johnston. Însă cu toată repeziciunea pregătirilor, Mac-Clellan n'a putut începe expedițiunea decât peste două luni.

Johnston descoperind planul părăsește la 8 Martie pozițiunea de la Bulls-Rum și utilizând calea ferată prin Gordonsville, se retrage în apropiere de Richmond, într-o poziție centrală să se impiedece marsul adversarului spre capitală.

La 11 Martie, nordiștii aveau trei teatre de operațiune separate: unul principal în valea Potomacului, sub Mac-Clellan care forțează pe Johnston la retragere, altul în munții Alegan sub comanda generalului Fremont și altul la vest pe râul Missisipi, sub comanda generalului Halleck.

Armata din valea Pomotacului se compune din cinci

corpuri de armată de căte 30.000—40.000 oameni fiecare, comandate de: Mac-Dowell, Sumer, Heintzelman, Keyes și Banks și o garnizoană puternică, sub generalul Wandsworth, este însărcinată cu apărarea Washingtonului.

Corpul Mac-Dowell acoperă capitala despre sud: iar corpul lui Banks ocupă cursul superior al Potomacului, aşa că Mac-Clellan nu dispune în contra Richmondului decât de celelalte trei corpuri de armată 80—900.000 oameni.

După retragerea lui Johnston dela Bulls-Rum, Mac-Clellan oprește debarcarea la Dumfries și hotărăste debarcarea la fortul Monroe, care se afla în mai bune condiții în raport cu Richmondul. Sudistii văzând această mișcare a armatei inamice, ghicesc intențiile lui Mac-Clellan și grăbesc lucrările pentru a întări și mai mult liniile dela York-Town.

La 2 Aprilie Mac-Clellan sosete la fortul Monroe, dar pierde vremea cu pregătirile de asediu până la 4 Mai, când apărătorul s'a retras pentru a evita o înfrângere, dar a reușit să fie pe adversari în loc o lună.

Până la finele lui Mai au avut loc diferite ciocniri fără rezultate hotărătoare în care timpul sudistii au concentrat mai mult oate forțele lor pentru apărarea Richmondului.

La 5 Mai, mulțumit că a putut împiedecă, în timp de o lună, marșul adversarului, Grosul trupelor lui Mac-Clellan, precedate de cavalerie urmărește pe înamic.

La 9 Mai trupele lui Mac-Clellan părăsește Vicksburgul pe care l'a ocupat la începutul lunei și se îndreaptă spre Richmond,

Dela 12 Mai la 27 Mai, Mac-Clellan, abia ajunge la Botton Bridge unde din 80.000 oameni nu avea disponibili decât 35—40.000 toți ceilalți fiind trimiși în diferite direcții, cu scopuri secundare. Ajuns aci reînoește cereri de ajutor către guvern și mai ales către corpul lui Mac-Dowell.

Desi Mac-Dowell a pornit în ajutor, însă în cu-

rând a trebuit să alerge din nou la Washington, unde prezența trupelor sale, se credea necesară. În cauză situației grele de pe celelalte teatre de operațiuni.

Intr'adevăr în valea Schenandoahului generalul sudist Jackson cu 15.000 oameni, staționând la sudul orașului Winchester având în față să următoarele trupe adverse: corpul lui Banks (25.000) între Winchester și Harpers-Ferry; la dreapta generalul Fremont, la Franklin, în Virginia Occidentală, și, în fine, divizia Siegel, din corpul lui Mac-Dowell, la Manassas-Gab în muntii albaștrii.

Sudistul Jackson operează pe linii interioare astfel: atacă puternic pe generalul Banks la Kerns-Town, lăsându-l la retragere spre nord, lăsă un mic detașament pentru a-l observă și se întoarce spre sud, străbate 150 km., și la 9 Mai atacă pe Fremont la Harrisonburg, pe care-l bate și-l respinge peste munți.

Renunță la urmărire se întoarce din nou contra lui Banks. În drumul său spre nord, Jackson bate la 23 Mai un detașament nordist care ocupă defileul de la Front-Royal, pe unde divizia Siegel ar fi putut înainta ca să se unească cu Banks și în urmă, continuă marșul în contra lui Banks, pe care-l bate a douaoară la 25, în apropiere de Winchester și îl dezorganizează cu total, azvârlind rămășițele trupelor nordiste, peste Potomac.

Jackson este nevoie apoi să meargă din nou spre sud, fiind informat că divizia Schild s fusese trimisă spre Harrisonburg pentru a se uni cu Fremont și a-i a-i tăia retragerea.

Pentru aceasta, Jackson, lăsă un mic detașament pe Potomac, iar cu grosul (1) străbate în marș forțat aproape 200 km., și la 8 Iunie ajunge la Harrisonburg, și împiedecă unirea celor două trupe adverse care stationau la 22 kilometri una de alta. La 8 Iunie bate la Gross Keyes și respinge armata lui Fremont care-i era superioară în număr, iar a doua zi bate și pe

1) Infanteria să era numită: cavaleria pedestră a lui Jackson.

Schild's la Port-Republic pe care-l urmărește puțin spre nord.

Guvernul nordist în consecință față de aceste succese cere lui Mac-Clellan să trimítă în grabă o divizie din trupele, precum și întregul corp al lui Mac-Dowell, în total peste 30000 oameni, ca să acopere capitala în contra lui Jackson.

Astfel mulțumită operațiunilor în liniile interioare, Jackson cu 15.000 oameni ține în loc 80.000 stabilite în mod considerabil armata de Potomac ce se află împrejurul Richmondului, prin detașamentele trimise în ajutorul Washingtonului.

Jackson primind ordin să alerge în ajutorul Richmondului lasă un mic detașament în valea Shenandoahului și profitând de calea ferată Grodonsville-Richmond, parcurge peste 300 kilometri și la 27 Iunie sosete la Gaines-Hill, de unde se aruncă asupra aripei drepte a lui Mac-Clellan, tocmai când se aștepta mai puțin.

In intervalul dela finele lui Mai la 27 Iunie iată ce s'a petrecut cu armata lui Mac-Clellan: La sfârșitul lui Mai ajunsese la Bottom-Bridge cu 40.000 oameni iar celelalte erau detașate pe malul drept al râului Chikahominy, pentru a face front spre Fair-Oaks și Richmond. Comunicațiunea între trupele de pe malul drept se făcea cu multă greutate pe singurul pod aflat la Bottom-Bridge.

Generalul sudist Johnston, profită de greșeala adversarului cu care nu luase nici o măsură pentru a asigura comunicațiunea între trupe, și atacă la 31 Mai cu 60.000 oameni, aripa stângă a trupelor nordiste între Fair-Oaks și Seven-Pines, pe care ar fi izdrobit dacă comandantul aripei drepte, nu ar fi reusit să intervină la timp aruncând un pod peste râu și să trimîtă pe malul stâng 10.000 oameni ajutor. A doua zi Johnston reînnoește atacul, însă este greu rănit și sudisii sunt siliți a se retrage în dezordine.

Mac-Clellan văzând greșeala, lasă pe malul stâng cavaleria și o divizie de infanterie și concentrează celelalte trupe pe malul drept, construiește mai multe

lucrări defensive, întărește satul Seven-Pines, și construiește patrusprezece poduri pentru a asigura comunicațiunea între trupe.

In timpul acesta însă guvernul dela Washington începuse a fi nemulțumit de Mac-Clellan, iar acesta la rândul său, văzând că nu dispune îndeajuns de trupe și că i se refuză orice ajutor, începe să gândă la retragere.

Generalul sudist R. E. Lee, care înlocuise pe Johnston, concentrează trupele lui Jackson și alte trupe și astfel la 24 Iunie, dispune de aproape 100.000 oameni pentru apărarea Richmondului. Dintre aceștia, 40000 sub Maregruder sunt lăsați în câmpul întărât de împrejurul Richmondului, iar cu restul trece, la 26 Iunie, la Meadow-Bridge pe malul stâng al râului Chikahoming și lăsată puternic la Mechanicsville divizia Porter, pe care o respinge spre Gaines-Hill. Mac-Clellan trimite în grabă trupe de ajutor lui Porter care la 27 este atacat din nou la Cold-Harbor. Porter cu 42.000 oameni reușește la început a menține pe sudici, dar atacat puternic de divizia Jackson, sosită cu câtevă ore înainte din valea Schenandoahului, este nevoie a bate în retragere.

Mac-Clellan care de mult timp se gândește la retragere o ordonă pentru ziua de 28 sau 29 Iunie.

Astfel armata de Potomac părăsește împrejurimile Richmondului îndreptându-se spre James-River prin White-Oak-Swamps și Malvern-Hill, pe niște drumuri foarte rele și hărțuit neconitenit de trupele adversare. Ajuns la Harrison-Bay construiește diferite retrânșamente împrejurul acestui port în care se închide astăptând ajutoare, pentru a ridică moralul și a sporii efectivul trupelor sale care scăzuse în mod îngrozitor, dar guvernul federal refuză și hotărăște a forma o nouă armată de 70.000 oameni la Washington sub comanda generalului Pope, destinată a înainta pe uscat spre sud, a se uni cu trupele lui Mac-Clellan care să atace din nou Richmondul.

Operațiunile generalului Pope în contra Richmondului.

La 10 Iulie încep operațiunile îndreptânduse spre sud, pe linia ferată Culpeper Gordonsville (1).

La 18, ante-garda, trupelor lui Pope, întâlnește între Orange și Gordonsville un corp de armată sudist pe care Lee îl trimese spre nord sub Jackson încă dela 1 Iulie. Jackson prin mișcări bine combinate face pe Pope să credă că se găsește în fața întregei armate adversare și fără a opune re-o rezistență serioasă, se retrage în urma râului Rapidan. Jackson îl urmărește și la 8 August zdobește cu totul la Cedar-Muntain arier garda nordistă, după care Pope continuă a se retrage necontenit, și la 17 August trece pe malul stâng al râului Rappahannok.

„Iuvernul din Washington ordonă lui Mac-Clellan de a îmbarca cu toate trupele sale și a alerga în ajutorul capitalei. Pe la sfârșitul lui August armata lui Mac-Clellan transportată pe mare se află concentrată pe câmpul întărit dela Alexandria unde este fracționată și trimisă în diferite direcții așa că Mac-Clellan cu toate că păstrează comanda armatei, în realitate nu avea sub comandă să directă nici o trupă.

Armata sudistă a generalului Lee ne mai fiind necesară împrejurul Richmondului după plecarea lui Mac-Clellan se îndreaptă cu trupele sale spre nord, pentru a susține pe Jackson.

Jackson înainte de sosirea lui Lee executa un mars de flanc, înaintând spre est, ca să cadă în spatele armatei lui Pope, pentru a-i tăia retragerea spre Washington. La 27 August ajunge la stațiunea de drum de fier Bristow; iar la 29, trece Bulls-Runul și ocupă Centreville pătrunzând astfel între armata lui Pope și Washington. În timpul acestei mișcări are loc lupta de cavalerie dela Brandy-Station în ziua de 20 August.

1) Comandant de căpitanie a fost numit generalul Haleck care a format acest plan de operațiune.

Generalul Pope , care în tot timpul marșului de flanc, executat de generalul sudist, stătuse în nemîșcare, grăbește marșul spre nord și la 29, înainte de sosirea lui Lee, care urma acelaș drum cu Jackson, atacă cu o parte din trupele sale și respinge pe Jackson de la Centreville. În timpul acesta sasește generalul Lee cu gresul trupelor sudiste și la 30 August obligă pe generalul Pope a primi bătălia dela Bulls-Run în care sunt angajați câte 70.000 oameni de fiecare parte. Pentru a douaoară dela începutul campaniei această localitate servește de întâlnire trupelor adverse; dar de astădată nordiștii sunt cu totul bătuți și sfărămăturile armatei lor scapă cu fuga închizându-se în cîmpul-întărit dela Alexandria.

Ofensiva lui Lee la Mariland.

Lee trece pe malul stâng al Potomacului în zilele de 5 și 6 Septembrie și se îndreaptă spre orașul Frederick, în Mariland, unde ante-garda sa sosește în ziua de 8 fără a ține seamă de cîmpul-întărit dela Alexandria și de localitatea Harpers-Ferry unde erau 12.000 nordiști. După trecerea Potomacului Lee trimite, la 12 Septembrie, pe Jackson prin Williamsport pentru a surprinde localitatea Harpers-Ferry.

Mac-Clellan, hotărăște să vie în ajutorul acestei localități și părăsește Washington la 12 Septembrie și în fruntea a 100.000 oameni îndreptându-se spre South-Mountais pe malul stâng al Potomacului. Dar Harpers-Ferry capitulează la 15 Septembrie, înainte de a putea fi ajutat.

După aceasta Jackson merge în ajutorul lui și sosește tocmai la timp, pentru a lua parte la luptă. Lee ocupase o poziție de apărare pe râul Antietam cu centrul la Sharpsbury. La 16, Mac-Clellan înaintează cu 80.000 oameni spre râul Antietam și pierde toată ziua în lupte de ante-gardă, amânând bătălia pentru a doua zi. Grație acestei greșeli Jackson ajunge la timp și ia parte la bătălie, ridicînd astfel efectivul trupelor generalului Lee la 60.000 oameni.

La 17 Septembrie, Mac-Clellan ataca pozițiunea adversară dela Sharpsburg; dar cu toate pierderile enorme, aproape 13.000 oameni de fiecare parte, bătălia rămâne nehotărâtă și la sfârșitul zilei armatele adverse ocupă vechile poziții ce aveau înainte de luptă. Cu toate acestea, Lee văzând că, cu trupele de cară dispuse nu se poate menține în Mariland hotărăște a se retrage din fața armatei adverse și la 19, trece pe malul drept al Potomacului, fără a fi urmat de Clellan. Trupele sudiste se retrag în liniste și ocupă Martinsburgul, după care urmează un timp de întrerupere în marșul operațiunilor.

Până la 24 Octombrie a mai avut loc un mare raid de cavalerie sudistă sub generalul Stuart, cu efecte mai mult morale decât materiale..

Acest raid însăjumăță guvernul nordist care reproșează lui Mac-Clellan inacțiunea sa, și-i ordonă de a lăsa ofensiva. La 25 Octombrie, Mac-Clellan trece pe malul drept al acestui râu și înaintează încet spre Warrenton, lăudând o mulțime de măsuri nefolositoare. Pentru a nu fi întors, Lee părăsește Martinsburgul și se retrage spre sud, reluând dispoziții pentru a concentra toate trupele sale în urma râului Rappahannock și a primi bătălia, în caz când Mac-Clellan s-ar hotărî să-l atace serios de astă-dată.

La 5 Noembrie, guvernul Federal nemulțumit pentru a doua oară de Mac-Clellan îl destituie, numind comandant al armatei de Potomac pe generalul Burnside.

Operațiunile lui Burnside din 1862 în contra Richmondului.

Generalul Burnside hotărăște a lăsa imediat ofensiva și a executa o mișcare de întoarcere dela Warrenton, spre Fredericksburg să treacă Rappahannokul în apropiere de acest punct, și să întoarcă flancul drept al armatei lui Lee, tăindu-i comunicațiunile cu Richmond.

Lee descoperă acest plan și pentru a nu fi în-

tors ocupă pozițiuni pe malul drept al Rappahannokului și mai cu seamă înălțimile, care formează un arc de cerc, la sud de Fridericsburg.

La 16 Noembrie, Burnside înaintează până la Falmouth aproape de Fridericsburg, unde este nevoie să se opreasă, pentru a aștepta echipajul de pod necesar trecerea Rappahannokului. Echipajul nu sosescă de cât la 10 Decembrie. Cu chipul acesta surprinderea pe care se bază pentru a trece acest râu, ne mai fiind cu puțină trecerea a trebuit să se execute sub focurile adversarului. Sub protecțunea unei artilerii puternice podul poate fi construit și la 13 Decembrie, armata nordistă în număr de 140.000 oameni, atacă de front înălțimile dela sud de Fridericsburg apărate de 90000 sudisti. Atacul fiind rău condus, nordiștii sunt respinși și pierd 10000 oameni, în timp ce sudiștii, bine adăpostiți în retrancamentele construite, nu pierd de cât 1800 oameni.

A doua zi Burnside voiește a reînnoi atacul pozițiunii, dar mai toți comandanții de corp de armată se opun. Acest act de indisiplină îl silește a-și da demisia care este primită de guvernul federal și la 25 Noembrie, generalul Hooker, cel mai infocat oponant al lui Burnside, este însărcinat cu comanda acestor trupe.

După această bătălie operațiunile sunt suspendate de ambele părți, din cauza timpului rău care face marșurile imposibile, iar armatele adverse; față în față, organizând trupe nouă așteaptă trecerea iernii pentru a reîncepere operațiunile.

Operațiunile din 1862 dela vest

Generalul sudist A. Johnston, ocupă la începutul anului 1862, un front strategic prea întins în raport cu efectivul trupelor sale, și anume: dreapta la Bowlingreen, centrul la Fort-Donelson și Fort-Henry, iar stânga, se întindeă până la Columbes, pe Misișipi. Rezerva, în urmă la Nashville.

Generalul nordist Halleck, văzând greșeala gene-

ralului Johnston hotărăște de a face câte o demonstrație asupra aripelor frontului adversar și a înderpta atacul principal asupra centrului, pentru a-l rupe și a separa astfel în două părți armata sudistă; iar în urmă să opereze în linii interioare și să le hătă separat. Trimit o divizie din corpul generalului Grant spre Cairo, pentru a amenința pe Beauregard, o altă divizie spre Mumfordsville, pentru a executa demonstrația asupra aripei drepte; iar Grant cu celelalte trei diviziuni din corpul său și susținut de o flotilă comandată de amiralul Foote, atacă centrul armatei sudiste la Paducah.

Halleck începe ofensiva la sfârșitul lui Ianuarie 1862 și la 3 Februarie trupele însărcinate cu atacul centrului, ocupă Fort-Henry, iar după câteva zile, ocupă și Fort-Donelson, separând astfel în două părți armata sudistă. Johnston recunoscând astfel greșeala ce a făcut de a se întinde pe un front prea mare ordonă retragerea tuturor trupelor sale spre sud și conducerea lor la Corinth.

Halleck, la rândul său, ordonă concentrarea trupelor nordiste la Pittsburg, de unde trebuie să ia în urmă ofensiva și să atace puternic pe Johnston.

La 6 Aprilie, înainte ca toate trupele nordiste să sosescă la Pittsburg, Johnston ia ofensiva, atacă poziția întărită de trupele lui Grant în acest punct și le respinge până la râul Tenes. În acest atac generalul A. Johnston este rănit și Beauregard ia comanda trupelor sudiste. În noaptea de 6 spre 7 Aprilie, Grant însă este întărit cu diferite dețașamente din corpul său de armată care nu ajunseră la timp pentru a lua parte la luptă; iar a doua zi execută o întoarcere ofensivă și respinge trupele sudiste până la Corinth. În aceste două zile de luptă pierderile sunt enorme de ambele părți: 11000 sudisti și 14000 nordiști.

În același timp flota lui Foote ajunge până la portul Memphis, pe care îl ocupă.

Întimpul acestor evenimente, Halleck părăsește St. Louis și la 12 Aprilie, sosind la Pittsburg, împarte trupele nordiste de pe acest teatru de operații în

trei corpuri de armată : cel dela aripa dreaptă, compus din patru divizii , sub generalul Pope , este destinat a opera pe fluviul Misisipi ; cel din centru, compus din opt divizii, sub generalul Grant este destinat a continua operațiunile în Tenes și în fine cel dela aripa stângă, compus din patru divizii sub generalul Buell ; este destinat a opera în Kentuchi.

La 30 Aprilie, Grant atacă câmpul întărît sudist dela Corinth, însă este respins ; iar la 17 Mai se hotărăște a-l asedia în regulă. Că 28 Mai sudiștii temându-se de a fi blocați părăsesc Corinthul și se retrag spre est.

La această epocă, Richmondul fiind serios amenințat de armata lui Mac-Clelian, sudriștii hotărăsc a-concentra cât mai multe trupe împrejurul acestei capitale pentru a se opune trupelor adversare din orice direcție ar sosì. Conformându-se acestui plan, grosul trupelor sudiste dela vest cu un efectiv de 50000 oameni, sub generalul Braxton-Bragg, este concentrat între Knoxville și Shatanooga ; alții 10000 erau însărcinați a asigura comunicațiunile acestei armate cu Virginia ; iar în provincia Misisipi ; este lăsat generalul Van Doorn numai cu 10.000 oameni

Generalii nordiști Halleck și Pope, cari își făcuseră oarecare renume pe teatrul de operațiune dela vest sunt chemați pentru a comanda pe teatrul principal de operațiune iar comanda superioară a trupelor nordiste de la vest este încredințată generalului Grant. Grant din cauza micului efectiv al trupelor sale nu poate executa, decât câteva mici operațiuni după cari este silit a se ține câtva timp în defensivă.

In luna August, pe când generalul Lee se pregăția a lua ofensiva în Virginie, Braxton-Bragg pleacă în două coloane de la Knoxville și Shatanooga, pentru a ataca aripa adversară sub Buell, aflat dealungul căii ferate Louisville-Nashville. Coloana din dreapta , sub generalul Kirby-Smith, urmând drumul prin Barbons ville și Lexington ajunge până la Cynthiana unde pe la jumătatea lui Septembrie, se oprește pentru a se pune în legătură cu coloana lui Kirby-Smith.

Buell, văzându-se atacat, lăsă o puternică garnizoană la Nashville și concentrează grosul trupelor sale la Louisville, pentru a se opune lui Bragg.

În timpul acesta, Lee fiind silit după bătălia de la Antetiam să se retrage spre sud, ofensiva lui Bragg; în valea râului Ohio, nu mai putea avea mari rezultate pentru care cauză trupele sudiste sunt din nou retrase spre Knoxville dând mai multe lupte de ariergardă.

Van Doorn unindu-se cu alte dezașamente sudiste încearcă cu 4000 oameni să ocupe din nou câmpul întărit de la Corint, însă la 3 Octombrie este cu totul respins de trupele lui Grant.

Operațiunile lui Hooker din 1863 în contra Richmondului

Armata nordistă din Virginia este ridicată la efectivul de 160.000 oameni; iar cea sudistă abia atinge cifra de 100.000 oameni. Din cauza acestei inferiorități, generalul Lee așteaptă cu oarecare teamă începutul operațiunilor.

Hooker hotărăște să atace unul din flancuri. Pentru aceasta își face planul de a însela pe Lee, printr-o demonstrație asupra frontului, în timp ce grosul trecând Rapidanul, să atace flancul stâng, sau să se îndrepte direct spre Richmond, pentru a sili astfel trupele sudiste să părăsească pozițiunea fortificată de la Fridericsburg.

La 27 Aprilie, Hooker lăsă în Falmuth 10.000 oameni pentru demonstrația de front; iar cu grosul trupelor trece Rappahannokul la Germanna și Rapidanul la Elys-Ford și la 30 concentrează peste 80.000 oameni la Chancellorsville, trimițând cavaleria lui Stoneman, peste 10.000 călăreți, ca să execute o raită spre Richmond.

Lee înștiințat la timp de această mișcare de întoarcere, lăsă o parte din trupele sale să apere pozițiunea dela Fridericsburg, iar cu 55.000 oameni se îndreaptă spre Chancellorsville, pentru a ataca pe Hooker. La 3 Mai Lee cu două divizii atacă trupele ad-

versare de front, iar generalul Jackson cu alte trei diviziile este trimis în contra fancului drept. Aceste din urmă trupe profitând de un teren acoperit, ajung către seraă aproape de pozițiunea trupelor nordiste pe care le respinge, dar din cauza nopții, nu pot execuța urmărirea care ar fi putut dezorganiza trupele adverse și ar fi asigurat astfel victoria. În această noapte armata sudistă pierde pe generalul Jackson, unul din cei mai buni generali ai săi care este ucis din greșeală de propriii săi soldați.

Tot în această noapte, trupele demonstrative ale lui Hooker trec Rappahannokul la Falmouth și resping pe sudiști din pozițiunea dela Fridericsburg. La 3 Mai, Lee lăsă jumătate din trupele sale la Chancellorsville, pentru a observa pe Hooker, iar cu cealalta parte aleargă în contra trupelor demonstrative dela Fridericsburg pe care nu le poate atacă, căci prin manevre bine combinatice reușise a retrage pe malul stâng.

In ziua de 5, Lee se îndreaptă din nou spre Chancellorsville, pentru a reatacă pe Hooker în ziua de 7. Acest general însă temându-se de a primi bătălia cu un râu în spate, părăsise pozițiunea în noaptea de 5 spre 6 și se retrăsese pe malul stâng al Rappahannokului.

Ofensiva lui Lee din 1863 în Maryland.

In urma acestor mișcări, armatele adverse reocupă vechile poziții pe care petrecuseră iarna, și, până la începutul lunei Iunie, operațiunile sunt din nou suspendate de ambele părți. Armata lui Hooker, se ridică la 65000 din cauza concedierii voluntariilor care împliniseră serviciul. Pentru a remedia acest rău, guvernul federal, ordonă aplicarea legii prin care serviciul militar devine obligatoriu. Această măsură cauzează mare nemulțumire în statele federale de nord. Sudiștii vroind a profita de această nemulțumire hotărăsc a luă ofensiva și fac apel la democrații din statele de nord.

Pentru executarea acestui plan, Lee împarte armată sa de 100.000 oameni în trei corpuri de armată: unul

la Fredericksburg, iar cu celelalte două corpuri spre Culpeper, pentru a trece în valea Shenandoahului.

Hooker nu află de această mișcare decât la 13 Iunie, când avant-garda lui Lee ajunsese aproape de Martinsburg. Pentru a se opune acestei invaziuni, Hooker părăsește Rappahannokul se îndreaptă spre nord prin Damfries, trece Potomacul la 23 Iunie și ocupă o poziție pe râul Monocacy cu centrul la Friderik. În timpul acesta guvernul Federal nemulțumit de Hooker, îl înlocuește la 27 Iunie, prin generalul Meade.

Lee trecuse Potomacul pe la Williamsport, încă de pe la jumătatea lui Iunie și înaintase înapoi la Chambersburg, unde așteptă rezultatul răscoalei democratilor pe care compta, dar care nu avu nici un rezultat satisfăcător pentru sudiști.

La 29 Iunie, Meade cu 80.000 oameni se îndreaptă spre Gettysburg, către care înaintă de asemenea și armata sudistă cu un efectiv aproape egal.

In zilele de 1 și 2 Iulie, au loc mai multe lupte de avant-gardă, iar în ziua de 3, se dădu bătălia principală cunoscută sub numele de bătălia de la Gettysburg, una din cele mai săngeroase bătălii din această campanie și cu toate pierderile enorme de 23000 nordiști și 26000 sudiști, rezultatul este nehotărît.

Lee, ale cărui trupe începuseră să simtă lipsa munitionilor se hotărăște la 5 Iulie să renunță la ofensivă și să retrage spre sud. Cum însă Potomacul era foarte mare și recerea imposibilă, Lee ocupă o poziție pe malul stâng al fluviului, unde așteaptă mai multe zile sosirea lui Meade, dar care neverind și apele scăzând, armata sudistă poate trece la 14 pe malul drept, după care se îndreaptă spre Rappahannock în timp ce armata nordistă scoară și ea spre sud; înăndu-se însă necontenit pe malul stâng.

Din acest moment nordiștii încep a avea superioritatea asupra sudiștilor și propunerile de pace făcute de Jefferson Davis sunt respinse de guvernul federal.

Asediul portului Charleston.

Guvernul nordist ordonase de mult timp blocarea porturilor sudiste, dar adesea vasele sudiste reușești a-l străpunge. Aceasta silește pe Președintele Lincoln a ordona luarea cu forța a câtorva porturi sudiste mai importante, între cari fu și portul Charleston, care era considerat ca focarul mișcării și care cel dințâi insultase culorile nationale americane. Acest port apărut de generalul Beauregard, era despre uscat înconjurat de mlaștine și nu putea fi atacat decât despre mare. Încă din anul 1861, nordiștii făcuseră câteva mici încercări pentru a ocupa acest port, dar eel dințâi atac serios nu are loc decât în luna Iunie, 1863 când o flotă comandanță de admirul Dahlgreen, transportă 20.000 oameni, pe cari sub comanda generalului Gillmore ii debarca în insula Folly, puțin la sudul insulei Morris, pe care se afla fortul Wagner.

La 11 Iulie, în urma unui foc puternic; executat cu o zi înainte asupra fortului Wagner; de bateriile construite în insula Folly, Gillmore ataca acest fort și deși nu reușește a-l lua poate însă să se menție în insula Morris, unde cnostruiesc alte baterii pentru a-l bombarda. În urma unui nou atac executat în ziua de 18 și care nu avu un rezultat mai bun, Gillmore se hotărăște a face un asediul în regulă în contra acestui fort. Asediul începe în ziua de 20 Iulie și până la 27 August sunt construite cinci paralele împrejurul fortului; dar în noaptea de 6 spre 7 Septembrie, garnizoana sudistă văzându-se amenințată îl părăsește.

In timpul asediului fortului Wagner; alte baterii bombardează fortul Sumter, care este atacat fără succes la 7 Septembrie.

In urmă, generalul Gillmore se mulțumește a bombardă din când în când acest fort fără a-l mai ataca, și deși portul Gharleston rămâne în mâinile sudiștilor eșirea din port se facea cu multă greutate.

Operațiunile din 1863 dela vest.

Generalul Buell, este înlocuit, în Octombrie prin generalul Rosenkratz, care ordonă imediat concentrarea trupelor, prea mult răspândite de predecesorul său.

Generalul sudist Braxton-Bragg părăsește Shatanooga și înaintează spre Nashville, pe care-l întoară cu o parte din trupe, iar cu cealaltă parte ocupă o poziție de apărare la Murfreesboro, și ia măsuri pentru a organiza c-a doua poziție în urma acesteia la Tullahoma, unde să se poată retrage în caz de înfrângere.

La sfârșitul lui Noembrie, Rosenkrantz, cu 60.000 oameni, înaintează spre Nashville, pentru a-l ajuta a debloca. Trupele sudiste fără a rezista se retrag spre Murfreesboro. În zilele de 25 și 31 Decembrie, Rosenkrantz atacă poziția dela Murfreesboro, dar este respins și după obiceiul generalilor din această campanie ocupă o poziție în fața poziției adversare unde se întărește. Din acest moment operațiunile de pe acest punct sunt suspendate și nu încep decât cu sosirea primăverii.

În valea fluviului Misisipi, Grant se hotărăște a ocupa Wicksburgul punct principal de sprijin al sudiștilor.

El speră să fie ajutat pela sud de o flotilă nordistă, (amiralul Farragut), care încă din Aprilie 1862 ocupase Noul-Orleans

Nordiștii mai ocupau încă pe acest fluviu forturile dela Grandgulf și portul Hudson.

Primul atac dat în Decembrie 1862, pe la nord de Wicksbur nu reușește.

Grand găsim că atacul acestui port pela nord este greu de executat, hotărăște a-l atacă pe la sud. Pentru aceasta concentrează 60000 și o flotilă sub generalul Porter. Intre 22—29 Aprilie se dau diferite atacuri

și nordiștii reușesc să ocupe forturile Grandgulf și Gibson.

In acest moment Wicksburgulera apărat de 40000 oameni , alți 40.000 sudiști sub A. Johnston, se aflau la Jackson, la 65 kilometri numai de Wicksburg, gata a alergă în ajutorul acestui port.

După ocuparea fortului Grandgulf, Grant se duce mai întâi în contra lui Johnston, pe căre-l bate la 14 Mai și-l respinge spre Canton, după care se întoarce spre Wicksburg, pe care-l atacă la 22 ; dar fiind respins și hotărăște a-l asediă. La 3 Iulie, Wicksburgul fiind blocat și pierzând speranța de a mai putea fi ajutat de Johnston capitulează.

In acest timp alte trupe nordiste atacă pe uscat fortul Hudson care fiind în acelaș timp bombardat (despre fluviu, este silit să capituleze la 9 Iulie. Cu chipul acesta nordiștii devin cu totul stăpâni pe cursul fluviului Misisipi.

Rosenkrantz și Braxton-Bragg, stau într'o complecă inacțiune în tot timpul acestor operațiuni. Pe la jumătatea lui Iunie, Bragg trimite o divizie de cavalerie de 2000 călăreți, pentru a face o rază spre râul Ohio și care până la sfârșitul lui Iulie străbate provinciile Kentuchi Indiana și Ohio ; dar la 23 este înconjurat de numeroase trupe de milițieni, strânse într'adins contra lui, și întreaga divizie este aproape distrusă.

La 19 Iunie, Rosenkrantz se hotărăște a lua o cenușă în contra lui Bragg, făcând o demonstrație de front spre Tullahoma îiar grosul să înainteze prin Knoxville și să amenințe aripa dreaptă a armatei sudiste pentru a o săli astfel să părăsească pozițunea întărită dela Tullahoma.

La apropierea lui Rosenkrantz, Bragg se retrage spre Shatanooga, fără să fie urmărit de adversar.

După aceasta Rosenkrantz se îndreaptă spre Shatanooga, unde atacă trupele sudiste în zilele de 18, 19 și 20 Septembrie. In această bătălie, la care sunt angajati câte 60000 oameni aproape de fiecare parte Bragg dă probe de mari calități militare și reușește a respinge cu totul pe Rosenkrantz. Pierderile suferite

În aceste trei zile sunt 18.000 nordiști și 10.000 sudiști. Trupele nordiste fără a fi urmărite se retrag spre nord de Shatanooga, unde ocupă o poziție de apărare.

Rosenkrantz este înlocuit prin generalul Thomas; generalul Burnside păstrează comanda trupelor din departamentul Ohio; generalul Gherman este însărcinat cu comanda trupelor lui Grant; iar acest general primește comanda superioară a tuturor acestor trei armate.

Braxton-Bragg urmărește trupele nordiste la Shatanooga și încearcă a le bloca; dar Grand trimite în ajutor cea mai mare parte din trupele sale și ordonă în același timp lui Burnside de a înainta cât mai repede prin Knoxville spre acest punct. Pe la sfârșitul lui Octombrie, 85.000 nordiști sub Grant, se aflau la Shatanooga. Sudiștii nu puteau opune decât cel mult 55.000 oameni Bragg auzind de marșul lui Burnside prin Knoxville detașează pe generalul Longstreet cu 15.000 oameni pentru a-l opri; în timp ce cu restul trupelor se hotărăște a ține piept nordiștilor; concentrați în apropierea sa.

La 25 Noembrie; Bragg este bătut și respins spre est; iar Longstreet de retragerea șefului său este și el silit să părăsească orice operațiune în contra lui Burnside și să se retragă. Bragg este înlocuit prin generalul Jonston, care concentrează trupele sudiste la Dalton. Pentru a înlăuntră operațiunile armatei nordiste de pe teatrul principal de operațiuni guvernul hotărăște să opereze și în provinciile dela sud-est, pentru ca sudiștii să nu poată concentră întreaga lor atenție în Virginia.

Dar aproape în toate operațiunile dela Dalton. Golful mexic; Florida, Menfis; Meridian, portul Mobile, sudiștii sunt înfrânti sau respinși, aşa că în anul 1863 se termină în dezavantajul nordiștilor, deși la început avusese succese frumoase.

Operațiunile lui Grant din 1864 în contra lui Lee.

La 2 Martie 1864, Grant este numit locotenent-

General și comandant superior peste toate trupele nordiste, păstrând armata din Virginia sub ordinele sale directe.

El hotărăște să atace Richmondul cu 2 masse puternice, menținând însă și operațiunile secundare de pe celelalte trupe.

Armata lui Grant se compunea de astădată din 195.000 oameni, la nordul râului Rapidan sub generalul Meade. Deosebit mai erau 70.000 oameni, la fortul Monroe sub generalul Butler și 30.000 oameni sub generalul Siegel în valea Shenandoahului. În total trupele nordiste de pe acest teatru de operațiune se urcau la cifra de 295000 oameni. În contră aceste trupe sudiștii nu puteau opune decât cel mult 100.000 oameni împărțiti astfel: 60.000 în apropiere de Orange-Courthous sub generalul Lee; 5000 în garnizoana Richmondului; 10000 Carolina de nord; 10.000 garnizoana de la Wilmington, și alte mici garnizoane care complecțau cifra totală arătată mai sus. Infanteria nordistă se îmbunătățise foarte mult din punctul de vedere al disciplinei și al modului de a luptă. Comandanții nordiști se deprinseseră cu conducerea trupelor. Statul-Majora era bine exercitat, și cavaleria destul de numeroasă, era la înălțimea misiunii ei. Sudiștii atât de inferiori ca număr aveau încrere în geniul, în soliditatea trupelor lor și în lăzările defensive ce făcuse.

Spațiul dintre Richmond și Petersburg, era transformat de sudiștii într'un imens camp-intărit. Ei fortificaseră bine Richmondul și Petersburgul, și legăseră aceste două cetăți cu diferite retranșamente, pentru a acoperi calea ferată de 35 kilometri, aflată între aceste două orașe, așa că în total forma peste 120 km.. de fortificații.

Grand hotărăște să ia ofensiva pentru a săli armata lui Lee să se retragă în fortificații și apoi să blocheze. Armata lui Meade trebuia să treacă Rapidanul să se îndrepteze spre Richmond pentru ca să întoarcă aripa dreaptă a armatei lui Lee și să o sliească a se retrage. Această mișcare de întoarcere pe

Îa est, avea avantajul că permitea armatei lui Meade să se apropie de baia Chesapeake, pe unde se facea comunicațiunea cu trupele de la fortul Monroe. În timpul acestei mișcări Butler trebuia să urce James-River, și să înainteze până la City Point, la gura râului Appamatox unde să se fortifice și de unde să amenințe Petersburgul.

În 4 Mai armata de Potomac trece Rapidanul și se îndreaptă spre Wilderness.

Lee înștiințat se îndreaptă contra lui și la 6 Mai are loc bătălia de la Wilderness, în care cad peste 20000 morți de ambele părți, dar fără rezultat decisiv. Lee se retrage spre sud. Grant voește a se introduce între armata lui Lee și Richmond; dar Lee care se temea de o asemenea mișcare grăbește retragerea și ocupă pozițiunea dela Spottsylvania pe râul Po-Grant, atacă această pozițiuine din nou de 11 zile cu lupte sângeroase, astfel că Lee hotărăște să se retragă în alte poziții. Dar pentru a ascunde intenția de retragere, atacă la 19 Mai aripa dreaptă a lui Grant.

Grant înșelat nu observă retragerea trupelor sudiste spre Hanover-Junction, unde se fortifică din nou în poziționea dela Jerico.

Grant execută puternice recunoașteri în zilele de 24 și 25 Mai, în scop de a menține pe Lee în poziționea dela Jerico, iar cu grosul trupelor scoboară râul Pamunkey și se îndreaptă spre Cold-Harbor, pentru a tăia retragerea lui Lee.

Lee înștiințat la timp părăsește Jerico înaintează până la Hanover-Chourthouse, de unde se îndreaptă spre Cold-Harbor, pentru a opri marșul armatei lui Grant.

La 3 Iunie, Lee ataca puternic trupele nordiste, și le silește a schimba direcționea marșului spre est. Nordistii trec râul Chikagominy la Jones-Bridge, și Long-Bridge, și se îndreaptă spre Bermuda-Hundred și City-Point pe James-River, pentru a se întruni cu Butler care ocupase și întărisec acest punct încă dela 7 Mai.

Grant pierde până aici peste 60.000 oameni dar îl-a putut înlocui; în timp ce Lee, cu toate că nu pier-

duse decât 18.000 oameni, nu-i a putut înlocui, provocările sudiste fiind cu totul sleite și armata să scădea din ce în ce.

La 14 Iunie, Grant ajunge în apropiere de trupele lui Butler. Acì execută o demonstrație cu o parte din trupe în contra Richmondului, iar încearcă a luă cu forță fortificațiunile Petersburgului, dar este respins. Văzând că acestor fortificațiuni se hotărăște să le blocă și să le săli să se predeă prin foame. Pe când se petreceau aceste evenimente acì, alte succese sudiste pe teatrele secundare aduse multă îngrijorare guvernului federal de nord. Câștigă acì cele mai mari succese. Trupele sudiste sub generalul Breckinridge, bat trupele nordiste sub generalul Siegel în valea Shenandoahului. Siegel este înlocuit prin generalul Hunter. Hunter câștigă la început câteva mici victorii, dar la 19 Iunie noul comandant sudist generalul Early, în urma unor manevre bine conduse, sălește armata nordistă, între Stauton și Lynchburg, și se retrage în valea râului Kanawha. Early, devinind stăpân pe cursul râului Shenandoah, se îndreaptă spre nord, trece Potomacul și precedat de cavaleria sa, sub șeful de partizani Mosby, se îndreaptă spre Monocacy, unde la 7 Iulie, bate un corp nordist și îl respinge spre Baltimore.

Guvernul federal însărcinat de aceasta ordonă lui Grant să trimite pe mare două corpuși de armată din trupele de pe James River; pentru a proteja capitala. Aceste trupe sosesc la Washington tocmai în momentul în care Early cu 10.000 oameni și 40 tunuri ajunsese în fața fortificațiunilor. Early, văzându-se amenințat de aceste trupe, și aflând că trupele nordiste din valea râului Kanawha și alte trupe din Pennsylvania primiseră ordin de a alerga în valea superioară a Potomacului pentru a-l amenința pe la spate, este silit să bată în retragere spre Stauton. Generalul Wright comandantul trupelor din Washington urmărește slab și apoi renunță cu totul la ofensivă.

Early încurajat se întoarce din nou spre nord și înaintează până la Winchester, de unde trimite cava-

leria sa înainte, care trece la 28 Iulie Potomacul pe la Williamsport, dar este respinsă și nevoită a se întoarce înapoi în valea Shenandoahului.

Grant sosescă la Washington; formează din trupele de aici o singură armată, pe care o încredințea generalului Sheridan a cărui reputație începusese să fie cunoscută. Rolul acestei armate era defensiv până la momentul când Grant va lăsa ofensiva în valea Shenandoahului, pentru a respinge pe Early, care stă în aşteptare aproape de Winchester.

Grant părăsește Washingtonul și revine la trupele din fața Petersburgului.

Guvernul federal, neliniștit că Early se găsează prea aproape de Washington ordonă lui Sheridan să lăseze a lăsa ofensiva. La 18 Septembrie, Sheridan începe operațiunile și respinge pe Early dela Winchester.

Prima massă de 70.000 oameni sub generalul Sherman trebuiau să vină dinspre teatrul din Cumberland și a doua massă era armata de Potomac ținută de Grant sub ordinele sale directe.

Puțin în urmă Early profitând de o absență momentană a lui Sheridan dela trupe, se întoarce și reunescă a respinge trupele nordiste până la Winchester.

Dar, în acest timp, atât nordiștii lui Grant cât și sudiștii lui Lee dela Richmond aveau nevoie de ajutorare. Astfel Early este chemat de Lee în ajutorul Richmondului, iar Sheridan; este chemat de Grant la City-Noi, așa că nu mai rămâne în valea Shenandoahului, decât câteva mici corpuri de partizani.

Grant mereușind atacul forțat asupra Petersburgului, ordonă întărirea în vecinătatea uvraziilor sudiste.

Venirea iernii suspendă operațiunile importante din prejurul Richmondului.

Marșul armatei lui Sherman în Georgia.

Cum am spus, mai sus armata din Cumberland trebuie să fie pentru a conlucră la atacul Richmondului Grant a ordonat întrunirea celor trei armate din Cum-

berland, Tenes și Ohio într'o singură armată de 70 mii oameni, sub generalul Sherman, peentru a o conduce în contra Richmondui, iar generalul Thomas, cu 40000 este lăsat ca să păzească Tenesul și provinciile vecine.

Sudistii nu au decât cel mult 50.000 oameni sub generalul Johnston, la nordul provinciei Georgia însărcinat a împiedecă marșul lui Sherman.

La 6 Mai, Sherman se îndreaptă spre Atlanta, punct important de sprijin al armatei sudiste. Johnston inferior în număr, se ține în defensivă și reușește să împiedecă mult marșul lui Sherman. Johnston însă pierde teren necontenit și Sherman ajunge la 20 Iulie aproape de Atlanta.

Guvernul sudist înllocuește pe Johnston din comanda trupelor prin generalul Hood.

Hood încearcă a lăua ofensiva, dar este respins și nevoit să părăsească Atlanta. Sherman ocupă acest oraș și îl organizează, într'o cetate depozit, pe care să se sprijine în timpul marșului său în Georgia. Hood se retrage spre nord și căută să ameniuințe calea ferată Nashville-Atlanta, linia principală de aprovizionare a lui Sherman.

Sherman având siguranță că Thomas este destul de tare ca să facă față lui, Hood continuă marșul în Georgia.

Astfel străbate o regiune bogată departe de armata adversară, și poate nutri trupele din localitate prin rechizițiuni, ceeace n'ar fi putut să o facă în alte condiții.

După oarecari pregătiri, precum: tăerea liniei ferate între Dalton, și Atlanta, arderea accesului din urmă oraș, etc., Sherman în fruntea a 65.000 oameni și 72 tunuri începe, la 14 Noembrie, marșul spre Savannah, situat în Georgia pe țărmul Oceanului Atlantic. În drumul său, Sherman nu întâlnește decât câteva mici rezistențe, încercate de milиțiele locale și la 10 Decembrie 1864, după cincizeci și patru de zile de marș, în care străbate aproape 500 kilometri ajunge aproape de Savannah.

La 12 Decembrie, Sherman atacă fortul Allister din apropierea Savannachului; iar la 20, generalul sudist Hardee, care apără acest port, este silit să-l părăsească.

Hood ia la 19 Noembrie, ofensiva în contră lui Thomas, care se retrage spre Nashville dând difereite lupte de arier-gardă. Dar la 20 Decembrie primind ajutorare, respinge atacurile lui Hood și zdrobește cu totul trupele sudiste. Apoi execută o urmărire cu două brigade de infanterie călare pe cai urmărind rămășițele trupelor lui Hood și cauzându-le mari pierderi.

După această victorie, Thomas trimite un corp de armată spre Washington, unde ajunge la 25 Ianuarie 1865; și altul pentru a ajută operațiunile flotei în contra portului Mobile.

Operațiunile din 1865.

In timpul iernei, generalul Grant, pentru a nu ființe trupele în completă inacțiune și pentru a se pune în legătură cu Sherman, care ajunsese la Savannach, ordonă o expediție pe apă și pe uscat asupra portului Wilmington, singurul port de război important în mâinile sudiștilor și care nu fusese de loc atacat. Primul atac din Decembrie 1864 nu reușește dar la 15 Ianuarie 1865 începe al doilea atac forțat cucereste câteva întăriri dinprejurul portului Wilmington, ceea ce să le ste garnizoana sudistă de a-l părăsi, la 19 Februarie și a se retrage spre Goldsboro.

La Savannach, Sherman primește ordin dela Grant, să transportă pe mare, armata sa la City-Point, și de aceea la începutul primăverei, să înceapă operațiunile în contra câmpului-întărit Richmond-Petersburg.

Sherman încrezător în trupele sale cere să execute marșul pe uscat.

Pentru împiedecarea acestui marș sudiștii aveau sănătatea de Charleston o armată de 40.000 oameni sub generalul Beauregard.

Beauregard nereușind să oprească acest marș a fost înlocuit cu Johnston. Acesta cu toate eforturile nu reușește să împiedice marșul lui Sherman.

Rezultatul dobândit de Sherman simplifică foarte mult operațiunile nordiștilor, care în acest moment numai aveau de combătut decât armata lui Lee, aflată la Richmond-Petersburg și armata lui Johnston, aproape dezorganizată în urma înfrângerilor suferite.

La 27 Martie în consiliul dela City-Point dintre președintele Lincoln și generalii Grant și Sherman se hotărăște continuarea planurilor lui Grant, și anume: Armata de Potomac sub Meade, de pe malul drept al lui James-River să bopereze în contra Petersburgului; două corpuri de armată sub Ord, aflate pe malul stâng al acestui fluviu, să opereze în contra Richmondului; armata lui Sheridan, din valea Shenvandoahului, să respingă pe Early să tai orice comunicațiune a armatei lui Lee cu vestul și apoi să opereze în contra Richmondului-Petersburgului, împreună cu celelalte două armate. Armata de Tenes (sub Thomas) să ajute cu o parte din trupe atacul portului Mobile, iar cu cavaleria și cu restul trupelor de infanterie să se îndrepte spre Virginia pentru a se uni cu Grant sau cu Sherman, după împrejurări. Sherman să opereze în contra lui Johnston pentru a-l tăia de Richmond-Petersburg.

Sherman bate la 3 Martie pe Early cu o parte din trupe, iar cu celelalte se îndreaptă spre Withe-House și în noaptea de 25 spre 26 Martie și se duce la extrema stângă a trupelor nordiste dinprejurul Petersburgului pentru a le susține operațiunile.

La 29 Martie se încep oarecari atâcuri contră trupelor lui Lee, care nu dispunea decât numai de 60000 oameni, pentru a ocupa toate lucrările acestui vast câmp-întărit, și care trupe începuseră deja să sufere de foame, mai cu seamă de când Sherman tăiașe comunicațiunile cu sudul, întrunise dimineață un consiliu de război, care hotărăsc retragerea armatei sudiste spre sud-vest, urmând linia ferată Richmond-Dauville.

La 2 Aprilie, armata sudistă evacuează câmpul-

întărit ; iar Richmond este îndată ocupat. La 3 Lee ajunge la podul dela Matoax , și la localitatea Burckesville, pentru a deschide drumul. La 4 văzând că drumurile pe aci îi sunt excluse continuă marșul spre Lynchburg, trimițând avant-garda spre Farmville, care ocupă și întărăște podul depe Appomatox. Grant aleargă cu toate trupele sale în contra lui Lee ; căre cu lupte înverșunate la Farmville trece Appamatoxul la 8 Aprilie cu 30000 oameni, tot ce-i mai rămâsese din brava sa armată. Găsind și această direcțiune închisă, Lee se îndreaptă din nou spre sud și în zilele de 8 9, face două încercări puternice pentru a-și deschide drumul ; dar nereușind și somat de Grant a capitulă, cere o întrevedere generalului de căpitanie înamic, și chiar în seara zilei de 9 Aprilie se stabileste bazele capitulării.

La 5 Aprilie Grant, ordonă lui Sherman a începe operațiunile în contra lui Johnston. Armata lui Johnston care se găsea spre Lewington, în număr de 27 mii se retrage în fața adversarului.

Situațiunea acestei armate sudiste atacată de Sherman pe la sud și amenințată pe la vest era foarte critică și capitularea ei se aprobia cu pași repezi ; ceea ce se și întâmplă la 18 Aprilie.

Adăogăm aci că Grant, în condițiunile de capitulare a primit numai condițiuni militare, pe când Lee a primit și condițiuni politice între cări amnistia pentru sudiști care au trecut de partea nordiștilor, (parcă este cazul nostru). Johnston a preferat să fugă decât să primească aceste condițiuni. El fiind prinț a fost închis în portul Monroe.

CAPITOLUL VIII

RAZBOIUL DIN DANEMARCA 1864

Situația politică.

Danemarca era Stat confederat, sub un singur rege. Confederația se compunea din regatul Danemarcei, și din ducatele Elba: Schleswig, Holstein și Lauenburg.

Holsteinul și Lauenburgul făcea parte în acelaș timp și din confederația germanică. Locuitorii Schleswigului nu făceau parte din confederația germanică.

Cu toate acestea Holsteinul și Lauenburgul erau nemulțumiți de Danemarca, pe când Schleswigul era totdeauna nemulțumit deși locuitorii erau mai toți danezi.

La 1845, regele Cristian al VIII da oarecare drepturi locuitorilor din Schleswig; dar nu reușește să mulțami pe deplin.

La începutul anului 1848 Schleswigul, trage de partea lui Holsteinul și se revoltă contra Danemarcei.

Prusia care voia să facă din ducatele Elbei state independente, puse numai sub autoritatea Danemarcei, profită de aceste revolte și sub pretexts liniști-toare ocupă Holsteinul. Mai târziu, primește autorizațiunile să ocupe și Schleswigul.

Dela 1850 până la 1863 se restabilește oarecare liniște deasupra Vulcanului bine întrebuințat de Prusia.

Mai târziu, în urma mai multor note și contra note diplomatice, schimbată între guvernul danez, și dieta dela Frankfurt relative la regularea drepturilor coroanei Danemarcei asupra Ducatelor de Elba, dieta hotărăște, la 1 Octombrie 1863, a începe din nou războiul cu Danemarca, și însărcinează cu executarea acestei hotărâri pe: Hanovra, Saxa, Austria și Prusia.

La 14 Noembrie 1863 Danemarca votează o constituție care nu convine locuitorilor din ducatele Elbei.

Austria și Prusia recunosc pe Cristian al IX regelui Danemarcei ca duce al celor trei ducate de Elba; dar mențin hotărârea luată de dietă la 1 Octombrie 1863 de a face război Danemarcei.

La 23 Decembrie 1863, se începe executarea hotărârii dietei în contra Danemarcei și o armată formată din 10.000 saxon și hanovrezi, sub comanda generalului Hacke, intră în Holstein; iar alta tot de 10.000 oameni; formată din prusieni și austriaci se află în rezervă la Lübeck și Hamburg.

Danemarca refuzând cererea Austriei și Prusiei de a schimba constituținea, aliați i hotărăsc războiul contra Danemarcei.

Pe lângă aceste cauze; războiul Danemarcei are și o natură specială. Germania condusă de Bismarck, și bine pregătită din punct de vedere militar; dorește să încerce puterea ei contra Danemarcei, pentru că mai târziu să întoarcă această putere contra aliatei sale: Austria și apoi mai târziu contra Franței. Cum vom vedea cu ocazia războiului din 1870.

Situația militară.

Danemarca putea pune pe picior de război 80000 oameni și o flotă destul de însemnată cu 930 tunuri. Dar nu putea întrebunită în luptă decât cel mult 60000 oameni și numai o parte din flotă căci ceilalți oameni fiind din ducatele Elbei nu se putea compta pe ei; iar o parte din flota necesară pentru asigurarea comunicațiunii între insule și continent. Din acești

de a părăsi 'Dannewerkul ; aşa că încă din ajunul trecerii, Danezii se retraseră spre nord către Duppel cu grosul iar cu o parte din forțe în Iutlanda.

In ziua de 6 austriacii, aliații încep urmărirea trupelor lui Meza.

La 7 Februarie, divizia de gardă prusiană ocupă Flensburg și Ban ; corpul principelui Frideric-Carol ocupă Glucksburg ; iar austriacii se opresc la sud de Flensburg. Aci se oprise pentru câteva zile din cauza oboselii trupelor.

La 11 Februarie, aliații reîncep ; mișcarea ofensivă și până la 17 ajung în fața pozițiunilor de la Duppel, după oarecare lupte cu pierderi de o parte și de alta, dar cu avantajii de partea aliaților .

Prusienii ne fiind hotărâți asupra modului de a ataca pozițiunea de la Duppel, pierd mult timp ; cu șiferite recunoașteri, cari dădură loc la mai multe lupte, precum și a fost aceea de la Bffelcoppel în ziua de 18 Februarie, La 20 se făcuseră alte recunoașteri la aripa stângă prusiană în spre Satrup și Kichebüll, dar care fură suspendate în curând din cauza zăpezii.

Statul-Major prusian credea că Duppel este un al doilea Sevastopol, și că nu s-ar putea lua decât în urma unui asediu în regulă, pentru care scop face pregătiri și aduce mai multe tunuri de asediu din cetele prusiene.

La 8 Martie, cu toată opunerea Engliterei ; aliații încep mișcările pentru a intra în Iutlanda, spre Fredericia spre Veile și spre Eistrup.

Aceste mișcări provoacă următoarele ciocniri principale :

a) Atacul pozițiunilor din spre Fredericia ; aliații fac 200 prizonieri.

b) Cavaleria austriacă întâlnește aproape de Veile cavaleria daneză, pe care o respinge

c) La 8 Martie, pe la orele 12 din zi ; aliații resping avant-posturile daneze și ocupă Veile, iar către orele 6 seara atacă pozițiunea adversară de front, pe care reușește să o lua când danezii se retrag, după ce

perduseră peste 600 oameni. Austria cii nu perd în această bătălie decât vre-o 100 oameni.

d) La 11 Martie aliații ocupă Horsens, iar trupele daneze se retrag necontenit, mai întâi spre Skanderborg și apoi spre Viborg.

e) La 12 ocupă Skanderborg, părăsit de trupele daneze; iar la 13 cavaleria și brigada generalului Dornbus, ocupă Aarhuus deasemenea părăsit.

f) La 19 Martie, trupele aliate încep împresurarea Fredericiei.

g) În zilele de 20 și 21, aliații bombardează puternic Fredericia și somează pe generalul Lunding comandantul garnizoanei cetății, a se predă. În urma refuzului, primit, aliații suspendă bombardarea și se mulțumesc a complecta învestirea.

Luarea pozițiuniei dela Duppel

În luna Martie, aliații hotărăsc asediul regulat la Duppel.

La 15 Martie, baterii armate cu tunuri ghintuite de calibră 24 încep focul contra cetății și cu toată distanța cea mare la care trăgeau (2.000 și 4000 metri) produc un efect puternic.

La 17 Martie, 6000 danezi încercă o eșire în spre Rochebull și apoi o alta înspre Vester-Duppel, dar sunt respinși.

În dimineața de 28 Martie se resping avant-posturile daneze dintre șoseaua Sonderburg și malul Veningborg.

În urma unei lupte puternice la care ia parte și cūrasațul danes Rølf-Krake, Prusienii perd în această zi 187 de oameni, iar danezii 145.

În noaptea de 29 spre 30 Martie, trupele prusiene sapă întâia paralelă la 900 metri de uvrajele daneze.

La 2 Aprilie, toate bateriile de asediul deschid un foc puternic; iar către seară prusienii încercă să transmită trupe în insula Alsen, făcându-le să treacă Alssundul la Baledgard. Trupele și cele necesare pentru trecere erau adunate; dar ea nu se putu face din cauza timpului rău.

In noaptea de 7 spre 8 Aprilie, Prusienii sapă o jumătate de paralelă la vr'o 200 metri de paralela în tâia; iar în noaptea de 10, spre 11, săpă a doua, la 500—600 metri de uvrajele pozițiunii. De la 8 la 11 Aprilie, atacatorii urmează alte diferite baterii în fața sectorului de atac, ales la aripa stângă a pozițiunii.

La 11, avant-posturile aliaților înaintează până la 400 metri de aripa dreaptă a pozițiunii.

În noaptea de 12 spre 13, alte opt baterii sunt armate, parte pentru a trage în contra uvrajelor dela aripa dreaptă a pozițiunii; parte pentru a trage în contra bateriilor daneze, stabilită în insula Alsen și a opri bastimentele lor de a intră în Alsund.

În noaptea de 13 spre 14 Aprilie, prusienii sapă paralela a treia, la 250 metri aproape de uvrajele pozițiunii, care în noaptea următoare este largită și preparată cu trepte pentru eșirea trupelor la asalt.

Ziua de 18 Aprilie este aleasă pentru a da asaltul asupra uvrajelor No. 1, 2, 3, 4, 5 și 6. Pentru această, în noaptea de 17 și 18 se aduc în paralela a treia vr'o 8000 oameni; făcând parte din toate brigadile, cu cari se formează șase coloane de atac deosebit de 5000 oameni opriti în rezervă.

Pentru reușita acestui asalt s'au mai luat dispozițiunile următoare: O brigadă să ocupe paralela a treia în locul trupelor eșite la asalt, iar astă brigadă să se opreasca în urma paralelei întâia.

O brigadă va ocupa Rachebüll, în fața uvrajelor dela aripa dreaptă a pozițiunii; iar divizia de gardă în urma ei la Satrup să formeze rezerva.

O brigadă să ia locul trupelor de asalt în cazul când acestea ar înainta spre Düppel.

O brigadă (generalul Goeben) să treacă în insula Alsen pe la pădurea dela Satrup.

Trupele prusiene hotărâte a executa asaltul se urcă la cifra de 20000 oameni, în care efectiv nu intră brigada generalului Goeben.

Trupele apărării, erau dispuse astfel: două brigăde cu 5000 oameni, ocupau linia de redute, o brigadă de 2500 oameni, se afla în urmă și forma întâia

rezervă; o brigadă de 2.500 ocupă capul de pod dela Sonderburg și, în fine, o altă brigadă se află pe la Sundsmark în insula Alsen și formă adevărata rezervă generală a apărării.

La 18 Aprilie în zori de ziua, toate bateriile prusiane deschid focurile însupra uvrajelor pozițunii. Trupele daneze părăsesc aceste uvraje și se adăpostesc în liniile dintre intervale; iar în redute nu rămân decât câteva posturi și oamenii strict necesari pentru serviciul tunurilor.

La 10 ore ~~precis~~, artleria prusiană începează focurile și coloanele de asalt es din paralela a treia și se aruncă însupra uvrajelor inamice. După o jumătate de oră drapelul prusian fâlfâie deasupra tuturor redutelor dela aripa stângă a pozițunii. Trupele atacului intraseră în unele redute înainte chiar ca garnizoana lor să fi avut timpul să le ocupe; într'altele intraseră în același timp și numai în unele din ele, danezii avuseseră timpul să le ocupe și pe cari trupele prusiene au trebuit să le ocupe cu forță.

Trupele de rezervă daneze aleargă spre linia a doua de redute, construite în timpul asediului, în urma liniei întâia; pentru a susține retragerea trupelor respinse.

Coloanele prusiene de asalt, urmăresc trupele daneze până dincolo de linia a două, unde de abia sunt oprite prin intervenția rezervei daneze.

Sosind însă noi trupe de asalt, aliații resping pe danezi care părăsesc și paralela a treia. Prin intervenirea de noi trupe de ajutor, danezii sunt respinși și nevoiți a se retrage spre capul de pod. Cuirasatul Rolf-Krake încercase dela Venningbond ca să ia parte la luptă; dar a fost silit de bateriile prusiene să se retragă.

Pela orele după amiază fortificațiunile de la Düppel sunt ocupate de prusieni; iar danezii nu mai sunt stăpâni de cât pe capul de pod pe care se pregătesc să-l părăsească, retrăgându-se în insula Alsen.

Artleria de câmp prusiană înaștează și deschide focurile în contra capului de pod, silind astfel tru-

pele daneze de a-l părăsi cât mai repede. Prusienii îl ocupă, dar fiind obosiți se opresc și nu încearcă a-i urmări în aceeași zi în insula Alsen.

Pierderile suferite de prusieni în această zi se urcă la aproape 1200 de oameni, pe când danezii pierd peste 4.500 dintre care vr'o 2.000 sunt morți sau răniți iar restul prizonieri.

Diferite operațiuni până la sfârșitul războiului.

In timpul acestui război au mai avut loc următoarele operațiuni militare.

1. Generalul Schlegell protege coastele mării Baltice în contra danezilor; cari atacau fără deosebire toate vasele germane.

La 15 dimineață, el ocupă insula Fehmarn și face prizonier un detașament danez care aduna rechiștiuni.

In Iutlanda, dela bombardarea Fredericiei, operațiunile fuseseră suspendate; iar după luarea poziției de la Düppel, cele nouă batalioane din gardă.

Un corp de armată sub generalul Vogel de Falkenstern înaintează la nord de Veile și la 29 Aprilie ocupă linia de la Mariager la Holstebro, prin Hobro și Viborg, fără a avea vr'o ciocnire serioasă cu trupele adverse.

Tot la 29 trupele austriace se aflau încă la Fredericia, unde generalul Gablenz cu corpul său de armată fusese nevoit să facă un asediu în regulă; ajutându-se în urmă de artleria prusiană de calibru mare, care rămăsese disponibilă după luarea poziției de la Düppel. Dar trupele daneze începuseră încă de la 26 Aprilie să părăsească de bunăvoie această cetate, care la 29 este ocupată de austriaci.

Prusienii înaintează necontentit spre nord și la 5 mai ocupă Asiborg; iar austriacii se întind spre vest până la Varde și Ringkjoebing.

2). Prusia trimisese în marea Baltică, încă dela începutul campaniei, toate vasele sale de război, și toate canonierele, pentru a și protege porturile în con-

tra danezilor și pentru a împiedeca blocarea lor. Austria trimisese de asemenea o flotă în marea Nordului pentru a proteja comerțul german.

3). În vecinătatea insulei Rugen au avut loc mai multe întâlniri între vasele adverse. La 17 Martie, o mică flotă prusiană, compusă din două corvete cu 41 tunuri și un avizo cu 2 tunuri, făcând o recunoaștere prin apropiere, zăresc lî est de Rugen cinci vase daneze cu 182 tunuri și deschid imediat focurile asupra lor, dela o distanță de aproape 4.000 metri. Vasele prusiene se retrag și pentru a scăpa de urmărire intră în portul Swinemunde. Această mică întâlnire a fost cea mai însemnată operațiune maritimă din marea Baltică.

4). În marea Nordului, avant-garda escadrei austriace sub Tegethoff, compusă din două fregate cu 82 tunuri, împreună cu două vase și două canoniere prusiene, se duce la 4 Mai la Cuxhaven; pe care îl părăsește la 6, din cauză că aflase că mai multe vase daneze fuseseră zărite la gurile Elbei. La 8, Tegethoff se întoarce din nou la Cuxhaven, fără că vasele sale răspândite pentru a face recunoașteri, să fi zărit ceva. La 9 dimineață, Tegethoff aflând că vase adverse se află în spatele Helgoland, se duce spre dânsene și la estul insulei întâlnește trei vase daneze cu 182 tunuri, sub Svenson; pe cari le atacă. În această luptă navală, aliații sunt la început victoriosi; dar în timpul luptei, vaporul austriac Schwarzenberg aprinzându-se, Tegethoff decide să înceteze lupta și să se retragă spre Helgoland, urmat de vasele daneze. Fregatele austriace au pierdut 130 oameni, danezii 68; iar prusienii cari au fost mai departe de linia de luptă, n'au pierdut nici un om.

Ultimile operațiuni

La sfârșitul lui Aprilie se întâlnește la Londra o conferință, la care iau parte toate puterile mari europene precum și Suedia, Danemarca și confederația germanică. Se încheie mai întâi la 12 Mai un ar-

misiu pentru o lună și care se prelungește apoi până la 26 Iunie. Danezii crezând că în caz de reinceperea ostilităților vor fi ajutați de vre'una din puterile mari, se arată foarte pretențioși; dar conferința se închide fără să se fi hotărît cevă; iar ostilitățile se reîncep.

Generalul Wrangel este înlocuit de către principalele Frideric-Carol, care hotărăște a cucerî întreaga insulă Jutlanda, precum și insula Alsen și chiar alte insule, de va fi trebuință.

In insula Alsen, danezii nu aveau decât 9.000 oameni.

Pentru a trece Alsundul, prusienii strâng aproape de pădurea Satrup 160 de luntri și 32 pontoane, precum, și un echipaj de poduri.

In noaptea de 29 Iunie se armează mai multe baterii la sudul punctului de trecere și se începe trecerea.

In fața punctului de trecere danezii nu aveau decât 1.300 oameni și aceștia erau foarte răspândiți.

Pe la 2 ore dimineață se îmbarchează și se îndreaptă spre insulă, întâiul detașament prusian, care la 150 metri de țarm este întâmpinat de focurile danezilor, pricinuindu-i mare rău; fără a fi însă împiedecat de a debarea. Danezii se retrag spre sud, rezistă câțiva timp la Ronhof; dar sunt și de aci respinși spre Kyder unde sosește un regiment de rezervă dela Ulkebull pentru a-i susține.

In timpul acesta; trupele generalului Manenstein treceau neconitenit în insula Alsen. Cuirasatul Rolf-Krake încearcă a se opune la această trecere; dar este respins de focurile bateriilor prusiene. Pe la orele 4 dimineață, Manenstein avea în insulă două brigăde și ocupase Kyaer.

De la Kyaer danezii încearcă a se retrage spre Floruphaff; unde trebuie să se îmbarcheze, pentru a părăsi insula; dar urmărit de aproape de prusieni sunt siliți să se îndrepte spre peninsula Kekins. Trupele prusiene obosite, se opresc pe la orele 10, fără a încercă să intre în peninsula, care nu este ocupată

decât la 1 Iulie, când este cu totul sărăsită de danezi.

Ocuparea insulei Alsen costă pe prusieni aproape 400 oameni; iar pe danezi vre-o 4000, dintre care peste 2500 cad prizonieri.

În acest timp se petreceau următoarele operațiuni pentru ocuparea peninsulei Jutlarda.

La 9 Iunie reocupă orașul Aalborg, pe care îl sărăsise mai înainte; la 10 trece Lumfjord; fără să întâmpină vre-o rezistență, iar la 12, un detașament ocupă Friderickshaven.

In noaptea de 13 spre 14 Iulie și în ziua de 14 ocupă Nikjoebing, Morsoe și Thisted.

Cam la această epocă aliații atacă și insulele Fries, aflate la vestul Jutlandei. Escadra austriacă din marea Nordului fusese completată și se compunea acum din 8 bastimente cu 244 tunuri, împreună cu patru vase prusiene. O parte din această escadră compusă din opt bastimente și patru canoniere, dintre care două prusiene, împreună cu un batalion de vânători austriaci și două tunuri de câmp, este însărcinată a întreprinde o expediție.

La 12 Iulie, marinarii escadrei aliate ocupă Svlt.

La 18, aliații debarcă trupe în insula Fohr și încep operațiunile în contra adversarului.

La 19, căpitanul Darcea Hammer văzând că nu se mai poate opune, capitulează cu 190 vase mici și 252 oameni.

Danezii ne mai având speranță de a le veni în ajutor vre-o putere mare din Europa, se hotărăsc să cere pace.

La 20 Iulie se încheie mai întâi un nou armistițiu între luptători; iar la 1 August se subscriză la Viena preliminările păcii care se încheie definitiv la 20 Octombrie.

În urma acestei păci, Schleswigne, Holsteinul și Lauenburgul sunt abandonate de aliații lor; rămânând ca Prusia și Austria să se înțeleagă mai în urmă între ele asupra soartei acestor ducate.

OBSERVAȚIUNI GENERALE ȘI MILITARE.

1). Invadarea aliaților în Danemarca s'a făcut pe mai multe coloane ; despărțite unele de altele, cu scop final de adunare pe teritoriul inamic. Cu alte cuvinte la 1864 se face experiența planului de invadare în Austria pe mai multe coloane cu scop de concentrare pe teritoriul inamic la Ghitem.

2). Se observă la Düppel că danezii, în timpul bombardamentului inamic au părăsit șanțurile și s-au retras între intervalele dintre liniile de apărare. În războiul cel mare găsim foarte des această metodă.

3). Danezii conștienți de dreptatea cauzei lor au primit războiul și au rezistat cu bravură în credință că marile puteri europene, incignați de nedreptatea austro-germanilor le vor veni în ajutor. Cum se știe însă puterile mari europene s'au mulțumit cu note diplomatice și cu conferințe până ce au câștigat fiecare câte ceva ; iar Danemarca a trebuit să lupte singură și să îndure consecințele înfrângerii.

Alt aviz mai sdrobitor nu se poate da statelor mici : cultivați pe cei mari dar comptați numai pe voi și pe meșteșugul de a vă face necesari celor mari.

4). Adâncul sufletesc de ură și de gelozie între Prusia și Austria s'a dezvăluit foarte adesea ori în războiul Danez. De asemenea între acești aliați și celelalte state confederații Germaniei. Memoriile și scrierile asupra acestui război înscriu multe conflicte între generali, între conducătorii politici, și mai ales între trupele de operațiune germano-austriace și comisarii saxoni și hanovrezi cără admiteau ducatul Holstein.

5). Rezistența danezilor contra armatelor aliate privită din punct de vedere mecanic ar fi de condamnat întrucât la sfârșit se știe că trebuie să fie bătuți.

Dar din punct de vedere moral și istoric această rezistență le-a asigurat dreptul de viață ca popor independent și s'a afirmat încă odată că viitoarea diplomație mondială nu poate neglija viața națiunilor și a popoarelor mici.

CAPITOLUL IX.

DESCOPERIRILE DE PĂMÂNTURI NOUI, LUPTELE PENTRU COLONII. DIFERITE EXPEDIȚIUNI.

1. PRIVIRE GENERALĂ ¹⁾.

Odată cu trecerea dela evul mediu la perioada timpurilor noui, la începutul secolului 16, s'a introdus un element nou în istoria lumii: descoperirile de pământuri necunoscute până atunci.

Europenii cunoșteau coasta de nord a Africei stăvânită de arabi, din ale căror porturi încărcau venețenii și genovezii bumbac, mirodenii, piper. Mai cunoșteau părțile de apus ale Asiei ca Anatolia, Siria, locurile sfinte și Muntele Sinai.

Despre Persia, India, China și Japonia, europenii aveau foarte slabe știri aduse de călători.

Cu toate acestea, în acele timpuri, trăiau în America oameni de coloare galbenă, roșiatică, peile roșii, care nu erau cu totul sălbatici, iar pe coasta de apus se întemeiase chiar state cam în felul celor din Europa, Asia și Africa, cum era Mexicul și Persia.

Încă de prin secolul 14 au început călătorii în lungul coastelor pentru descoperiri de noi pământuri, aşă că, la sfârșitul acestui veac erau cunoscute, într'o măsură oarecare Indiile, coastele Africei până la miazăzi, la

1) Rezumare și reproducere fragmentară din N. Iorga, *Istoria Lumii* Vol. II, pag. 209 și următoarele.

Capul Furtunilor pe care îl atinse un om îndrăzneț, Vartolomeiu Diaz. Altul, Vasco de Gama, voi să știe ce mai este după acest cap, și plecă spre răsărit. El pricepă atunci că Africa s'a sfârșit acolo și că începe altă Mare, Oceanul Indian sau al Indiilor. O bucată de vreme, el nu găsi decât insule și coaste mai mult pustii; dar începă în urmă relațiuni cu Mozambicul, apoi descoperi și alte locuri din aceste părți. Ajunse pe coasta de apus a Indiei, și aici găsi iarăși stăpânitorii localnici, oameni foarte bogăți, având mulți supuși. În portul Goa se aşeză un guvernator-general al coloniilor portugheze din India.

Cam pe același timp, un italian din Genova, Cristofor Columb, ajunse la părerea că pe la apusul Europei nu este numai drumul cel nou de-a dreptul în India, ci și o mare lume nouă. Columb plecă dintr'un port al Andaluziei, în anul 1492 și ajunse la niște insule înzestrate cu toate frumusețile lumii și unde nu fusese nimeni până la dânsul. Pe cea d'întâi o numi el insula Mântuitorului (San-Salvador); ea se află în Antile, între America de Nord și cea de Sud. În alte călătorii el mai descoperi Antilile Mari (Cuba, Haiti), și coborându-se tot spre miazăzi, el văzut și coasta nordică a Americei de Sud.

Columb a fost câtva timp guvernator, dar nemulțumi pe unii și pe alții, aşă încât, pe urma părerilor lui, ajunse să fie pus și în lanțuri. Spaniolii întreburițiră conținutul descoperit de el ca să-și facă venituri mari. Guvernatorii se purtau foarte sălbatec cu locuitorii, pe cari-i socotiau mai puțin decât pe robi. Presărate de aventurieri cari veniră să-și caute norocul aici, văzând aur, supuse Mexicul. Si căsunară aci străsnice nenorociri pentru a-și îndestulă lăcomia. Dintre alte puteri, Portugalia luă parte la descoperirea Lumii Nouă, și portughezul Cabral a cunoscut cel d'întâi Brazilia. În America de Nord, mai sus de Rio Grande, s'a pătruns mai târzu. La început, aceste țări erau numite Indiile Occidentale; numele de America vine dela italianul Amerigo Vespucci, care a călătorit și el prin aceste locuri și a vrut chiar să smulgă lui Columb

gloria că le-a descoperit". (Istoria Lumii, N. Iorga, Vol. I, pag. 210).

Peste câțiva timp spaniolii intrară aproape în toată stăpânirea coastei de apus a Americii.

Un portughez, Magelan, merge apoi până la capătul acestei coaste și se întoarse pe lângă coasta de răsărit, cunoscându-se astfel întregul contur al Americii. Mai în urmă în interiorul Americii de Sud se descoperi Brazilia care intră în stăpânirea Portugaliei.

Astfel, între cauzele de război dintre Spania și Portugalia intră acum și motivele pentru stăpânirea posesiunelor din America, aşa că în 1640, după serioase lupte europene între aceste două puteri, America de Sud se împarte între spanioli și portughezi.

Anglia și Franța, înțelegând avanajele ce decurg din stăpânirea noilor pământuri, intră în luptă pentru descoperiri și cuceriri, întrând mai întâi în posesiunea peninsulei Labrador și a Californiei. Francezii, la rândul lor, au ridicat steagul lor în pământurile Canadei.

„Locuitorii Americii nu erau însă nici de partea francezilor, nici de partea englezilor, și aceștia nu intemeiară măcar vre-un contoar, vre-un loc de schimb pentru mărfuri, precum aveau portughezii în India. Colonii franceze s-au statornicit în Canada mai mult prin veacul al XVIII-lea, iar englezii au trecut în deosebite puncte ale Americii (unde sunt astăzi Statele-Unite) de pe urma tulburărilor religioase și politice din veacul al XVII-lea". (N. Iorga, Vol. I, pag. 295).

„Negoțul cu Asia nu se mai putea face aşa de lesne și de bine pe drumul cel vechi al Mării Mediterane, de când turcii erau stăpâni pe coastele Asiei Mici, ale Siriei și Egiptului, precum tot ei aveau coastele Peninsulei Balcanice, ale Greciei și insuiele. Dintre europeni, numai francezii, cari de pe vremea lui Francisc I-iu¹), au fost mai totdeauna prieteni cu turcii (ca unii ce luptau de o potrivă contra Casei de Austria), numai ei puteau neguță liniștiți în aceste părți

1) Invoiala lui Francisc I cu turcii se chemă *capitulație*.

ale răsăritului pe care italienii le numiau cu un singur cuvânt: Levantul („Levante”–Răsărit)“.

„Venețienii și Spaniolii erau, din potrivă, foarte dese ori opriți să-și caute de afaceri în apele sultanului, fiindcă țările lor erau în război cu turci“.

„În India pătrunseră cei d'intăi portughezii. Ei găsiră aici foarte mulți locuitori, orașe mari, meșteșugari dibaci în săparea fildeșului, în lucrul metalelor, în clădirea templelor, etc. Indienii primiseră dela chinezi cunoștința prafului de pușcă; ei aveau săbii bune și săgeți otrăvite (căci prin tufișurile cele mari de lângă râurile lor băltoase cresc sumedenie de frumoase burueni otrăvitoare). Portughezii n'aveau puteri ca ale spaniolilor, de aceea ei n'au luat în mâna cărmuirea chiar a țărei, ci s'au mulțumit să-și aibă porturi întărite pentru schimbul mărfurilor“.

Ei au străbătut și pe coasta Chinei.

Aici portughezii nu puteau să se poarte ca în Indii; ei se rugăra umilit să li se dea voie a-și avea prăvălia în portul Macao. Când, după liberarea lor de spanioli, olandezii se avântară și ei spre negoț, găsiră în India pe portughezi, iar în insulele Filipine, la S.—O. indochinii, pe spanioli, aciuăți încă înainte de 1570. Ei se aşezară la rândul lor în insulele Sondei, la sudul Indochinei. De aici, cum ajunseră portughezii în China aşă ajunseră ei în Japonia.

Olandezii se mulțumiră aici cu portul Nagasachi, cu ceea ce aveau mai de mult portughezii la Macao.

Prin desfacerea provinciilor Americei, regatul Angliei a pierdut mult, căci nu mai avea puterile necesare de desfacere și de procurat materii prime. De aceea în tot timpul revoluției franceze și de atunci până la 1914 Anglia a căutat compensații și a profitat de toate ocaziunile turburi din Europa ca să-și asigure aceste compensații; cari însă până la 1914 n'au constituit încă compensația pe care o dorează.

Această alergare după compensații a făcut pe Anglia să îndrepte atenție deosebită și spre Indii, de aci către Indochina, în fine către China și apoi către Japonia.

Despre aceste tendințe de dominațiune colonială a Angliei către răsărit iată ce zice d-l profesor N. Iorga :

„Cu China au trebuit să poarte mai multe războaie. Pentru Anglia ele sunt foarte însemnate, pe când, la început măcar, pentru China ele aveau însemnatate cu totul mică și se priviau numai ca tulburări petrecute într'un colț îndepărtat și neînsemnat de provincie (atât era de mare și de mândră de trecutul ei aceasta Im-păratie a Fiului Cerului). Pentru că statul chinez nu mai îngăduia de o bucată de vreme ca supușii săi să cumpere dela englezi opium, Anglia alergă la mijlocul războiului.

Încă din 1839, corăbii engleze se iviră, pentru întâia oară, pe latul râu Langtechiang și însemnatul port Canton trebuia să se răscumpere cu o sumă foarte însemnată.

Chinezii păstrau însă tot disprețul lor pentru Europeani, pe cari-i numeau „dracii apusului” și cărora nu le recunoșteau nici un fel de superioritate de civilizație, cu atât mai mult cu cât mai veche era civilizația chineză, pe care ei aveau toată voia să o privească drept o civilizație desăvârșită, ca una ce răspundeă tuturor nevoilor lor.

La urmă, chinezii trebuiră să încheie un tratat de pace, care deschideă europeanilor un număr de porturi.

Aceasta era o concesie foarte însemnată, pentru că înainte toate porturile Chinei erau închise străinilor, și aceștia nu se puteau furișa de cât numai prin anume vechi puncte cari se aflau de multă vreme în stăpânirea puterilor europene, ce începuseră negoț în aceste părți încă din veacul al XVI sau al XVII.

In 1857 se începù un nou răsboi, care duse și mai repede la încheierea unei păci. Firește că, în cazul acesta, nu se purtaseră lupte mari; în cele mai multe întâlniri chinezii se risipeau înaintea dușmanilor la cele dintâi împușcături.

„La dreptul vorbind, ei nici n'aveau oaste; tunurile lor nu erau de veacuri întrebuințate, și vestita cavalerie a împăratului Chinei se deosebiă mai mult prin frumusețea hainelor ei de mătasă, purtând pe dânsеле tot fe-

lul de flori și balauri, decât prin meșteșugul de a se încăieră cu vrăjmașii.

„Al doilea tratat deschideă europenilor porturi nouă și le dădeă chiar voia să-și așeze ambasadorii lor stornici la Peking. Totuși, după un scurt timp, trebuil să se înceapă un al treilea război. Nici acesta nu ceru silinți mari aliaților europeni, căci, și acuma, francezii erau aliați cu englezii, ca și în cel de-al doilea război.

„Pacea dela 1860 întăriă cele câștigate prin cele două păci dinainte. Și data aceasta, Rusia, care urmărise cu cea mai mare luare-aminte cele ce se petrecuse între chinezi și între Puterile Apusului, se grăbi a cere, ca răsplată pentru prietenia ei fățarnică, concesii tot aşă de însemnate ca și concesiile de care trebuiau să se bucure de acum înainte franco-englezii.

„Această stare de lucruri s'a păstrat apoi netulburată. Tot mai mult europenii se amestecară în toate afacerile Chinei. Astfel, vameș mare al împăratului chinez ajunse un englez, a cărui înrăurire a fost atotputernică în toată uriașa împărație. Dacă se făceau îmbunătățiri, dacă se deschidea linii ferate, toate acestea se desăvârșiau cu banii europenilor, subt călăuzirea lor și în folosul lor.

„Dacă, acum câți-va ani, chinezii din popor s'au răscusat împotriva amestecului europenilor în afacerile lor și dacă ambasadorii Puterilor au fost înconjurați în Peking și amenințați cu moartea, de care au scăpat numai că prin minune, dacă, pe urmă, trupe trimise din toate țările mai însemnate din punct de vedere militar ale apusului european au venit să răzbune această și să pedepsească pe chinezii urători de străini, aceasta n'a adus nici un fel de înoire.

„China era atinsă în părțile mărginașe de această cotropire europeană; înrăurirea deosebitelor puteri la curtea din Peking era din ce în ce mai puternică, pe când provinciile dinăuntru, lipsite de drumuri și cu totul răzlețe, trăiau o viață care nu se deosebia întru nimic de viața celor mai depărtate timpuri medievale. Cu greu putea ajunge Europa, deși nu-i lipsia voință,

să facă din China, în proporție ceva mai mare, o colonie a ei.

Anglia ar fi fost bucuroasă să răzbată și insulele japoneze.“

In anul 1852, un englez sosi pe un vapor de război dintre acelea pe care japonezii le numiau, pirați, „corăbii negre“ (ei întrebuițau, ca și chinezii, corăbii frumos văpsite și împodobite cu pânze, pe care europenii le numesc jonce). Europenii căpătaseră curaj prin ceeace se petrecuse în China. Ei cerură și aici încheierea unui tratat de comerț și, amenințați de tunurile flotei engleze, japonezii trebuiră să se învioască deci cu îndeplinirea acestei cereri. Câțva timp, însă, europenii cari pătrunseră, în sfârșit, în Japonia, fură primiți cu foarte multă neîncredere, ba, din vreme în vreme, goniți sau și uciși. Infuriați asupra sogunului, (1) care nu era în stare să apere țara, ci o dădeă pe mâna străinilor năvălitori și aplecați spre cotropire, japonezii cu iubire de țara lor se hotărâră a înlocui regimul cel nou cu cel vechi al împăratului de obârșie dumnezeiască. În frunte cu oameni ca Ito, Iamagata, Ocuba, Ocuma, revoluționarii izbutiră. Sogunul părăsi de bunăvoie puterea, Micadul fu așezat în Iedo, care-și schimbă și numele, ca să arate că timpurile sunt în adevăr schimbrate; și se numi de acum înainte Tochio. Această mare prefacere se petrecu în anul 1868, și de atunci japonezii socot o eră nouă, pe care o numesc Meigi.

In drumul acesta către răsărit, englezii au avut dese ciocniri cu olandezii dela care au răpit câteva insule.

Tot dinspre Indii englezii au îndreptat privirile și activitatea către regiunea dintre Persia și granița Indiană.

Rusia, pe de-o parte, Anglia, pe de altă parte, încearcă să cucerească, sau măcar să aducă în cea mai deplină atârnare pe Hanii Iranienilor mohamedani din Herat, Afganistan, Belucistan și Chiva. Influența Angliei în Herat n'a fost tăgăduită niciodată, precum n'a fost tăgăduită niciodată influența Rusiei în Chiva. Pentru

1) Cam pe timpul domniei lui Mihai Viteazul, la noi, se petrecuse în Japonia o reformă feudală și se așezase ca șef al lor Sogunul sau Taicunul.

Afganistan, însă englezii și rușii erau să ajungă, de multe ori la război, și Anglia a încercat toate mijloacele pentru a pune stăpânire pe această țară.

Englezii au ocupat puncte și în golful Persic și în Marea Roșie; ei căutau să năpădească tot mai mult cu mărfurile lor și să înrâurească, prin sfaturile lor, Persia. Această țară, care, se luptă încă împotriva Turciei în veacul al XVIII-lea, este de vre-un veac în deplină decadență. Încercările de a o moderniza și de a o întări astfel, pe care le-au făcut cei doi din urmă şahi, Nasredin și fiul său, n'au fost în stare să deie Persiei nimic serios și trainic. Persienii nu mai au nici credință, nici conștiință pe care o aveau în alte timpuri. Anglia porunciă în partea de sud și de lângă Mare a împărației řahilor, pe când Rusia-i făcea concurență în părțile de nord, care se învecinează cu Transcaucasia țarului. La urmă întări străine aduseră gonirea řahului și înlocuirea lui cu fiul nevrâstnic. După trecere de câți va ani řahul cel izgonit fu adus înapoi, și o clipă tatăl se luptă cu fiul, sau cu acei cari adunaseră oastea în numele lui. Fostul řah fu învins. Nu era greu să se prevadă ce soartă trebuia să aibă, aşa cum era, slăbită, Persia, între doi vecini atât de puternici, cari o omorau cu dragostea.

„In Africa, Anglia a păstrat, întregindu-le, stăpânirile ei de pe aşa numita Coastă de aur, din apus, unde se culegea odată aur și unde sosiau apoi caravane din lăuntru, care aduc oase de elefant sau fildeș și fel de fel de produse rare și scumpe ale interiorului african. Călători englezi au străbătut de mai multe ori în acest interior al continentului negru.

„Englezii aveau acum în Africa-de-Nord Egiptul. După moartea lui Mehmed-Ali și a fiului său Ibrahim țara a stat și mai departe în stăpânirea dinastiei acestora, rămânând în oarecare atârnare de Turcia (Stăpânitorii ei nu purtau titlul de rege, ci pe acela de vice-rege sau chediv). Unul dintre chedivi, Ismail, care trăia pe vremea lui Napoleon al III-lea, și în zilele căruia s'a tăiat istmul de Suez, deschizându-se corăbiilor europene puțința de a trece din Marea Mediterană în Marea

Roșie, era un mare petrecător și cheltuitor. Fiul său, Tevfic, se arăta nedestoinic: țara se coboră din ce în ce mai mult în datorii. Englezii se îngrijiseră ca în cea mai mare parte aceste datorii să fie față de supușii englezi, astfel că Anglia să se poată amesteca oricând pentru a cere epitropia Egiptului în ordinea economică și prin aceasta supravegherea politică asupra lui. Aceasta să și întâmplat. Egiptenii, dovedindu-se cu totul incapabili de a plăti și pe de altă parte, anume trupe de ale chedivului răsculându-se, subînconducerea unui ofițer energetic și patriot, Arabi-Paşa, Anglia și trimise soldații, subîncomanda lordului Wolseley (cet: Ulzeli), și luă Alexandria. Europa nu era pregătită pentru a se împotrivi acestei încălcări din partea Angliei, și deci englezii rămaseră în posesiunea Egiptului.

„Adeseori, Franța și Rusia s-au lăudat că vor gonî pe englezi din Egipt: uneori Turcia, mai mult că să nu i se uite drepturile, a vorbit de dânsene. Totuși, astăzi și pe multă vreme în viitor, englezii sunt și vor fi stăpânii Egiptului.

„În sudul Africei, încă din vremea războaielor napoleoniene, izbutise Anglia să răpească Olandei Colonia Capului, unde supușii erau în cea mai mare parte olandezi. De aici englezii au început opera lor de înaintare spre nord și nord-est; făcând să se retragă înaintea lor băştinașii, negrii Zuluși (în lupta cu care a fost omorât principalele Ludovic-Napoleon), și vechii stăpâni de moșii olandezi „țărani“ sau boerii (Boer, cet: bur, înseamnă țaran în limba olandeză), care de veacuri stătiau aici, pe pământul luat dela Cafri și Boemani (cet: busmani). Dela o vreme, boerii aceștia întemeiaseră două republici, una numită republica Oranje, după râul cu același nume, care și el amintia de numele dinastiei Oranje, iar cealaltă zisă Transvaal, pentru că se întindea dincolo de râul Vaal. Cele două republici, trăiau o viață patriarchală și ar fi dus-o astfel încă multă vreme, dacă nu s-ar fi descoperit în Transvaal mine de aur foarte însemnate. Această descoperire făcuse să se grămădească în republică vagabonzi din toată lumea, evrei, ruși, poloni, germani, englezii. Anglia ii

întrebuință împotriva boerilor, cerând necontenite drepturi pentru acești străini sau pe limba olandeză Uir-tlander.“

Vom vedea în volumul 4 că englezii au fost bătuți de buri, totuși puterea lor nesfârșită și nepăsarea statelor privitoare a făcut ca burii să se supună în cele din urmă.

2. CÂTEVA OPERAȚIUNI IN COLONII.

Cucerirea Algeriei.

Ebreii algerieni au făcut pentru 7 milioane de lei aprovizionări de grâu. Directoratul Dejul din Alger, avea mari interese în această afacere, care nu se îspăvise încă în 1827.

Consulul Frarței, chemat la o audiență solemnă, la 27 Aprilie 1827, este lovit de către Dey-ul.

Pentru această ofensivă Franța a cerut reparații care au fost refuzate. Războiul s'a declarat la 15 Iunie, și s'a făcut blocarea coastelor care a durat 3 ani fără nici un rezultat.

Amiralul Duperé debarcă, la 14 Iunie, 30.000 oameni comandanți de generalul *Bourmont* la Sidi-Ferruch.

La 29 Iunie ia fortul Empereur, la 5 Iulie se intră în Alger. Ceva mai târziu, se ia Bône și Oran.

Bourmont se retrage aflând de revoluția din Paris. Regența Algerului se împarte în 3 beilice :

Oranul, Titeri și Constantin.

Clauzeul, provocat de beyul din Titeri, Bon-Meyrag, îl gonește din Blidach, îl bate la colina Monzaia, ocupă Medeach, și pune în capul celor 3 beilice aliați de ai Franței, impunându-le și o contribuție de 1 milion. Numit mareșal, *Clauzeul* pleacă în Franța și este înlocuit, prin generalul *Berthezème*, care aduce ajutoare la Medeach, și redeschide lupta la colina Monzaia.

Savary, duce de Rovigo, bate pe arabi la Roleach și Boufarik, și se înconjoară de întărituri pentru a apăra Algerul (1831—1833).

Voirol ocupă Bougie și înființează birourile arabe,

întermediare între administrația franceză și șefii indigeni (1833).

Generalul *Desmichels* (1833–34) construеște drumuri și locuri întărite. În 1834, se decide a se păstra definitiv posesiunile franceze în nordul Africei, și îl numește pe *Drouet d'Erlon* guvernator general. (1834–1835).

Lupta contra lui Abd-el Kader.

Provincia Oran e în plină anarhie. Abd-el-Kader, născut în 1807 în tribul Hachems, fiul unui marabut cu trecere, se distinge prin curajul său.

Supune foarte repede toate triburile care refuză să-i recunoască supremația.

Generalul Desmichels, comandantul Oranului, se duce la Arzen; dar, prea slab, iscălește un tratat la 26 Februarie 1834, cu emirul care trebuia recunoscut ca prinț al celor credincioși.

I se trimit chiar consul la Mascara, și îl ajută contra celoralte triburi.

Drouet d'Erlon dezaproba acest tratat și trimite pe generalul Trezel. Imediat Mustafa-ben-Ismaël se pune sub protecția franceză. Abd-el-Kader, protestează și ocupă Miliana și Medeach. Trezel merge contra lui, dar coloana sa este atacată în strâmtorile dela *Macta*; și pierde 500 de oameni.

Drouet d'Erlon și *Trezel* sunt rechamați.

Mareșalul *Clauzel* (1835 - 1837) cu 11.000 oameni, pleacă din Oran, gonește pe arabi, ia *Mascara*, la 29 Noembrie, complect arsă, și forțează Tlemcen unde lasă 500 de oameni cu căpitanul Cavignac, care e din nou înconjurat, și apoi merge la *Bône*.

Generalul Bugeaud ia comandamentul Oranului, debarcă cu 3 regimenter, aprovisionează Tlemcen și forțează trecerea *Sik-Kah* (5 Iulie 1836) și îngheșue trupa lui Abd-el-Kader într'o râpă unde își găsește peirea.

In acest timp, *Clauzel*, plecând dela *Bône*, înaintează contra beyului Ahmed, din Constantin.

Ploii torențiale, starea rea a drumurilor, istovesc

trupele franceze înainte de bătălie. La 24 Noembrie 1836, francezii sunt respinși și se retrag la Bône, după ce au pierdut 450 oameni.

Damrémont, înlocuește pe Clauzel. Face pace cu Abd-el-Kader, pentru a trece cu toate forțele sale contra Constantinei.

Bugeaud iscălește atunci tratatul dela Tafna (1 Iunie 1837).

Franța părăsește Tlemcen și Tafna, dar păstrează Oranul, Arzew, Mostagnem, Mazagran.

Se recunoaște autoritatea emirului asupra provinciilor din Oran, Titeri și Alger. I se dă prizonieri, iabani, și ii dă oțel, fer și plumb.

Emirul împarte țara în 8 guvernaminte adminis-trate de califi, având sub ordinele lor aga și caïd. Are o armată de 10.000 oameni, 20 tunuri, o fabrică de tunuri la Tlemcen, o fabrică de arme la Miliana și pulberării la Mascara și Medeach.

Liber, din această parte, Damremond pleacă din Bône cu 13.000 oameni către Constantin, pe care'l asediază (6—13 Octombrie 1837).

Damremond este ucis într'o recunoaștere.

Lamorcière conduce cele 3 coloane de asalt și iese cu casă cu casă, cu toate rănile sale (1837—1841).

Mareșalul Valée, aduce armatele prin interior, (Guelma, Setif) și trece poștele de fer.

În acest timp Abd-el-Kader, pretinde că s'a violat tratatul dela Tafna și declară război (20 Noembrie 1839). 123 vânători și căpitanul Lelièvre, asaltați de 12.000 arabi, rezistă eroic, la Mazagran. Sunt scăpați printr'o eșire la Mostaganem. După ce a ocupat Cherchil, ca pedeapsă, mareșalul Valée, merge spre est, bîte pe emir în stâncile dela Monzaïa (12 Mai 1840), ia Medeach și Miliana. Dar aprovisionarea cu hrană a acestor locuri are nevoie în fiecare dată de adevărate expedițuni.

Mareșalul Bugeaud înlocuește în Ianuarie 1841 pe mareșalul Valée. Are 100.000 oameni și începe o serie de expediții al căror rezultat este cucerirea definitivă a Algerului către sud și vest.

În 1841—42, Abd-el-Kader s'a retras în Ouarsénis

unde luptă contra coloanelor franceze, căutând a înflăcără zelul partizanilor săi.

Bugeaud încornoară masivul Ouarsenis care mărginește la nord Cheliff, ocupând Boghar și Teniet-el-Haad la est, Tiaret și Sidi-bel-Abbes la vest, aceste 4 puncte sunt predominatoare desertului, sunt singurele margini ale marilor platouri și pe unde trebuie trecut cu forța.

Plecând repede din Boghar, ducele d'Aumale și colonelul Yousouf, cu 600 călăreți, surprinde cartierul și 6000 oameni ai lui Abd-el-Kader (16 Mai 1843).

Abd-el-Kader, abia poate să scape cu mama sa și una din femeile sale și trece în Maroc.

Campania din Maroc, 1844.

Emirul ațâță pe împăratul Marocului prin prezice-rile sale și hărțuește pe francezi.

Pentru a împedica aceste incursiuni noi, francezii ocupă malurile *Muilla* (un affluent al Tafnei). Marocanii pretinzând că la râu este granița lor, atacă pe francezi.

Incep tratativele, dar o conferință între generalul Bedeau și comandantul forțelor marocane, fiind între-ruptă prin un atac al cavaleriei marocane, Bugeaud ia vî-guros ofensiva. După trecerea d'Isly (14 August 1849) cu 12.000 oameni, întâlnește 40.000 marocani pe care-i pune în dezordine. S'au luat tezaurele fiului Abd-el-Rhaman, tunurile lor, steagurile și o mulțime de lanuri destinate pentru prizonieri. Escadra Joinville bombardează Tanger la 6 August și Mogador la 15 August.

Tratatul din Tanger (20. 9. 1844) dă aceleași fruntarii ca pe timpul dominației turcești, dar generalul Ruc, acceptă o linie bizară care tăie în 2 triburile, lasă pe Fignig la Maroc, ceeace a nemulțumit guvernul de la Paris — Un nou dușman, Bou-Maza, ridică regiunea Dahra (vest Alger). Pelissier, surprinsă într'o văgăună, omoară prin asfixie 600 de arabi în grottele în care s'au refugiat.

Abd-el-Kader, trece frontiera Marocului, către țărm, și închide o companie (căpt. Gereaux) la Sidi-Brahim

(24 Septembrie 1845) o masacrează, afară de 13 oameni cari isbutesc să scape.

O coloană de 430 oameni care eșise din Nemours este distrusă. Revolta e generală.

Bugeaud pune coloanele în mișcare în toate direcțiile. Abd-el-Kader gata să fie prins. Se refugiază în Kabylia. Dar este rău primit, revine în Maroc, unde Bou-Maza îl urmează. Bugeaud vrea să ia Kabylia, obține succese, dar guvernul îl oprește. Iși dă demisia.

Ducele D'Aumale este numit guvernator în 1847. Bou-Maza revine în Dahra, dar, descurajat, se predă colonelului Saint-Arnaud.

Abd-el-Kader vrea să detroneze pe sultanul Marocului. Invins de acesta, el trece frontieră franceză. Dar Lamorcière păzează toate trecerile. Neputând să mai scape el se supune (23 Decembrie 1847). Mai întâi, internat în Franța, obține de a se duce în Damas, în Syria, unde rămâne credincios cuvântului dat până la moarte (1883) și dă diverse probe de recunoștință sa față de generositatea învingătorilor.

Supunerea Saharei și Kabyliei.

Ducele D'Aumale înaintează până la Biskra, supune Zibaus și Aurès.

Expediția din Zaatcha (Octombrie 1849).

Prima coloană franceză contra oazei este respinsă. Generalul Herbillon revine cu 4000 oameni și după un atac nereușit, face o asediere în regulă. Colonelul Canrobert face prima gaură, fiecare casă se apără, rade orașul și oaza. Francezii pierd 1500 oameni, fără a mai socoti victimele holerei.

Expediția din Laghouat (1852).

Un serif venind de la Meca, Mahomed-ben-Abdallah, face la Ouargla un centru de agitări. Partizanii săi iau Laghouat, unde francezii aveau un califat. Genera-

Iul Pelisier asediază oaza, o ia după câteva ceasuri de bombardament și ia casă cu casă. Laghouat a fost de atunci mereu ocupată. Ouargla e luată de aliați francezi. Mzab, Touggourt, Righ sunt împăcate pentru 10 ani.

Supunerea Kabyliei.

Mareșalul Bugeaud supusese Beni-Abbes și 14 triburi. Dela 1849–1854, un serif Bou-Baghla întreține revoluția. Se îndreaptă spre el expediția generalilor Saint Arnaud (1851), Bosquet (1852), Randon (1853). Bou-Baghla e ucis într'o luptă la 1854.

In 1857 generalul Randon, în fața răsvrătirei Beni Rateu, înconjoară Kabylia cu 35.000 oameni. Zdrobește în 2 luni toți insurgenții, dă sângeroasa bătălie la Icherriden cu divizia Mac-Mahon, apoi construеște fortul Napoleon și căi militare.

Expediția din Maroc. (1869).

Triburi pe frontieră Marocului, nerecunoscând nici fruntariile, nici tratatele, două divizii (Valsin și Yousouf) îi pedepsesc, cu toată holera care bântuiă.

Revoluția din 1864.

Intre Geryville și Ouargla, Si-Sliman, supărat pe ofițerii francezi, se revoltă. Locot-colonel Beauprêtre se duce către Djebel-Amours, dar coloana sa e surprinsă și masacrată.

Deasemenea și Djebel-Amours se revoltă.

Ouarsenia face la fel, dar e imediat potolită. Generalul Deligny, la sud, are mai întâi succese fără rezultat. După un insucces la El-Beida, arabii devasteară țara până sub porțile Tlecmen.

În timpul acesta șeful lor este ucis într'o luptă cu Deligny, revolta intră într'o fază de descreștere, dar, cu toate astea, până la 1870 arabii continuau a face raziiile lor.

3. DIFERITE EXPEDIȚIUNI.

După constituirea sfintei alianțe, puterile europene, ale acestei alianțe, au fost nevoie să trimită diferite expedițiuni în statele, unde, prin revoluțiile produse, sau prin atitudini contrare, se aduce vre-o stârjenire hotărârilor acestei alianțe.

Nu vom da toate aceste expedițiuni și nici nu le vom descrie în detaliu expedițiunile, dar menționăm aci, în rezumat, câteva din ele, pentru ca pe de oparte cititorul să cunoască și acest fel de operațiuni; iar pe de altă parte pentrucă presimțim că în viitor liga națiunilor va da naștere la astfel de expedițiuni.

Aceste feluri de operațiuni credem că vor fi mai dese în viitor și prin faptul că noile arme de apă și de aer, noile aplicații technique la armele de uscat, precum și noile organizări sociale, vor aduce, fatal, lupte de acest fel.

EXPEDIȚIA DIN SPANIA (1823).

Scopul: A pune din nou pe tronul Franței pe regele detronat de revoluție.

Expediția condusă de ducele d'Augou'lême.

Nici o rezistență; trupele franceze sunt aclamate de populația spaniolă.

Luarea lui *Trocadero*. Capitularea dela *Cadix*.

EXPEDIȚIILE LA ROMA (1848).

Un corp expediționar se trimite pentru a pune pe Papa dela Roma în posesia statelor sale, din care fusese alungat de o revoluție.

Asediul *Romei*, apărată de Garibaldi, care capitu-
lează după 2 luni.

Trupele franceze rămân în Roma pentru a proteja
pe papa până în 1870.

Bătălia de la *Mentana*, în 1867, în contra lui Garibaldi.

EXPEDIȚIILE DIN CHINA ȘI COCHINCHINA (1860).

Prima expediție în China.

China, călcând condițiunile tratatelor din Nanchin,
(cu Anglia) și din Wampoa (cu Franța) aceste 2 pu-
teri trimet o expediție în China.

Luarea lui *Canton*. Luarea forturilor lui *Peihō*.
Occuparea lui *Tien-Tsin*. Urmează tratatul din *Tien-Tsin*
pe care chinezii se grăbesc să-l calce.

A doua expediție în China.

O nouă expediție, mai serioasă, (35000 oameni).
70.000 de chinezi sunt alungați din forturile lui *Peihō*.
Tong Tchéon, *Palikao*. Intrarea în *Peking*; arderea
palatului de vară.

Tratatul din *Peking*, lasă libere coastele chineze
comerțului european.

Expediția Cochinchina contra Annam-ului.

După asuprirea misionarilor, de către împăratul din
Annam, Franța și Spania trimese o expediție care
luase *Tourane* și *Saigon*, dar s'a oprit din cauza lip-
sei forțelor suficiente. După războiul cu China, expedi-
ția întărăită la *My tho*, bate pe annaniți la *Bavia*. A-
ceștia tratează trecând Franței *Cochinchina* și protec-
toratul asupra *Cambodge*.

EXPEDIȚIA DIN MEXIC (1861—1867).

In urma maltratărilor europenilor în Mexic, Franța,
Anglia și Spania se unesc pentru a cere reparații. Mexi-
cul era de mult prada turburărilor și a anarchiei.

Napoleon III avea ambiția de a fondă acolo un imperiu.

Trupele aliate debarcă la *Vera-Cruz*. Dar Anglia și Spania se retrag numai decât.

Franța rămâne singură să continue războiul.—Slabite forțe franceze, (7000 oameni), n'au răușit mai întâi la asediul *Puebla* (loc întărit foarte mult). Însă întărите lî 45000 oameni, cu mareșalii Forey și Bazaine, reiau *Puebla*, după 2 luni de asediul, și după victoria lui Bazaine la *San-Lorenzo*, francezii intră în Mexic. Mexicanii primesc ca împărat pe arhiducele austriac Maximilian. Trupele franceze stau acolo 2 ani pentru a'l apără.

Dar opiniunea publică din Franța și intervenția Statelor Unite forțând pe Napoleon III să și retragă trupele; Maximilian este omorât numai de cât.

Această expediție nereușită a costat pe Franța țorjeni și parale, și a împediat'o să ia parte, în 1866, în războiul Germaniei care se răfuiă cu Austria.

OBSERVAȚIUNI ȘI INVĂȚĂMINTE GENERALE.

Înainte de secolul 18 tratatele de comerț nu aveau însemnatatea de astăzi, aşă că din cauza lor nu s'a putut produce frecări între state și nici conflicte de războiu nu s'au ivit.

După 1810 de ani dela creștinism, Mesopotamia intră iarăși între cauzele mari ale așezării omenirei pe baze nouă; dar, de astă dată, "pe baze economice, iar nu sufletești.

Din cele trei direcțiuni, pe unde Rusia caută loc la mare, — adică prin Manciuria, prin Mesopotamia și prin Bosfor, — direcțiunile două din urmă au atras'o mai mult.

La rândul, ei Franța, care a pus stăpânire sufletească și materială pe Siria, și care prin deschiderea canalului de Suez și-a înmulțit perspectivele economice, în această parte, vede nevoie decât mai multe linii de comunicații în Asia, din care cea mai principală este linia de comunicație prin Mesopotamia. Dar Anglia, care

stăpânește Indiile și Egiptul, cauță să lege aceste două țări tot prin Mesopotamia.

Iată cum interesele deosebite ale Rusiei, Franței și Angliei se întâlnesc pe pământul Mesopotamiei, unde, după războiul din 1864, își îndreaptă privirile și Germania, care, orbită de nevoile ei economice și împinsă de marea ei producție industrială, nu mai vede salvarea decât prin împingerea producției pe linia Berlin-Bagdat.

Astfel :

„Cucerirea economică a Mesopotamiei și legarea ei printr'o cale ferată cu Mediterana, deveni visul tuturor marilor popoare, fiecare văzând cheștiunea aşa cum eră mai favorabil intereselor sale.

„Mesopotamia, leagănul celei mai desvoltate vieți economice și al celei mai înalte civilizații a antichității, este și astăzi unul din terenurile cele mai fertile și are o situație geografică, de aşa natură, încât se poate prezice, cu siguranță, că acolo se va alcătuiri unul din cele mai puternice state ale viitorului“. (Dr. I. N. Angelescu, op. citat, pag. 79).

„Care este rostul nostru în rivalitățile pentru dominarea economică a Răsăritului ?

„Tradițiile și drepturile noastre istorice, împreună cu nevoile economice actuale, ne săilesc să concentrăm toate puterile în jurul câtorva mari bunuri, pe care suntem datori să le păstrăm și mărим. Neputând să mă întind prea mult asupra lor, de data aceasta mă mărginesc să le menționez :

- a) Stăpânirea Dunării de jos și a gurilor ei.
- b) Lupta pentru libertatea absolută și sigură a navegației prin strămtori spre Mediterana.

c) Expansiunea economică spre Răsărit.

„Primele două chestiuni condiționează independența noastră economică și prin aceasta și pe cea politică. Oricine ne va închide drumul spre Mediterana și oricine ne va stânjeni stăpânirea absolută a Dunării de jos și a gurilor ei va obține un monopol asupra tuturor bogățiilor noastre și ne va aservi economicește. Iar după aservirea economică, urmează, în totdeauna, supu-

nerea politică“ (Dr. I. N. Angelescu, op. citit, pag. 82).

In ceeace privește espansiunea noastră economică spre Răsărit, ea ne privește atât prin aceea că ne găsim pe linia directă a politicei germane Berlin-Bagdat, cât și prin aceea că produsele noastre vor deveni din ce în ce mai mari și vom avea nevoie de drum liber, nu numai către apus, ci și către răsărit, pentru răspândirea lor.

Columb a fost pus în lanțuri la câțiva ani după descoperirea Americei, deși, prin această descoperire a dat lumii un nou avânt spre civilizație. Voi, apostoli ai binelui obștesc, trageți de aci învățatura că mulțumirea pentru ceeace faceți să o căutați numai înlăutrul conștinței voastre, căci din afară, adică dela cei pentru care lucrați, nu poate veni, și nici n'aveți dreptul să vă plângeti de aceasta. Când deștepți din somn pe cineva spre binele lui, întâi te înjură că l'ai deșteptat, și abia în urmă vede cătă dreptate ai avut, dar atunci încă te vor înjură acei care trăgeau profit din somnul celui deșteptat.

Dacă Persia n'a fost încă în stare să și ridice Poporul său din starea de decădere în care se găsește, este că în rândurile acelui popor nu s'au ridicat încă oameni precum au fost Ilo, Iamagala, Ocuba, Ocuma și alții în Japonia.

Rolul oamenilor mari, în mijlocul popoarelor care trec prin asemenea crize, este atât de mare în cât pu-fem spune cu siguranță că dacă ceho-slovaci nu ar a avut pe Mazarych, și dacă sârbii nu ar fi avut pe șenzi și dacă grecii nu ar fi avut pe Venizelos, nu itteudatins starea de astăzi ori cât de mult ar fi con-ișqăt imprejurările singure ca să o atingă.

Imprejurările favorabile trec pe lângă popoare tot și precum norocul trece pe lângă fiecare om, dar ișe profită de cele dintăi de cât poporul în sânul căruia să găsească oameni mari, și de cel de al doilea omul în ure esistă o voință.

Ridicarea poporului japonez, într'un timp atât de scurt, și organizarea lui astfel încât, pe de o parte, să și păstreze caracteristica lui națională; iar pe de altă parte

să se pună la nivelul civilizației europene și să fie capabil de a rezista încercărilor europene de cucerire, este un exemplu clasic în istoria lumii, demn de imităț. Noi, care ne găsim prea departe de ei, nu înțelegem încă atât de bine și nu putem pătrunde adânc în noțiunea pe care englezii au concentrat-o în cuvintele: *pericolul galben*, totuși, credem că această teamă a englezilor a venit și din decepțiunile ce au avut de câte ori a încercat să se amestece în treburile Japoniei.

CAPITOLUL X.

PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA ISTORIEI POLITICO-MILITARE A ȚĂRII ROMÂNEȘTI DELA 1821 PÂNĂ LA VODĂ CAROL.

I. DOMNII ROMÂNI DELA 1821 PÂNĂ LA REGELE CAROL I.

Muntenia.

Ioan Caragea, 8 Sept.
1812—12 Oct. 1818.

Alexandru Șuțu, 16
Noemb. 1818—18/19 Ian.
1821.

Scarlat Calimachi, Febr.
—Iunie 1821.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, 28 Martie—27
Mai 1821.

Ocupația turcească, 28
Mai 1821—21 Iunie 1822.

Grigore IV, Ghica, 21
Iunie 1822—12 Iulie 1828.

Ocupația rusească, 12
Iulie 1828—Aprilie 1834.
și anume : generalul rus
Palin, președintele Diva-

Moldova.

Scarlat Calimachi, 17
Sept. 1812—Iunie 1819.

Mihai Șuțu, Iunie 1819
—Martie 1821.

Stăpânirea grecească,
Martie 1821.

Căimăcămia lui Ștefan
Vogoridi, numit în Febr.
așezat în toamna lui 1821
—22 Iulie 1822.

Ocupația turcească
Mai 1821—Iulie 1822.

Ioan Sandu Sturza, 21
Iunie 1822—5 Mai 1828.

Ocupația rusească 1834.
(V. Țară Românească).

nului, numit la 22 Febr. 1828—Noemb. 1829 ; generalul Pavel Chiselev, președinte de Divan, Noemb. 1829—Aprilie 1834.

Alexandru Ghica, Apr. 1834—7 Octomb. 1842.

Gheorghe Bibescu, I-iu Ian. 1843—25 Iunie 1848.

Guvern provizoriu, 26 Iunie—10 Iulie 1848.

Căimăcănie, 10 — 12 Iulie 1848.

Guvern provizoriu, 12 Iulie—9 August 1848.

Căimăcănie, 9 August —25 Septembrie 1848.

Căimăcănia lui Constantin Cantacuzino, 26 Sept. 1848 — Iunie 1849.

Barbu Știrbei, Iunie 1849—29 Octomb. 1853.

Ocupația rusească, 29 Oct. 1853—31 Iulie 1854.

Barbu Știrbei, cu austriaci, 5 Octombrie 1854—25 Iunie 1856.

Căimăcănia lui Alexandru Ghica, 4 Iulie 1856--Octombrie 1858.

Căimăcănia de trei membrii: Ioan Manu, Emanuel Băleanu și Ioan Filipescu, Octombrie 1858 — 5 Februarie (24 Ian.) 1859.

Alexandru Ioan Cuza, 5 Februarie (24 Ian.) 1859.

Mihai Sturza, Apr. 1834 —Iunie 1849.

Grigore Alex. Ghica, Iunie 1849—26 Septemb. 1853.

Ocupația rusească, 26 Sept. 1853—16 Sept. 1854.

Grigore Alex. Ghica, 14 Oct. 1854 — 26 Iunie, 1856.

Căimăcănia lui Tudor Balș și a lui Nicolae Vodăgoridi, 26 Iunie 1856—Octombrie 1856.

Căimăcănia de trei membrii: Ștefan Catargiu, Vasile Sturza, Anastasie Panu, Octomb. 1858—17 (5) Ianuarie 1859.

Alexandru Ioan Cuza, 17 (5) Ianuarie 1859.

PRINCIPATELE-UNITE, APOI ROMÂNIA.

P r i n c i p a t u l .

Alexandru Ioan I Cuza,
5 Februarie (24 Ianuarie)
1859—11/23 Febr. 1866.

Locotenentia Domnească : N. Golescu, Las-
căr Catargiu, N. Haralam-
bie, 11/23 Februarie 1866
—20 Aprilie 1866.

Carol I-iu de Hohenzo-
llern-Sigmaringen, 20 Apr.
1866.

R e g a t u l .

Carol I-iu, 26 (14) Martie 1881.

Ferdinand I-iu, Septembrie 1914.

II. CARACTERIZAREA GENERALĂ A ORGANIZĂRII
ARMATELOR ROMÂNEȘTI DELA 1821 LA 1914.

A. Pe timpul Domnilor pământeni.

1821. Cu restabilirea Domnilor pământeni și a armatei naționale se introduce permanentizarea.

1829. Tratatul dela Adrianopol prevede organizarea armatei naționale.

1830. Regulamentul organic înființează 3 regimenter fiecare a două batalioane și 3 escadroane.

1859. Unirea Principatelor. Se unesc armatele celor două principate.

1861. Se împarte teritoriul țării în circumscriptii de divizii.

1862. Se face prima lege de organizare a armatei.

1863. Libertatea înlocuirii la serviciu. Se întrunesc dela 2 ministere de război și modifică budgetul.

Caracteristica generală este : Armate na-
ționale cu scutire de clase privilegiate.

B. Dela 1866 până la 1914.

1866. Constituția din 1866 prevede serviciul militar, personal, obligatoriu, general.

1868. Se face o nouă lege de organizare a armatei pe bazele constituției. Milițiile se organizează pe câte un batalion de județ. Se creează elementul gloatelor.

1872. Se modifică legea de organizare, după cea prusiană, care și aceasta este modificată în urma războiului franco-german.

1883. Se face legea comandamentelor, se prevede recrutarea regională, se dă norme asupra mobilizării. Se face legea de administrație și legea de recrutare.

1908. Se face o nouă lege de organizare, introducând serviciul de 2 ani la infanterie și desființarea infanteriei teritoriale.

Caracteristica generală este ;
Serviciul personal, obligator, general.

III. DOMNUL TUDOR ȘI ARMATA LUI¹⁾.

Domnia cea nouă, restabilită de turci, după pacea din București, a răpirii Basarabiei (1812), rămăsesecu elementele știute ale arnăuților. Erau apoi, trupe de poliție ale colonelului (bimbașa) Sava. Erau, apoi, în casa militară a lui Vodă cei 50 de neferi ai lui tufecci bașa pușcași, cei 30 de delii ai lui deli bașa, având pe lângă sine și doi căpitani, cei 18 ai lui ghiuleraga, tot atâția ai lui buluc bașa ai celui de al doilea și de al treilea buluc bașa ai lui Cârc Serdar, cei 12 ai lui Odabașa, cei 3 ai lui buluc bașa de cămară, cei 2 ai pazei bezdadelelor, topciile dela tunuri și tulumbagii pompieri. Pe lângă aceasta se păstrau, mai ales, trupele turcești ale lui baș beșli aga. El ținea, în principatul muntean, un bairactar și numai 70 neferi călăreți sub ordinele lui. Subordonații lui beșlegii din județe, aveau, în special, grija de a păzi pe negustorii turci cari umblau prin țară.

¹⁾ Reprodus. în fragmente din *Istoria Armatei Românești*, de N. Iorga Vol. II, pagina 209—214.

Cu acești apărători ai ordinei ridică Tudor, în Ianuarie 1821, steagul unei mișcări, care îndată, prin în-săși legăturile cu singurul popor țărănesc al românilor, trebuia să ia un caracter particular.

El plecase din București numai cu o mână de ar-năuți și cel dintâi gând al lui, potrivit cu vechi amintiri de răscoală, fusese a merge la adăpostul mănăstirilor oltene. Era sigur că urmăritorii, trimiși contra lui, se vor reuni cu dânsul. Voiă o adunare a norodului cerându-și, cu armele în mâini, vechile drepturi călcate de boerii cei răi, de ciocoiii greci din București. În această mișcare, cu caracterul politic nedeplin fixat, Iucrul de căpetenie era, deci, oastea care înlocuiă orice altă autoritate. În proclamația din Ianuar, scrisă de dânsul, făgădui binele în locul răului. „Nu vă leneviți, ci siliți de veniți în grab cu toții, care aveți arme, cu arme, cei care nu aveți arme cu furci de fier și lănci. Să vă faceți de grab și să veniți unde veți auzi că se află adunarea cea orânduită pentru binele și pentru folosul a toată țara și ceeace vă va povătuī mai marii adunării, aceea să urmărti. Si unde vă vor chemă ei, acolo să mergeti, că ni ajunge, fraților, atâtă vreme de când lacrimile noastre nu s-au mai uscat. Si iarăși să știți că nimeni dintre voi nu e slăbod, lă vremea aceasta a adunării obștii, folositoare, și se atingă măcar de un grăunte de binele sau de casa vreunui neguțător orășean sau țăran, sau de alt vreun locuitor decât numai binele și averile cele rău agonisite ale tiranilor boeri să se jefuiască. Insă, ale căroru nu vor urmă nouă, precum suntem făgăduiți, numai acelora să se ia pentru folosul de obște“.

În această oaste improvizată erau panduri, plăeși, poterași, catane și haiduci.

IV. ARMATA DELA REGULAMENTUL ORGANIC LA VODĂ CAROL.

În timpul războiului rusu-turc de la 1828-29 se găsiau începuturi de organizare quasi-militară, sub un șef, precum catanele de putere, catanele de Gorj, cor-

pul pandurilor, etc. Erau, deci, puteri și la răsculații și la biruitorii lor din care s'ar fi putut face sub noul regim românesc întărit și orânduit prin regulamentul organic o armată, în legătură cu cele mai vechi, mai bune și mai solide tradiții ale țării însăși. Având o mare iubire pentru oaste Alexandru Ghica a fost cel d'intăiu, care, urcându-se pe tron, înlocui vechiul costum fanatistic prin uniforma apuseană; încercă o reorganizare a corpului pandurilor.

Dar, generalul rus Chiselef, președintele plenipotențiar al Divanurilor românești și reorganizatorul principatelor, voia atare. Art. 380 din regulament o spune sămurit:

„Pentru a asigură poliția și buna ordine, precum și executarea legilor și pe lângă aceasta eră vorba de a se formă un corp de soldați ai carantinei dunărene care trebuiă, punând piedici legăturilor dintre cele două maluri ale râului, să deprindă pe turci cu ideia că aici e o graniță“.

La Septembrie 1834, cu firman turcesc în regulă, se constituie o armată, căreia i se zicea *miliție*, formată din ofițeri ruși și din elemente străine, și române, dar cu cultură rusească.

Miliția se compunea dintr'un stab (stat major), dintr'un regiment de cavalerie, din vre'o 4.000 de infanteriști. Tunurile, mai târziu, în număr de șase, erau numai spre cuvința serbărilor solenale pentru un stat ca acesta care și mai înainte nu eră lipsit de aceiași podoabă.

Forțele militare din Moldova erau și mai slabe la 1843, cu un stab, 892 soldați, un escadron de cavalerie de 204, un vas cu 22 marinari.

Această miliție numără printre ofițerii și iuncării și pe unii din principalii reprezentanți ai tineretului reînnoitor al literaturii și al vieței politice în Muntenia, un Cârlova poetul ruinelor Târgoviștei, un Grigore Alexandrescu slăvitorul Drăgășanilor, dar și evocatorul lui Mircea Vodă ostașul, un Nicolae Bălcescu invietorul epopei lui Mihai Viteazul și chiar dintre cei mai tineri Nicolae Golescu, I. C. Brătianu; iar în Moldova poetul

Arisoveghi și, mai ales, Mihail Kogălniceanu așteptând pe Alexandru Cuza.

Lipsea, însă, sufletul militar și de aceea armata din acel timp era formată astfel: miliția Moldovei, sub comanda beizdadelei Grigore, se prefăcă în bătăuși contra tinerilor revoluționari, iar la București Odobescu și Solomon fură, pe rând, spectatori indiferenți ai unei abdicări, apoi agenți brutali ai reacțiunii și învinși fără demnitate ai unei cauze pierdute pentru a se ridică, apoi, odată cu reacțiunea pe care nu îndrăsniseră a o apără. Pompierii din Dealul Spirii, cari știură să lupte, în Septembrie, lucrază fără ordin, apărând onoarea lor militară jicnită de îmbulzeala obrasnică a turcilor.

Noi stăpânitori pe șapte ani impuși de puterea suzerană și de puterea protectoare căutară a face, mai ales cel din București, excelentul administrator care a fost Barbu Știrbei, dintr-o nouă armată un scut al puterii lor amenințate de spiritul revoluționar (a fost vorba și de aducerea la București a unei garde de Svițeri ca a Papei).

Consiliul militar din 1850 pregăti în țara românească o reorganizare generală și astfel găsim înlocuirea uniformei prin una curată rusească. Domnul se gândi la chemarea de instructori prusieni pentru artillerie, cavalerie și infanterie, continuând să fie cu un stab numai de 9 ofițeri superiori și 120 ofițeri, plus 324 de subofițeri, trei regimenter de infanterie, (adecă 6 batalioane, 24 companii) 4.416 soldați, (cu medici, chirurgi, preoți, administratori), un divizion de cavalerie, compus din 2 escadroane cu 348 de soldați, 14 ofițeri, 36 subofițeri, plus veterini și administratori, o baterie de artillerie pe jos, un divizion de artillerie călare, cu 210 soldați, 1 ofițer superior, 6 ofițeri, 22 de subofițeri, 342 pompieri și 137 marinari.

Numărul grănicerilor, cari aveau cinci batalioane, era aproape de opt mii. Și pentru administrație stăteau la îndemâna 4.197 de dorobanți călări, în 17 esadroane. Numărul tunurilor era de 12.

În sfârșit, în lunie 1847, Bibescu întemeiașe școala

militară a iuncărilor, care începe de fapt numai sub Știrbei, în 1850.

Și aici, însă, prin lipsa contactului cu poporul și prin lipsa legăturei cu tradiția prin lipsa educației morale a trupei, sufletul lipsiă.

Instinctiv, numai, el se mișcă în Moldova, care era mai rău organizată din punct de vedere militar, când, la 1854, rușii retrăgându-se se dădu ordin alor noștri să-i întovărășască, ei refuzără, hotărât, și fură încoju-rați și dezarmați. Șeful revoltei, căpitanul Filipescu, primi pedeapsa exilului în Rusia, de unde se întoarse mai târziu numai sărbătorit de toate elementele patriotic. Peste câtva timp șeful însuși al miliției Moldovei Alexandru Cuza ajunge Domn al României unite și o misiune franceză începând reorganizarea unei armate pe care nu se poate zice că Alexandru Ion, aşa de bucurios să-i poarte uniforma, n'a iubit-o.

O altă domnie aduse altă reorganizare în altă direcție, de sigur, cu aceiași iubire. Dar tot instinctul și nu pregătirea sufletească a ostașului a dat zilele din 1877 pentru a nu mai vorbi de cele din 1916-1917 și apoi din 1918-1919.

Nu putem încheia, altfel, astăzi, față de teribila concurență dintre neamuri, decât recomandând, cui poate ntelege deschiderea celor trei isvoare de viață ale oricărui armă: cultul tradițiilor, democrația militară și educația sufletului.

Cu cel d'întâi soldat din lume vom putea să avem astfel cum acest soldat o merită, și cea d'întâi armată din lume cea mai puternică garanție de existență pentru România stabilită prin sublimul sacrificiu al celor mici în marginile însăși ale hotarelor naționale.

(N. Iorga. *Istoria Armatei Românești*. Vol. II pag. 221).

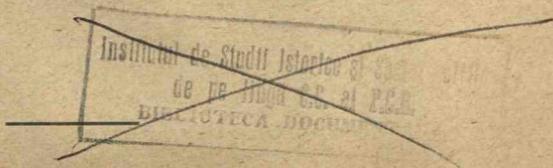

TABLA DE MATERII

PAG.

Lucrări consultate	2
Prefața	3

CAPITOLUL I.

Privire generală asupra evenimentelor istorice principale dela 1815 la 1865	7
A. Epoca restaurațiuniei	7
Revoluțiunile din Spania, Portugalia și Italia (1820—1821).	10
Intervenirea sfintei alianțe	11
Revoluția coloniilor spaniole și portugheze din America	12
România	12
Revoluțunea greacă (1821—1829).	14
Războiul Rusiei cu Turcia. Nicolae I.	14
Revoluția franceză dela 1830 și suirea pe tron a lui Ludovic Filip	15
Revoluțunea Belgiei (1830—1832).	16
Revoluția Poloniei (1830—1831).	17
Revoluția din Italia (1831—1832).	17
Egiptul (1831—1841).	17
B. Epoca contemporană	18
Revoluțiunile din Italia, Austria și Germania	19
Franța sub Napoleon III împărat (1852—1870).	20
Observațiuni generale și militare	21

CAPITOLUL II.

PAG.

Campania din 1828—1829 în Europa	25
Cauzele războiului	25
Forțele adversarilor și planurilor de campanie	26
Desfășurarea operațiunilor	27
Inaintarea spre Șumla	29
Asediul Varnei	29
Sfârșitul campaniei din 1828	30
Continuarea operațiunilor în anul 1829	30
Situația generală	30
Planuri de operație	30
Asediul Siliștrei	31
Inaintarea lui Diebici peste Balcani	32
Sfârșitul campaniei	32
Observații generale și militare	33

CAPITOLUL III.

Revoluția și campania din 1848—1849 în Ardeal	35
Situatia politică	35
Inceputul revoluției	42
Inceputul luptelor. Forțele adversarilor și distribuirea lor	44
Primele operațiuni până la sosirea rușilor	44
Chemarea rușilor în ajutor	45
Rezistența românilor în munții Abrudului	47
Armatele rusești intervin a doua oară	50
Observații generale și militare	51

CAPITOLUL IV.

Caracterizări de artă militară în războaiele dintre 1852—1878	57
---	----

CAPITOLUL V.

Războiul contra Rusiei din 1853—1855	60
Forțele adversarilor	61
Inceputul operațiunilor	61
Asediul Siliștrei. Sosirea trupelor aliate	63
Operațiunile în Crimeea	65
1. Forțele adversarilor și planul de campanie	65

PAG.

2. Marșul spre Balaclava	66
3. Lupta dela Balaclava și bătălia dela Inkerman	68
Operațiunile dela 1 Martie la 1 Mai	70
Operațiunile dela Mai până la căderea Sevastopolului	72
Bătălia dela Tractir	73
Luarea Sebastopolului	74
Operațiunile după căderea Sebastopolului până la încheierea păcei	76
Observațiuni generale și militare	77

CAPITOLUL VI.

Războiul austro-franco-italian din 1859	79
Situația politică	79
Situația militară	80
Concentrarea și primele operațiuni	81
Bătălia dela Montebelo	81
Operațiunile lui Garibaldi	82
Bătălia dela Palestro	83
Bătălia dela Magenta	84
Marșul aliaților spre Mincio. Lupta dela Melegnano	87
Bătălia dela Solferino	88
Observațiuni generale și militare	93

CAPITOLUL VII.

Războiul civil al Americii	96
Situația politică	96
Situația militară	96
Puterea militară a adversarilor	97
Teatre de război și teatre de operație	104
Primele operațiuni din 1862	105
Operațiunile lui Mac-Clellan din 1862 în contra Richmondului	106
Ofensiva lui Lee la Mariland	112
Operațiunile lui Burnside din 1862 în contra Richmondului	113
Operațiunile din 1862 dela vest	114
Operațiunile lui Hooker din 1863 în contra Richmondului	117
Ofensiva lui Lee din 1863 în Mariland	118
Asediul portului Charleston	120

Operațiunile din 1863 dela vest	121
Operațiunile lui Grant din 1864 în contra lui Lee	123
Marșul armatei lui Sherman în Georgia	127
Operațiunile din 1865	129

CAPITOLUL VIII.

Războiul din Danemarca 1864	132
Situația politică	132
Situația militară	133
Planul de campanie. Începutul operațiunilor	134
Primele operațiuni	135
Luarea poziționării dela Düppel	137
Diferite operațiuni până la sfârșitul războiului	140
Ultimele operațiuni	141
Observațiuni generale și militare	144

CAPITOLUL IX.

Descoperirile de pământuri noi. Luptele pentru colonii. Diferite expediții	146
1. Privire generală	146
2. Câteva operațiuni în colonii	156
Cucerirea Algeriei	156
Lupta contra lui Abdel-Kader	157
Campagna din Maroc. 1844	159
Supunerea Saharei și Kabyliei	160
Expediția din Zaatcha (Octombrie 1849)	160
Expediția din Laghouat (1852)	160
Supunerea Kabyliei	161
Expediția din Maroc (1869)	161
Revoluția din 1864	161
3. Diferite expediții	162
Expediția din Spania (1823)	162
Expediția din Roma (1848)	162
Expedițiile din China și Cochinchina (1860)	163
Prima expediție în China	163
A doua expediție în China	163
Expediția Cochinchina contra Annam-ului	163
Expediția din Mexic (1861—1867)	163
Observațiuni și învățăminte generale	164

CAPITOLUL X.

PAG.

Privire generală asupra istoriei politico-militare a țării românești dela 1821 până la Vodă Carol	168
I. Domnii români dela 1821 până la regele Carol I	168
II. Caracterizarea generală a organizării armatelor românești dela 1821 la 1914	170
III. Domnul Tudor și armata lui	171
IV. Armata dela regulamentul organic la Vodă Carol	172

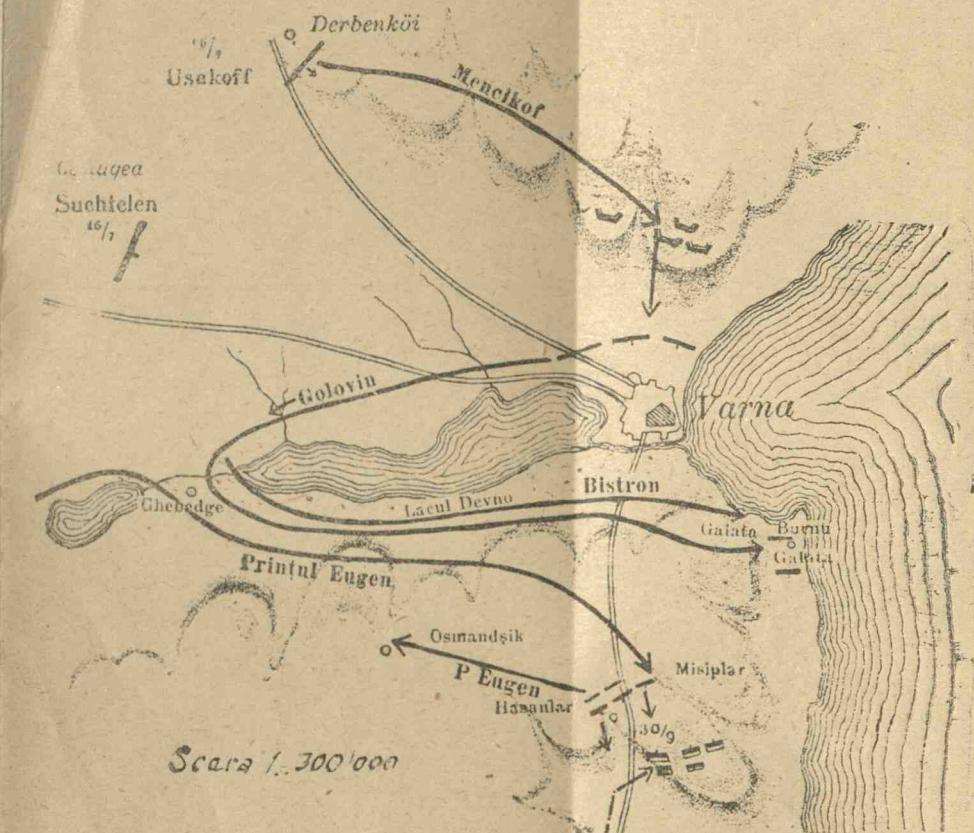
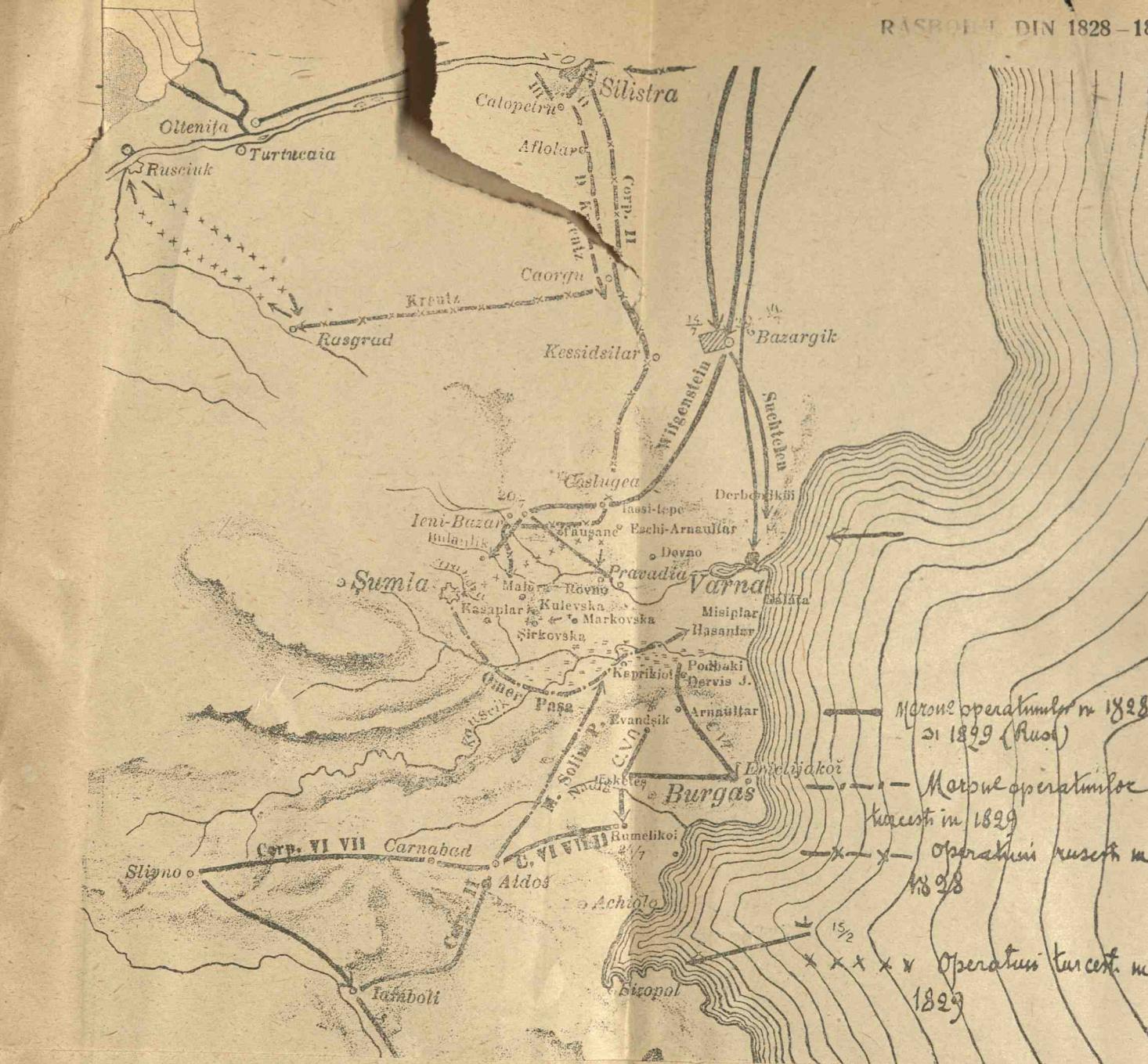
Anexă

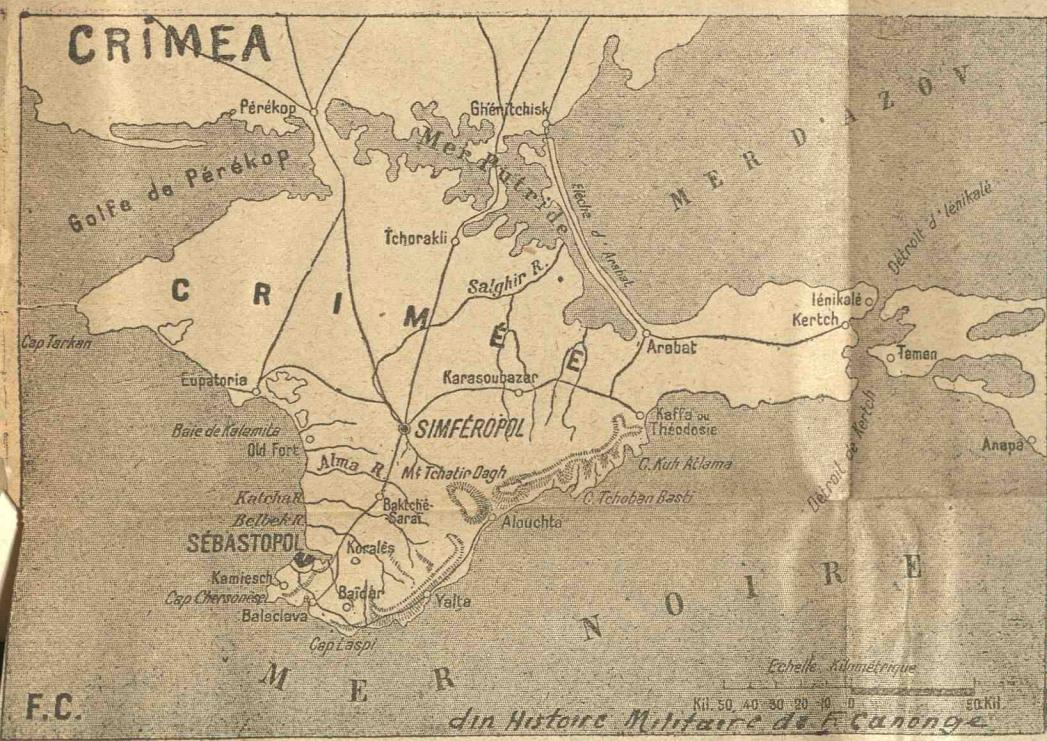
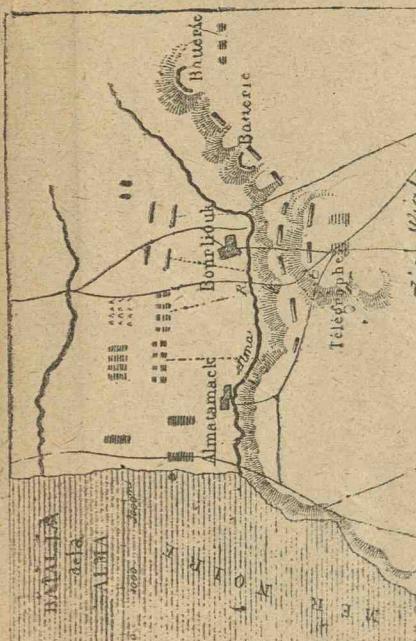
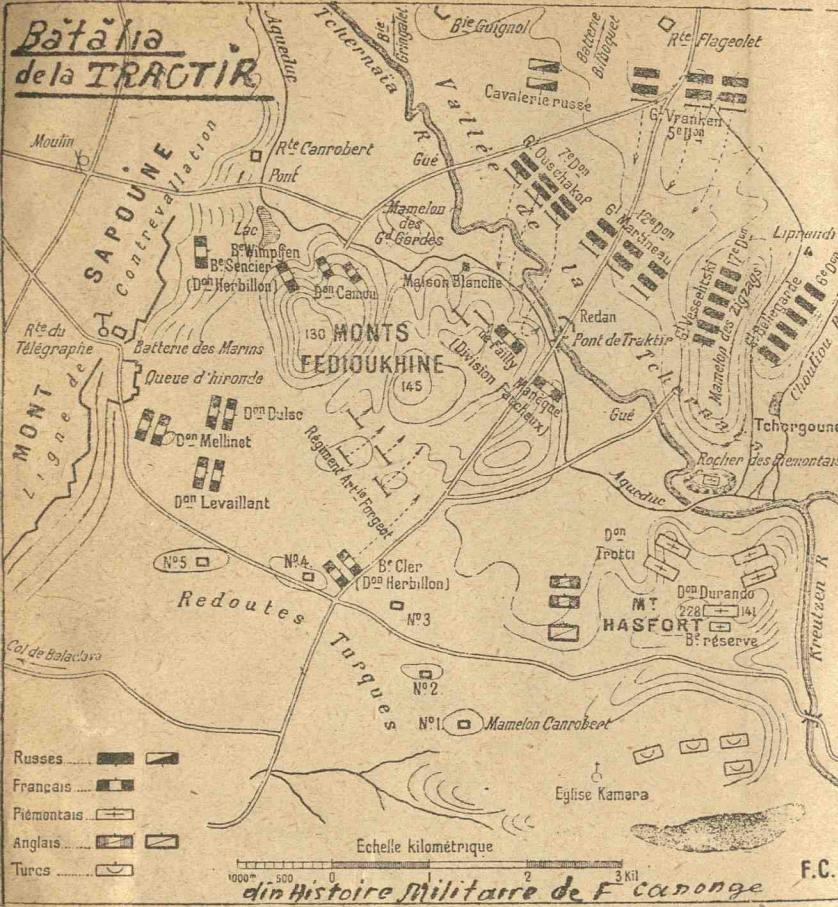
la

Răsboaiile principale

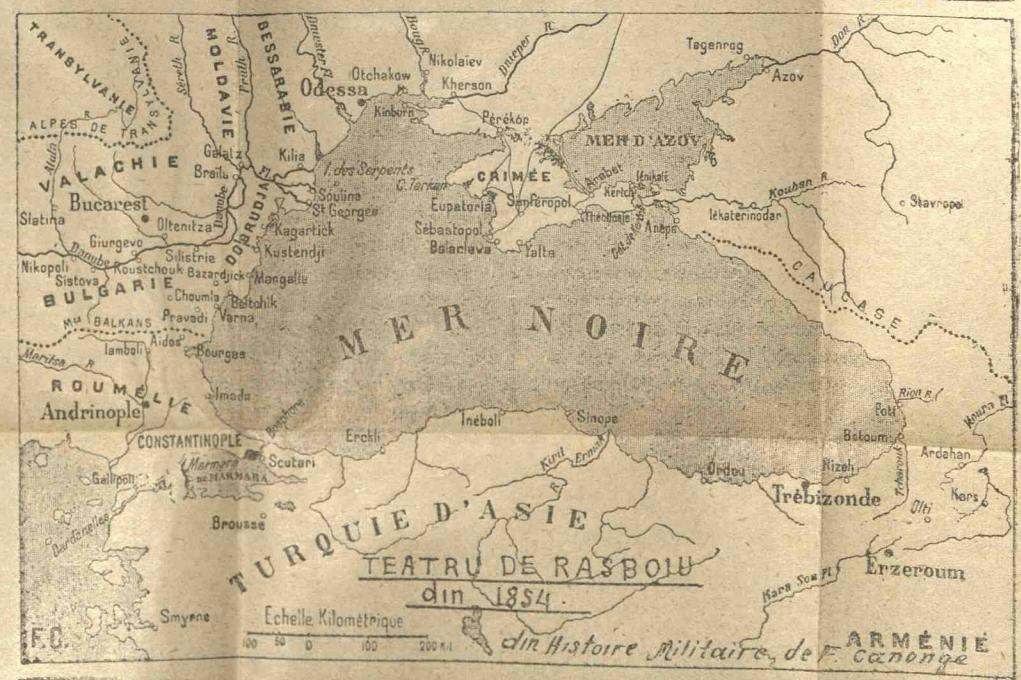
vol. III

cuprinzând 8 planșe

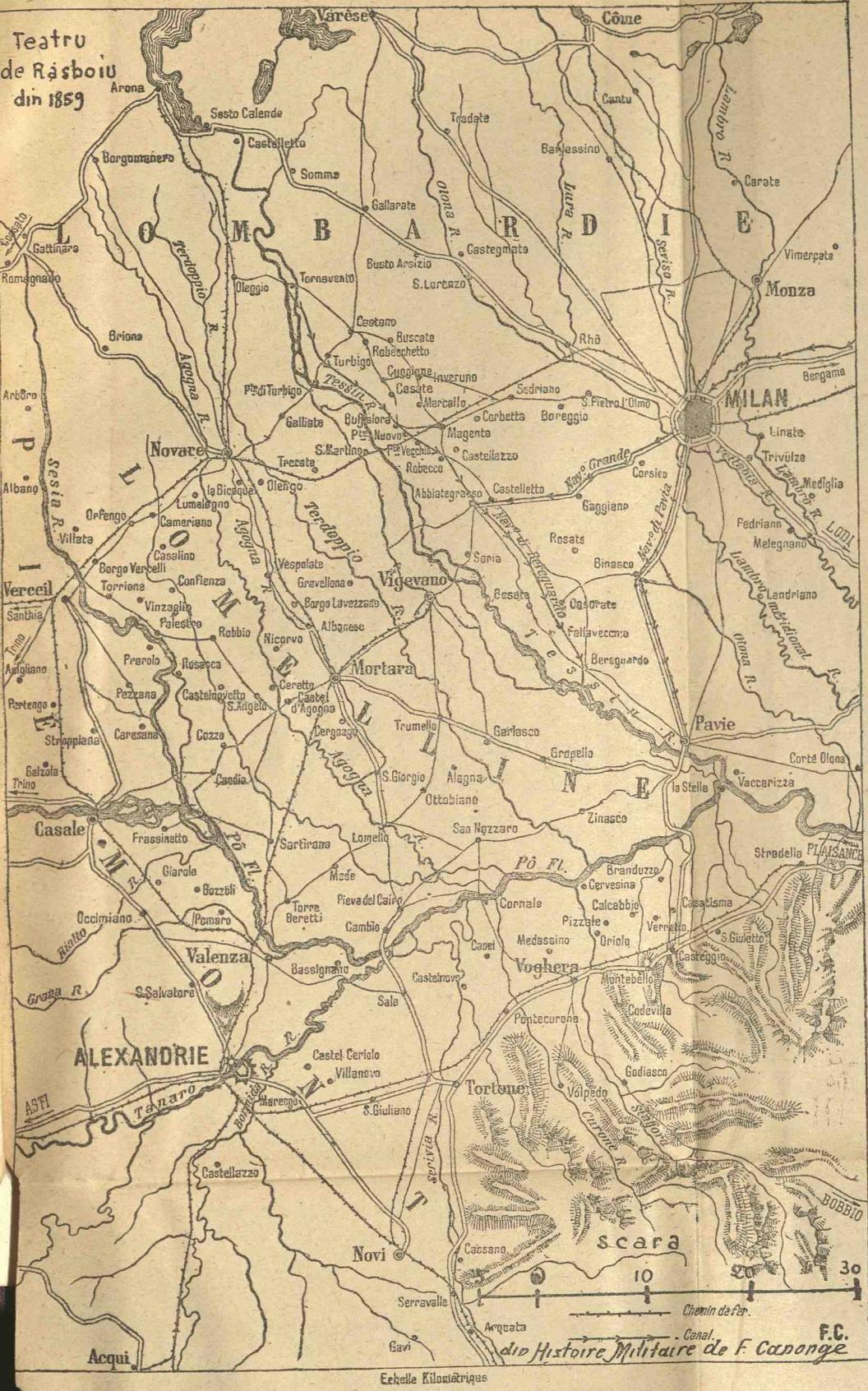

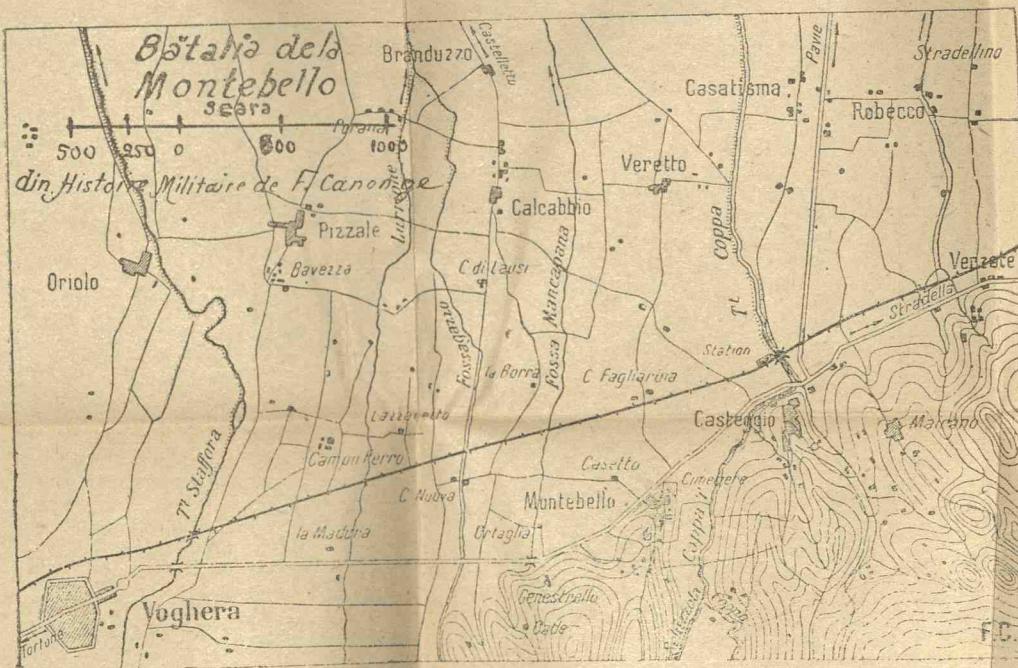
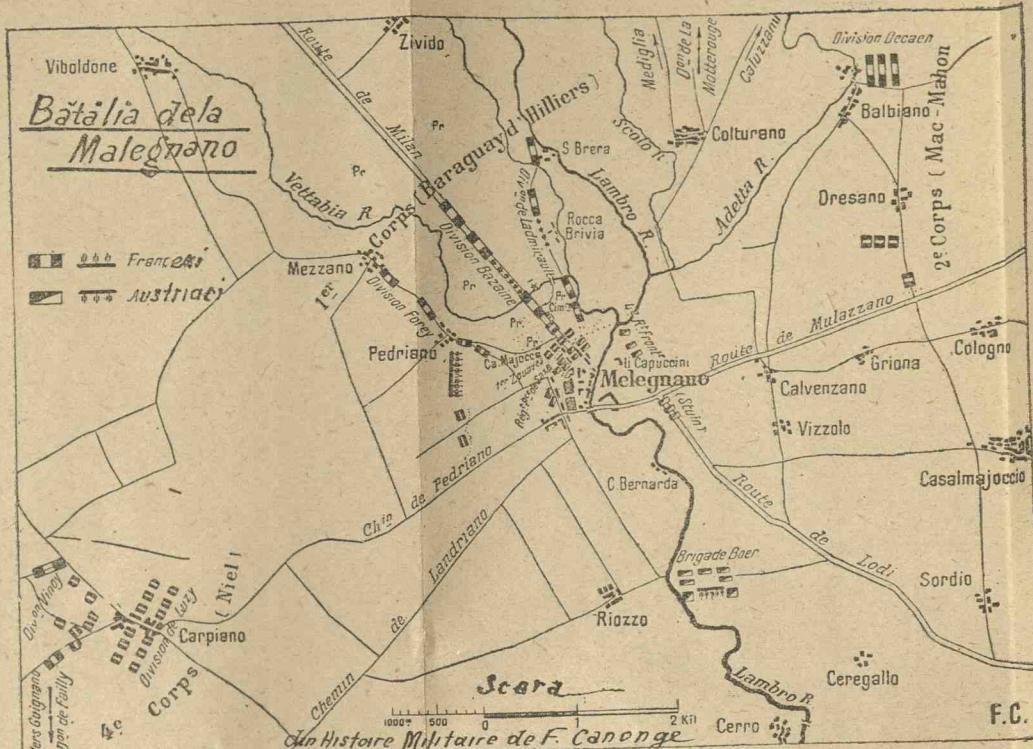
Vol. III.—2.

BIBLIOTECĂ
CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
“DIMITRIE BRAGA”

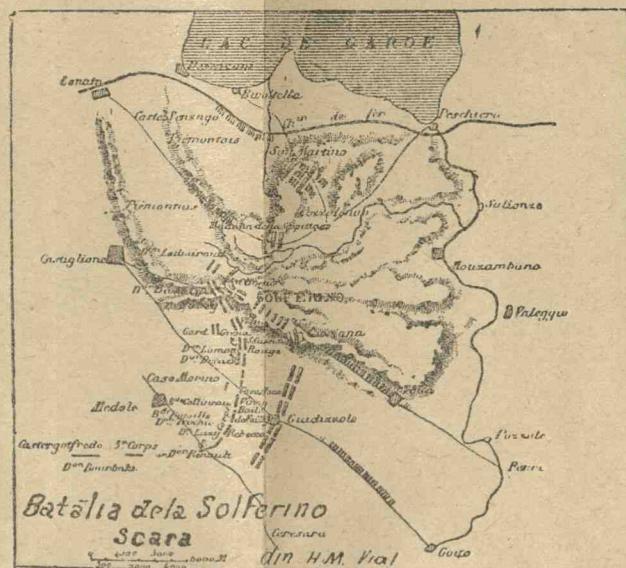
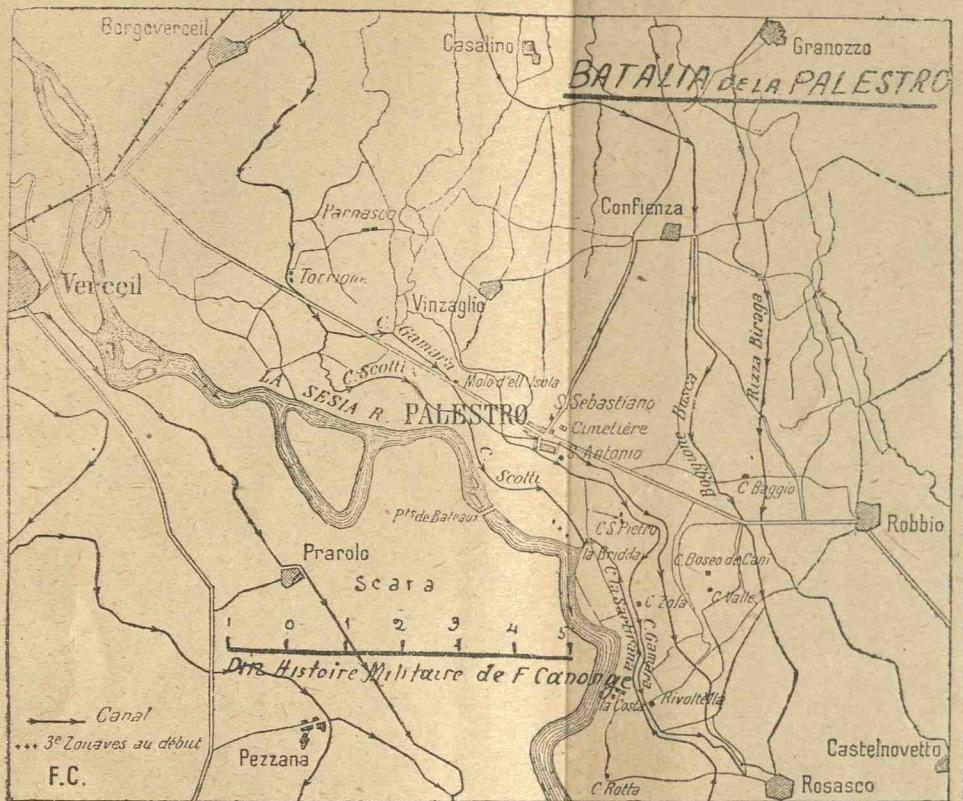
Teatru
de Răsboiu
din 1859

RĂSBOIUL DIN 1859.

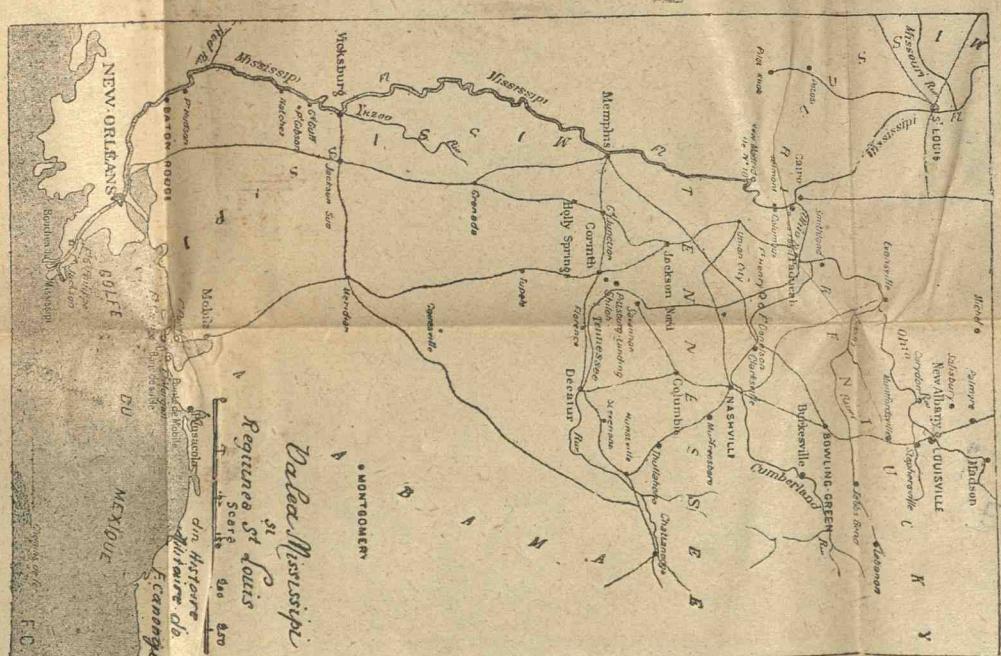
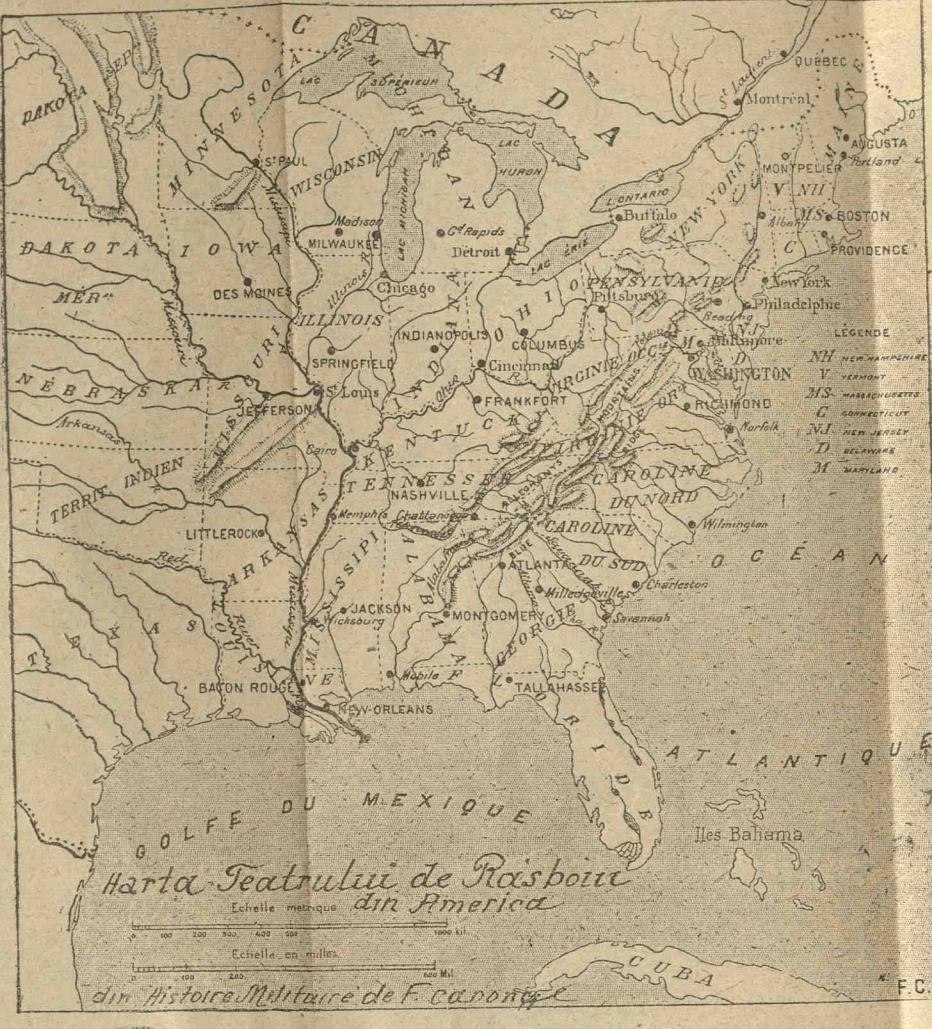
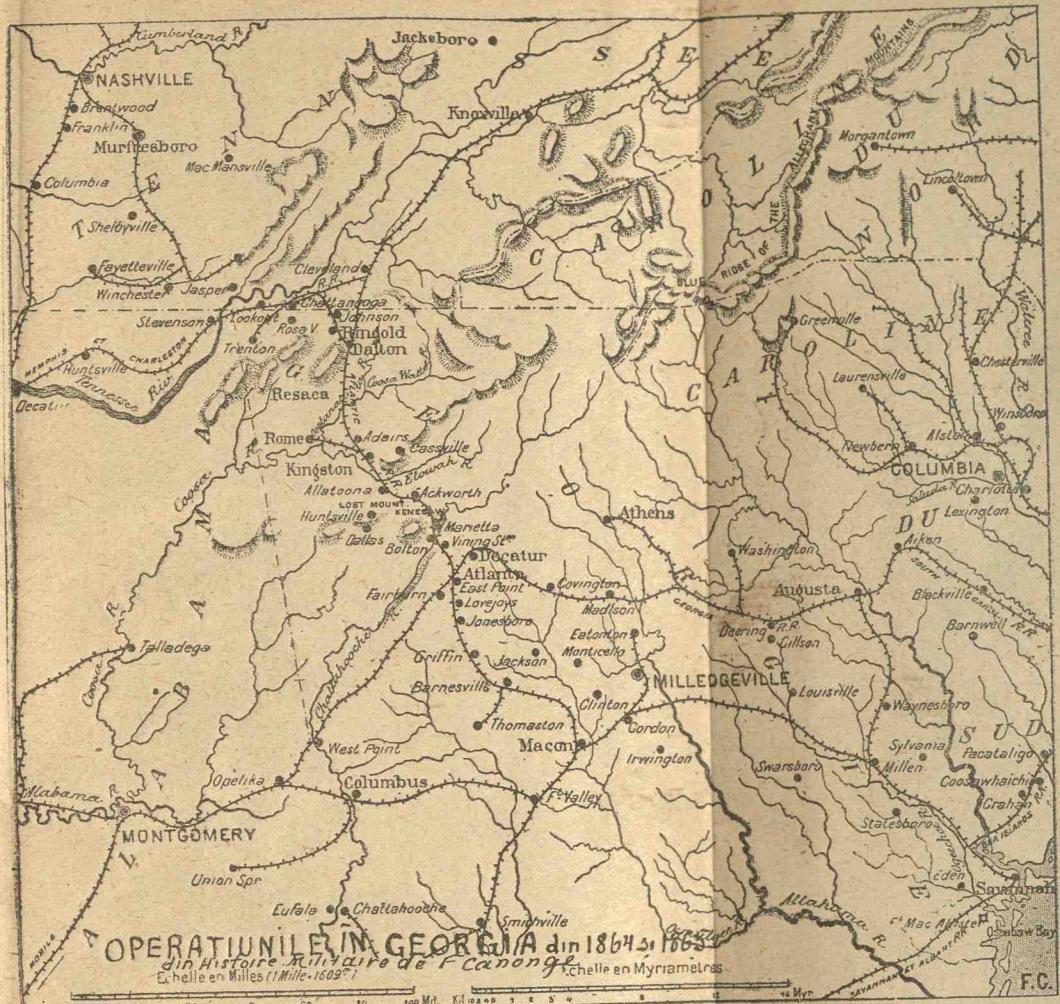
RASBOIUL DIN 1859.

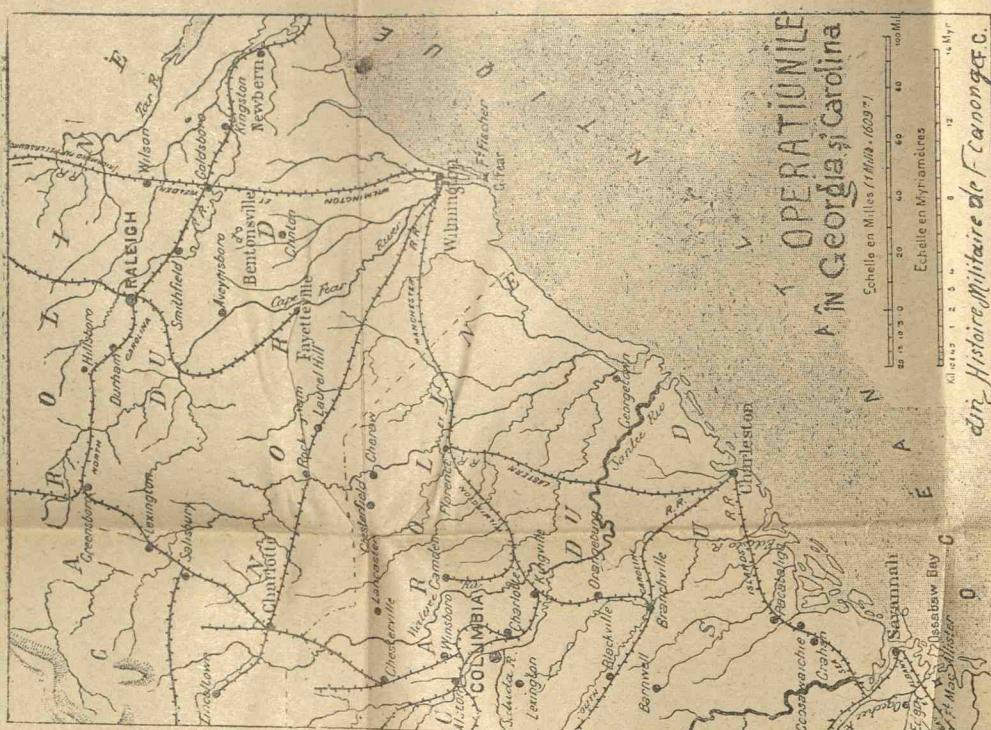
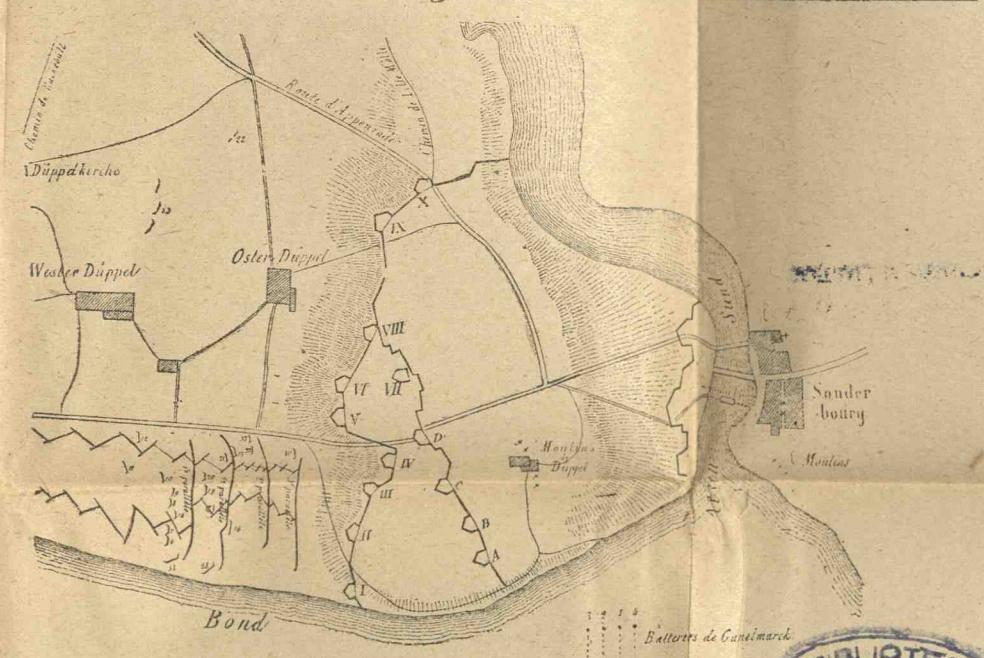
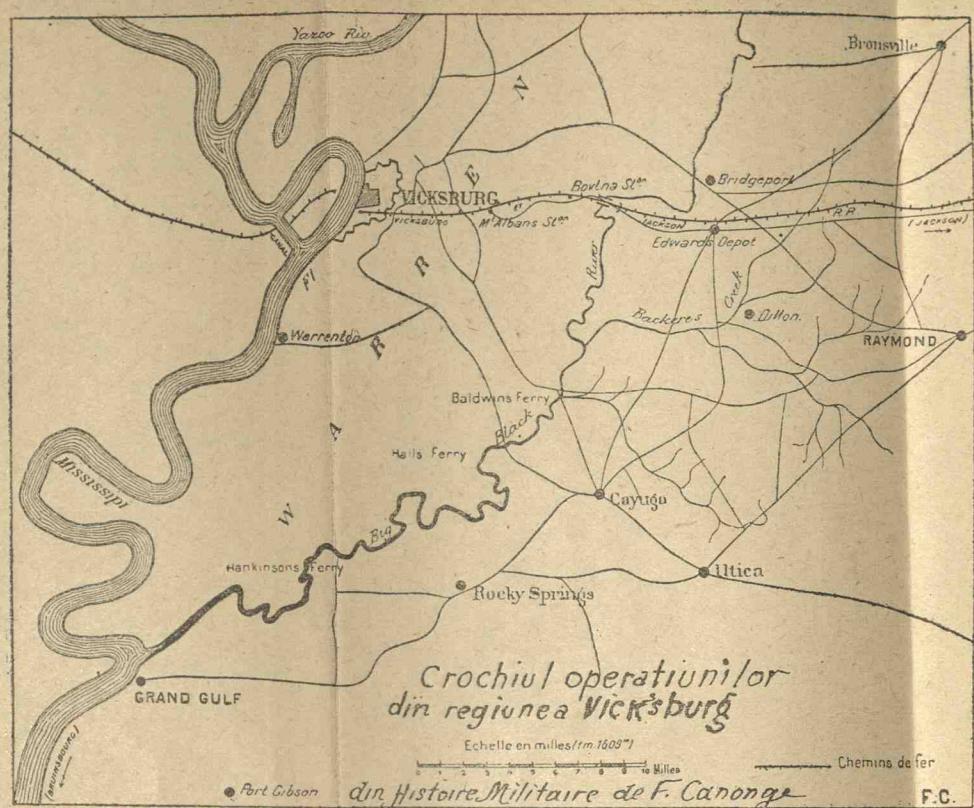
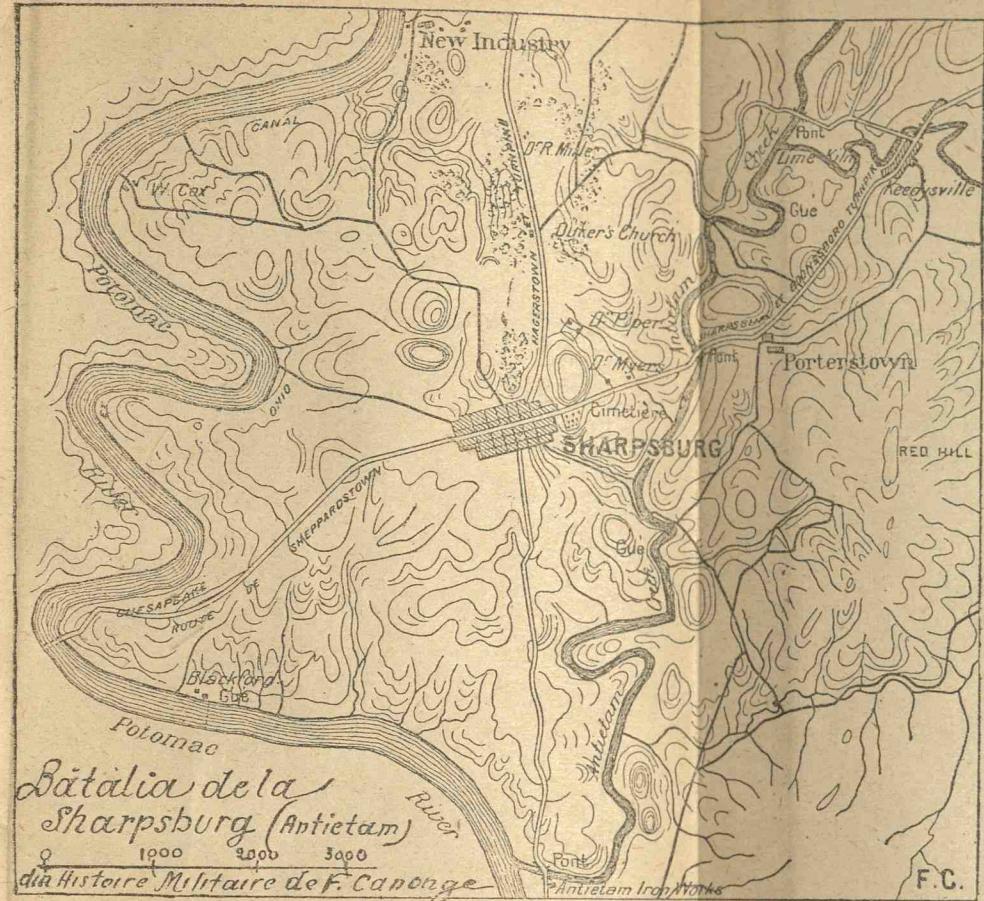
Vol. III.—4.

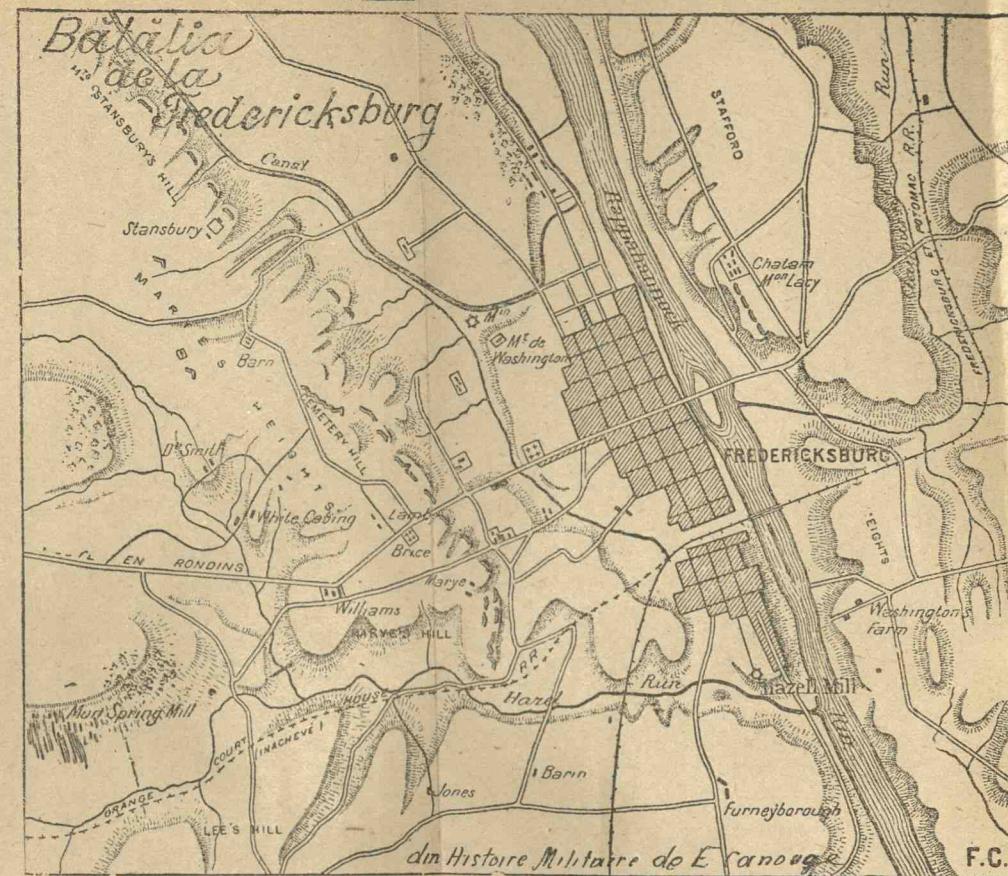
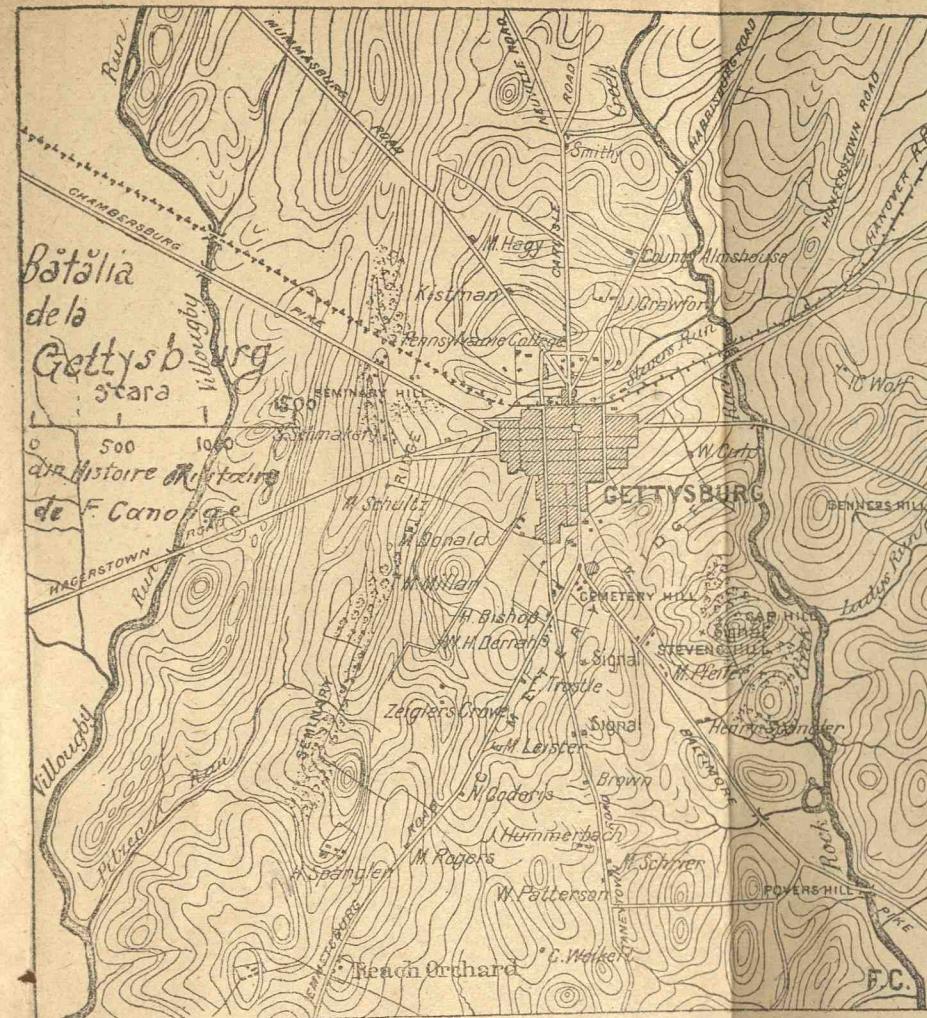

BIBLIOTECA
CENTRALA UNIVERSITARIA
BUCURESTI

RAZBOIUL IN COLONII

